

Finanční gramotnost a vzdělávání: návrh vzdělávací aktivity na základě preferencí respondentů

Bc. Patrik Martinec

Diplomová práce
2025

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta managementu a ekonomiky

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta managementu a ekonomiky

Ústav financí a účetnictví

Akademický rok: 2024/2025

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení:	Bc. Patrik Martinec
Osobní číslo:	M230066
Studijní program:	N0412A050011 Finance
Specializace:	Finanční trhy a technologie
Forma studia:	Prezenční
Téma práce:	Finanční gramotnost a vzdělávání: návrh vzdělávací aktivity na základě preferencí respondentů

Zásady pro vypracování

Úvod

Definujte cíle práce a použité metody zpracování práce.

I. Teoretická část

- Vypracujte literární rešerši zaměřenou na koncept finanční gramotnosti, její vývoj a význam.
- Analýzujte přístupy k rozvoji finanční gramotnosti v České republice a v zahraničí.
- Identifikujte faktory ovlivňující úroveň finanční gramotnosti.

II. Praktická část

- Navrhněte a realizujte kvantitativní šetření zaměřené na postoje a preference v oblasti finančního vzdělávání u vybrané skupiny obyvatel.
- Analýzujte výsledky šetření a diskutujte závěry v kontextu teoretických poznatků.
- Navrhněte ucelený plán vzdělávací aktivity pro rozvoj finanční gramotnosti, který bude reflektovat zjištěné potřeby, postoje a preference cílové skupiny.

Závěr

Rozsah diplomové práce: **cca 70 stran**
Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

COURNOYER, Barry. *The social work skills workbook*. 8e. Boston: Cengage Learning, 2017. ISBN 978-1-305-63378-0.
KALÁTOVÁ, Veronika. *Finanční zralost – klíč k finanční spokojenosti*. Praha: Plot, 2021. ISBN 978-80-7428-370-3.
DOUBKOVÁ, Anna a TOMEK Karel. *Finanční gramotnost pro každého*. Třebíč: Infra, 2017. ISBN 978-80-86666-64-8.
NEDBÁLEK, Karel. *Finanční gramotnost, aneb, Selský rozum ví, jak na to*. Slušovice: Čibe, 2023. ISBN 978-80-908533-7-9.
STATMAN, Meir. *Finance for normal people: how investors and markets behave*. New York, United States of America: Oxford University Press, 2017. ISBN 978-0-19-062647-1.

Vedoucí diplomové práce: **Ing. et Ing. Vojtěch Sadil, PhD. LL.M.**
Ústav financí a účetnictví

Datum zadání diplomové práce: **4. července 2025**
Termín odevzdání diplomové práce: **4. srpna 2025**

L.S.

doc. Ing. Michal Pilík, Ph.D.
děkan

prof. Dr. Ing. Drahomíra Pavelková
garant studijního programu

Ve Zlíně dne 4. července 2025

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb., v platném znění bez ohledu na výsledek obhajoby;
- diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému a bude dostupná k nahlédnutí;
- jedno vyhotovení diplomové práce v listinné podobě bude ponecháno Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně k uložení;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3;
- podle § 60 odst. 1 autorského zákona má Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou práci – nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům;
- pokud je výstupem diplomové práce jakýkoliv softwarový produkt, považují se za součást práce rovněž i zdrojové kódy, popř. soubory, ze kterých se projekt skládá; neodevzdání této součásti může být důvodem k neobhájení práce.

Prohlašuji, že

- jsem na diplomové práci pracoval(a) samostatně a použitou literaturu jsem řádně citoval(a); v případě publikace výsledků budu uveden(a) jako spoluautor;
- odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou obsahově totožné.

Ve Zlíně, dne

.....
podpis autora

ABSTRAKT

Tato diplomová práce se věnuje tématu zvyšování finanční gramotnosti u mladých dospělých ve věkové skupině 18 až 35 let. Vychází z výsledků dotazníkového šetření a teoretických východisek, na jejichž základě byl navržen sedmitýdenní vzdělávací program. Ten propojuje využití mobilní aplikace s individuálními konzultacemi a je sestaven tak, aby odpovídal preferencím cílové skupiny. Program je zaměřen na rozvoj praktických dovedností souvisejících s řízením osobních financí.

Klíčová slova: finanční gramotnost, mladí dospělí, vzdělávací program, mobilní aplikace, osobní poradenství

ABSTRACT

This thesis focuses on the topic of improving financial literacy among young adults aged 18 to 35. It is based on the results of a questionnaire survey and theoretical principles, on the basis of which a seven-week educational program was designed. The program combines the use of a mobile application with individual consultations and is designed to meet the preferences of the target group. The program focuses on developing practical skills related to personal finance management.

Keywords: financial literacy, young adults, educational program, mobile application, personal advice

Rád bych poděkoval vedoucímu diplomové práce Ing. et Ing. Vojtěchu Sadilovi, PhD. LL.M. za odborné vedení, vstřícný přístup, cenné připomínky a rady, které mi pomohly tuto práci dokončit. Děkuji také všem respondentům za jejich ochotu a čas věnovaný vyplnění dotazníku. Zvláštní poděkování patří mé rodině a blízkým za jejich podporu během celého studia.

OBSAH

ÚVOD.....	13
CÍLE A METODY ZPRACOVÁNÍ PRÁCE.....	14
I TEORETICKÁ ČÁST.....	16
1 ÚVOD DO PROBLEMATIKY FINANČNÍ GRAMOTNOSTI	17
1.1 DEFINICE A VYMEZENÍ POJMU FINANČNÍ GRAMOTNOST	17
1.2 SLOŽKY FINANČNÍ GRAMOTNOSTI.....	18
1.2.1 Peněžní gramotnost	18
1.2.2 Rozpočtová gramotnost.....	19
1.2.3 Úvěrová gramotnost.....	19
1.2.4 Investiční gramotnost.....	20
1.2.5 Pojistná gramotnost.....	21
2 VÝVOJ KONCEPTU FINANČNÍ GRAMOTNOSTI	22
2.1 TRADIČNÍ POJETÍ FINANČNÍ GRAMOTNOSTI (DO 80. LET 20. STOLETÍ)	22
2.2 OBDOBÍ ROZŠÍŘOVÁNÍ FINANČNÍCH TRHŮ (80.-90. LÉTA 20. STOLETÍ).....	22
2.3 OBDOBÍ DIGITALIZACE A GLOBALIZACE (PŘELOM 20. A 21. STOLETÍ)	23
2.4 OBDOBÍ PO FINANČNÍ KRIZI (PO ROCE 2008).....	24
2.5 SOUČASNÉ TRENDY A POJETÍ FINANČNÍ GRAMOTNOSTI.....	25
3 VÝZNAM FINANČNÍ GRAMOTNOSTI	26
3.1 VÝZNAM PRO JEDNOTLIVCE A DOMÁCNOSTI	26
3.1.1 Efektivní správa osobních financí.....	26
3.1.2 Prevence předlužení a finančních problémů.....	26
3.1.3 Plánování budoucnosti a zajištění ve stáří.....	27
3.2 VÝZNAM PRO SPOLEČNOST A EKONOMIKU	28
3.2.1 Stabilita finančních trhů	28
3.2.2 Ekonomický růst a prosperita	28
3.2.3 Snížení nákladů na sociální systém.....	29
3.3 FINANČNÍ GRAMOTNOST V KONTEXTU SOUČASNÝCH VÝZEV.....	30
3.3.1 Digitalizace finančních služeb	30
3.3.2 Demografické změny a penzijní systémy.....	31
3.3.3 Globalizace finančních trhů.....	31
4 SOUČASNÝ STAV FINANČNÍ GRAMOTNOSTI.....	33
4.1 MĚŘENÍ ÚROVNĚ FINANČNÍ GRAMOTNOSTI	33
4.1.1 Metody a nástroje měření	33
4.1.2 Mezinárodní standardy a srovnání	34
4.2 STAV FINANČNÍ GRAMOTNOSTI V ČESKÉ REPUBLICE	35
4.2.1 Výsledky národních průzkumů.....	35
4.2.2 Srovnání s ostatními zeměmi.....	36

4.3	SPECIFIKA FINANČNÍ GRAMOTNOSTI U RŮZNÝCH DEMOGRAFICKÝCH SKUPIN	36
4.3.1	Genderové aspekty.....	38
4.3.2	Socioekonomické faktory.....	39
5	FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ ÚROVEŇ FINANČNÍ GRAMOTNOSTI	41
5.1	VZDĚLÁVACÍ FAKTORY.....	41
5.1.1	Formální vzdělávání.....	41
5.1.2	Neformální vzdělávání.....	42
5.1.3	Informální učení	43
5.2	SOCIOEKONOMICKÉ FAKTORY	43
5.2.1	Příjem a socioekonomický status	44
5.2.2	Rodinné prostředí a výchova.....	44
5.2.3	Kulturní a společenské vlivy	45
5.3	PSYCHOLOGICKÉ FAKTORY	46
5.3.1	Kognitivní zkreslení ve finančním rozhodování	46
5.3.2	Postoje k penězům a riziku.....	47
5.3.3	Sebekontrola a finanční chování.....	47
6	PŘÍSTUPY K ROZVOJI FINANČNÍ GRAMOTNOSTI	49
6.1	PŘÍSTUPY V ČESKÉ REPUBLICE.....	49
6.1.1	Národní strategie finančního vzdělávání.....	49
6.1.2	Aktivity veřejných institucí.....	50
6.1.3	Iniciativy soukromého sektoru	51
6.2	MEZINÁRODNÍ PŘÍSTUPY A DOBRÉ PRAXE.....	52
6.2.1	Modely finančního vzdělávání v zahraničí	52
6.2.2	Úspěšné zahraniční programy	53
6.2.3	Role mezinárodních organizací (OECD, Světová banka).....	54
6.3	EFEKTIVNÍ METODY ROZVOJE FINANČNÍ GRAMOTNOSTI	55
6.3.1	Inovativní vzdělávací metody.....	55
6.3.2	Digitální nástroje a technologie.....	56
6.3.3	Hodnocení efektivity vzdělávacích programů.....	57
7	KRITICKÉ ZHODNOCENÍ KONCEPTU FINANČNÍ GRAMOTNOSTI.....	59
7.1	LIMITY SOUČASNÉHO POJETÍ FINANČNÍ GRAMOTNOSTI.....	59
7.2	ETICKÉ ASPEKTY FINANČNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ.....	60
7.3	BUDOUCÍ SMĚŘOVÁNÍ KONCEPTU FINANČNÍ GRAMOTNOSTI	61
7.3.1	Integrace behaviorálních poznatků	62
7.3.2	Digitalizace a personalizace vzdělávání	62
7.3.3	Strukturální přístup a systémové změny	62
7.3.4	Celoživotní a kontextuální přístup.....	62
7.3.5	Etická a hodnotová reflexe.....	63
II	PRAKTICKÁ ČÁST	64
8	NÁVRH VÝZKUMU	65

8.1	ZDŮVODNĚNÍ VOLBY KVANTITATIVNÍHO VÝZKUMU PŘÍSTUPU.....	65
8.2	POPIS SBĚRU DAT A NÁVRH STRUKTURY DOTAZNÍKU.....	66
8.3	POUŽITÉ ANALYTICKÉ METODY	66
9	CHARAKTERISTIKA VÝZKUMNÉHO SOUBORU	69
9.1	DEMOGRAFICKÉ CHARAKTERISTIKY RESPONDENTŮ	69
9.2	ZDŮVODNĚNÍ VÝBĚRU CÍLOVÉ SKUPINY.....	73
9.3	PŘEHLED DOSAVADNÍCH ZJIŠTĚNÍ O FINANČNÍ GRAMOTNOSTI GENERACÍ Y A Z.....	73
9.3.1	Výsledky šetření pro jednotlivé generace.....	73
9.3.2	Funkční gramotnost podle	74
9.3.3	Finanční dopady nízké gramotnosti	74
9.3.4	Shrnutí	75
10	ZKUŠENOSTI RESPONDENTŮ S FINANČNÍM VZDĚLÁVÁNÍM.....	76
10.1	DOSAVADNÍ ÚČAST NA FINANČNÍM VZDĚLÁVÁNÍ	76
10.2	SEBEHODNOCENÍ FINANČNÍ GRAMOTNOSTI	76
10.3	NEJČASTĚJI VYUŽÍVANÉ INFORMAČNÍ ZDROJE.....	77
11	PREFEROVANÉ FORMY A STYLY ROZVOJE FINANČNÍ GRAMOTNOSTI	79
11.1	VÝČET PREFEROVANÝCH FOREM VZDĚLÁVÁNÍ.....	79
11.1.1	Výčet preferovaných forem vzdělání podle věkové skupiny	80
11.1.2	Výčet preferovaných vzdělání podle pohlaví	81
11.2	VÝČET PREFEROVANÝCH FOREM VZDĚLÁVÁNÍ.....	82
11.2.1	Výčet preferovaných forem vzdělání podle věkové skupiny	83
11.3	KOMBINACE TRADIČNÍCH A DIGITÁLNÍCH FOREM	84
12	STATISTICKÉ OVĚŘENÍ HYPOTÉZ	85
12.1	ZÁJEM O MOBILNÍ APLIKACE PODLE POHLAVÍ.....	85
12.2	ZÁJEM O OSOBNÍ KONZULTACE PODLE VZDĚLÁNÍ.....	86
12.3	ZÁJEM O ONLINE KURZY	88
12.4	ZÁJEM O KURZY NA PRACOVÍŠTI PODLE ZAMĚSTNANECKÉHO STATUSU	89
12.5	ZÁJEM O OSOBNÍ KONZULTACE PODLE FREKVENCE FINANČNÍHO VZDĚLÁNÍ.....	91
12.6	SHRUTÍ VÝSLEDKŮ STATISTICKÉHO TESTOVÁNÍ HYPOTÉZ.....	92
13	DISKUZE POZNATKŮ	94
13.1	PRAKTICKÉ ZJIŠTĚNÍ	94
13.2	PREFEROVANÉ FORMY VZDĚLÁNÍ PODLE SKUPIN	95
13.3	MOŽNOSTI DALŠÍHO ROZVOJE VZDĚLÁVACÍCH PROGRAMŮ	97
14	NÁVRH VZDĚLÁVACÍHO PLÁNU PRO ROZVOJ FINANČNÍ GRAMOTNOSTI	99

14.1	CÍLOVÁ SKUPINA	99
14.2	FORMA REALIZACE	100
14.3	STRUKTURA PLÁNU	100
14.4	KLÍČOVÉ NÁSTROJE V APLIKACI	104
14.5	ROLE PORADCE/KONZULTANTA	105
14.6	MOTIVAČNÍ PRVKY DLE TYPOLOGIE CÍLOVÉ SKUPINY	106
14.7	PŘEDPOKLÁDANÉ PŘÍNOSY PROGRAMU	107
14.8	OVĚŘENÍ EFEKTIVITY PROGRAMU A SBĚR ZPĚTNÉ VAZBY	107
14.9	PROVEDITELNOST A IMPLEMENTACE PLÁNU	109
14.9.1	Organizace a technická realizace	109
14.9.2	Časová náročnost a realizační program	109
14.9.3	Finanční náklady	110
14.9.4	Očekávané dopady	111
14.10	PŘÍPADOVÁ STUDIE Z PRAXE	112
ZÁVĚR		113
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY		115
SEZNAM OBRÁZKŮ		118
SEZNAM TABULEK		120
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK		121
SEZNAM PŘÍLOH		122

ÚVOD

V dnešním světě rychlých ekonomických změn a neustále se vyvíjejících finančních produktů se schopnost správně nakládat s penězi stává nezbytnou životní dovedností. Finanční gramotnost již není považována za nadstandard, ale za základní kompetenci, která významně ovlivňuje kvalitu života každého člověka.

Mnoho lidí se potýká s finančními problémy jako je nadměrné zadlužení, absence úspor nebo nevhodné investiční rozhodnutí právě proto, že nemají dostatečné znalosti a dovednosti v oblasti osobních financí. Tento problém je obzvláště patrný u mladých lidí, kteří začínají svou cestu finanční samostatnosti bez předchozích zkušeností nebo formálního vzdělání v této oblasti.

Tato diplomová práce se zaměřuje na rozvoj finanční gramotnosti u mladých dospělých převážně ve věku 18-35 let. Hlavním cílem je identifikovat jejich vzdělávací preference a navrhnout účinné přístupy, které by pomohly zvýšit jejich finanční kompetence. Na rozdíl od tradičních studií, které se často soustředí jen na měření úrovně znalostí, tato práce zkoumá, jaké vzdělávací metody a formy samotní mladí lidé považují za nejprínosnější.

V teoretické části práce je vysvětlen koncept finanční gramotnosti, jeho vývoj a význam pro jednotlivce i společnost. Jsou zde analyzovány různé přístupy k finančnímu vzdělávání v České republice i v zahraničí a popsány faktory, které ovlivňují úroveň finanční gramotnosti. Práce také nabízí kritický pohled na současné vzdělávací metody a jejich skutečnou efektivitu.

Praktická část se opírá o kvantitativní šetření realizované prostřednictvím dotazníku, jehož cílem bylo analyzovat postoje, zkušenosti a preference respondentů v oblasti finančního vzdělávání. Zvláštní pozornost byla věnována výukovým formám, které mladí dospělí upřednostňují, a jejich ochotě věnovat čas a prostředky rozvoji finančních kompetencí. Na základě shromážděných dat byla formulována doporučení, která slouží jako podklad pro návrh vzdělávacích programů přizpůsobených specifickým potřebám cílové skupiny.

Zjištěné poznatky mohou být využity jako praktický nástroj pro školy, vzdělávací organizace, odborné poradce i instituce, které se podílejí na finančním vzdělávání. Díky hlubšímu pochopení preferencí a potřeb mladých lidí lze vytvářet cílenější a účinnější vzdělávací aktivity, které podpoří růst jejich finanční gramotnosti i dlouhodobé ekonomické stability.

CÍLE A METODY ZPRACOVÁNÍ PRÁCE

Cílem této diplomové práce je navrhnout vzdělávací aktivitu zaměřenou na rozvoj finanční gramotnosti u mladých dospělých ve věkovém rozmezí 18 až 35 let. Práce vychází z předpokladu, že tradiční modely finančního vzdělávání často selhávají v efektivitě, pokud nezohledňují konkrétní potřeby a preference cílové skupiny. Úkolem je proto nejen analyzovat současný stav a teoretické rámce v oblasti finanční gramotnosti, ale především na základě empirického šetření určit, jaké vzdělávací formy jsou mladými lidmi vnímány jako užitečné, smysluplné a přístupné. Záměrem není pouze měřit úroveň znalostí, ale také porozumět preferovaným způsobům vzdělávání, oblíbeným nástrojům a motivaci k učení.

Teoretická část se zaměřuje na vymezení pojmu finanční gramotnosti, jeho historický vývoj, význam a teoretická východiska v národním i mezinárodním kontextu. Součástí je také přehled systémových přístupů k finančnímu vzdělávání v České republice i v zahraničí. Dále se práce věnuje faktorům, které ovlivňují úroveň finanční gramotnosti, jako je vzdělání, socioekonomické postavení, osobní postoje a individuální zkušenosti.

Praktická část je postavena na kvantitativním výzkumu zaměřeném na postoje a preference cílové skupiny ve vztahu k finančnímu vzdělávání. Ke sběru dat byl zvolen dotazník, který umožnil efektivně oslovit širší spektrum respondentů a získat strukturovaná data. Dotazník obsahoval uzavřené otázky pro statistické vyhodnocení i vybrané polootevřené otázky, které umožnily zachytit jemnější rozdíly v názorech. Výzkum se zaměřil mimo jiné na to, zda se vzdělávací preference liší podle věku, pohlaví, vzdělání nebo dalších charakteristik.

K vyhodnocení dat byly využity metody deskriptivní statistiky a neparametrické testy, konkrétně Mann–Whitneyův U test, který ověřoval statisticky významné rozdíly mezi definovanými skupinami respondentů. Tento analytický přístup umožnil nejen identifikaci obecných trendů, ale i specifických skupin, které mohou vyžadovat cílené vzdělávací strategie.

Na základě výsledků výzkumu byl vytvořen návrh konkrétní vzdělávací aktivity. Jde o sedmitýdenní program, který propojuje využití digitálních technologií s osobním poradenstvím. Program je navržen tak, aby podporoval aktivní zapojení účastníků, reagoval na různé styly učení a byl přístupný i těm, kteří nemají předchozí zkušenosti s finančním vzděláváním. Jeho cílem je nejen rozšířit znalosti, ale především rozvíjet praktické schopnosti a zdravé finanční návyky.

Zvolená metodologie umožňuje komplexní přístup ke zkoumané problematice a propojuje teoretická východiska s návrhy, které lze využít v reálné praxi. Práce tak přináší nejen analýzu současného stavu, ale i konkrétní řešení, jež mohou být přínosem pro vzdělavatele, poradce, instituce i samotné účastníky vzdělávání.

I TEORETICKÁ ČÁST

1 ÚVOD DO PROBLEMATIKY FINANČNÍ GRAMOTNOSTI

1.1 Definice a vymezení pojmu finanční gramotnost

Finanční gramotnost je pojem, který je v posledních letech čím dál častěji skloňován nejen ve světě financí, ale také ve vzdělávání, sociální práci či politice. Vzhledem k měnícímu se společenskému a ekonomickému prostředí se stává klíčovou dovedností, která ovlivňuje kvalitu života jednotlivce i jeho schopnost obstat v moderní společnosti (Kalátová, 2021).

Různé instituce, autoři a odborníci se liší ve vymezení tohoto pojmu, avšak shodují se na tom, že jde o schopnost rozumět finančním pojmům, rozhodovat se informovaně a spravovat vlastní finance efektivně. OECD (2020) definuje finanční gramotnost jako kombinaci finanční znalosti, chování a postojů nezbytných k tomu, aby jednotlivci činili správná rozhodnutí při správě svých financí. Podobně Kalátová (2021) upozorňuje, že nejde pouze o znalosti, ale také o schopnost je aplikovat v každodenním životě.

Podle Doubkové a Tomka (2017) je finanční gramotnost definována jako schopnost porozumět financím, mít základní znalosti o správě osobního rozpočtu, hospodaření s penězi, spoření, investování a orientace v základních finančních produktech. Tito autoři zdůrazňují praktickou rovinu tohoto pojmu, kterou považují za zásadní pro každodenní fungování jednotlivce v ekonomicky složitém prostředí.

Nedbálek (2023) přistupuje k tématu z pohledu „selského rozumu“ a upozorňuje, že finanční gramotnost je především schopnost využít běžné logické úvahy při nakládání s penězi, porovnávat možnosti, přemýšlet o důsledcích vlastních rozhodnutí a vyvarovat se zbytečného zadlužení.

Lusardi a Mitchell (2014) pak zdůrazňují význam finanční gramotnosti v souvislosti s ekonomickým blahobytem. Tvrdí, že vyšší míra finanční gramotnosti je spojena s lepším finančním plánováním, vyšší mírou úspor a menší pravděpodobností finanční tísně.

Z výše uvedených definic vyplývá, že finanční gramotnost je dynamický a komplexní koncept, který zahrnuje nejen znalosti a dovednosti, ale i postoje, hodnoty a schopnost rozhodovat se v souladu s vlastním finančním cílem. Není statickým stavem, ale procesem celoživotního rozvoje, jehož výsledkem je schopnost činit odpovědná rozhodnutí v různých životních etapách.

1.2 Složky finanční gramotnosti

Finanční gramotnost představuje mnohohrstevný koncept, který zahrnuje několik vzájemně propojených složek. V souladu s národními standardy finanční gramotnosti a mezinárodními přístupy, jako jsou doporučení OECD nebo rámce INFE, lze identifikovat následující klíčové oblasti (OECD, 2020; Ministerstvo financí ČR, 2020).

1.2.1 Peněžní gramotnost

Peněžní gramotnost tvoří základní složku finanční gramotnosti a představuje soubor kompetencí nezbytných pro efektivní správu hotovostních i bezhotovostních finančních prostředků. Podle Nedbálka (2023) tato oblast zahrnuje zejména následující klíčové aspekty:

- porozumění funkcím a formám peněz,
- schopnost zacházet s finančními prostředky v hotovostní i bezhotovostní podobě,
- znalost cenových mechanismů a povědomí o vlivu inflace na kupní sílu,
- orientaci v měnových kurzech a jejich dopadu na hodnotu peněz,
- dovednost využívat základní platební nástroje v každodenní praxi.

V kontextu digitalizace finančního sektoru poukazuje Kalátová (2021) na skutečnost, že současné pojetí finanční gramotnosti zahrnuje také schopnost bezpečně a efektivně využívat digitální finanční nástroje. Mezi tyto dovednosti patří obsluha platebních karet, využívání mobilních aplikací, internetového bankovníctví a dalších elektronických platebních prostředků, které se stávají běžnou součástí finančního života jednotlivce.

Tato oblast tak propojuje tradiční přístup k hospodaření s penězi s aktuálními požadavky na digitální kompetence, které jsou dnes nezbytnou součástí každodenního finančního chování.

1.2.2 Rozpočtová gramotnost

Rozpočtová gramotnost představuje schopnost efektivně plánovat a řídit osobní či rodinné finance s cílem dosáhnout finanční stability a plnit stanovené cíle. Podle Doubkové a Tomka (2017) rozpočtová gramotnost zahrnuje dovednost sestavit a spravovat rozpočet, stanovovat si finanční cíle a smysluplně rozdělovat dostupné prostředky.

Tato oblast zahrnuje následující klíčové aspekty:

- schopnost evidovat příjmy a výdaje,
- dovednost sestavit a průběžně sledovat osobní nebo rodinný rozpočet,
- plánování krátkodobých i dlouhodobých finančních cílů,
- vytváření finančních rezerv pro neočekávané situace,
- efektivní alokaci prostředků mezi spotřebu, úspory a investice.

Statman (2017) zároveň upozorňuje na psychologický rozměr rozpočtového chování. Zdůrazňuje význam sebekontroly, schopnosti odkládat okamžitou spotřebu a preferovat dlouhodobé cíle. Právě tyto behaviorální faktory mají zásadní vliv na kvalitu rozpočtování a dlouhodobou finanční rovnováhu jednotlivce.

Rozpočtová gramotnost tak kombinuje technické dovednosti s osobnostními rysy a postoji, které společně ovlivňují schopnost racionálně hospodařit s finančními prostředky.

1.2.3 Úvěrová gramotnost

Úvěrová gramotnost představuje schopnost porozumět základním principům půjčování a splácení, orientovat se v nabídce úvěrových produktů a rozhodovat se zodpovědně při využívání cizích finančních zdrojů. Cournoyer (2017) ji definuje jako dovednost informovaného rozhodování při práci s úvěry, zahrnující pochopení mechanismů fungování úvěrových závazků i schopnost vyhodnotit jejich finanční důsledky.

Mezi klíčové aspekty úvěrové gramotnosti patří:

- porozumění principům půjčování a splácení,
- znalost různých typů úvěrových produktů a jejich charakteristik,
- schopnost posoudit náklady spojené s úvěrem (RPSN, úroková sazba, poplatky),

- zodpovědný přístup k zadlužování a schopnost řídit své dluhy,
- porozumění rizikům spojeným s nesplácením úvěrů a hrozbou předlužení.

Jak upozorňuje Nedbálek (2023), úvěrová gramotnost nabývá na důležitosti v kontextu snadné dostupnosti spotřebitelských úvěrů, marketingového tlaku a rostoucí míry zadlužení domácností. Zvládnutí této složky je zásadní pro udržení finanční rovnováhy a prevenci finančních problémů, které mohou vést až k exekucím či osobním bankrotům.

Úvěrová gramotnost tedy zahrnuje nejen technické porozumění produktům, ale i zodpovědný přístup, který zohledňuje schopnosti splácet, plánovat a předvídat dlouhodobé dopady zadlužení.

1.2.4 Investiční gramotnost

Investiční gramotnost lze chápat jako schopnost orientovat se v investičních možnostech, porozumět rizikům spojeným s investováním a sestavit diverzifikované investiční portfolio. Kalátová (2021) tuto oblast definuje jako důležitý pilíř finanční zralosti, který pomáhá jednotlivcům vytvářet dlouhodobou finanční stabilitu a budovat majetek.

Mezi hlavní složky investiční gramotnosti patří:

- znalost základních investičních nástrojů (např. akcie, dluhopisy, podílové fondy),
- porozumění vztahu mezi rizikem a výnosem,
- schopnost diverzifikovat investiční portfolio,
- znalost principů dlouhodobého investování a složeného úročení,
- porozumění vlivu poplatků na celkový výnos,
- dovednost posoudit a zvolit vhodné investiční produkty.

Statman (2017) upozorňuje, že investiční rozhodování je ovlivněno také behaviorálními faktory, například kognitivními zkresleními, přehnanou sebedůvěrou či emocionálními reakcemi na tržní výkyvy. Úroveň investiční gramotnosti tak závisí nejen na racionálním porozumění finančním produktům, ale i na schopnosti zvládat psychologické vlivy při rozhodování.

1.2.5 Pojistná gramotnost

Pojistná gramotnost představuje schopnost identifikovat životní rizika a adekvátně je pokrýt prostřednictvím pojištění. Doubková a Tomek (2017) zdůrazňují, že jde o důležitou dovednost související s ochranou zdraví, majetku a finanční stability jednotlivce v případě nepředvídatelných událostí.

Tato oblast zahrnuje:

- porozumění principům pojištění a jeho základním funkcím,
- schopnost rozpoznat a vyhodnotit osobní rizika,
- znalost různých typů pojistných produktů a jejich charakteristik,
- schopnost vybrat odpovídající pojištění podle individuálních potřeb,
- porozumění pojistným podmínkám a výlukám.

Cournoyer (2017) doplňuje, že pojistná gramotnost by měla zahrnovat také schopnost vyhnout se nadbytečnému pojištění, které nepokrývá reálná rizika, nebo vede k neefektivnímu využití finančních prostředků.

Všechny tyto složky finanční gramotnosti jsou vzájemně propojeny a společně tvoří komplexní rámec znalostí, dovedností a postojů potřebných pro efektivní správu osobních financí v současném složitém finančním prostředí.

2 VÝVOJ KONCEPTU FINANČNÍ GRAMOTNOSTI

2.1 Tradiční pojetí finanční gramotnosti (do 80. let 20. století)

Jak uvádějí Doubková a Tomek (2017), v minulosti byla finanční gramotnost spojena především s praktickými dovednostmi, jako je základní hospodaření, vytváření úspor a opatrný přístup k zadlužení. Tyto znalosti a dovednosti byly běžně předávány v rámci rodiny a komunity, bez podpory formálního vzdělávání.

Nedbálek (2023) zdůrazňuje, že pro toto období bylo typické:

- sestavování a dodržování rodinného rozpočtu,
- tvorba finančních rezerv „na horší časy“,
- využívání tradičních spořicíh produktů,
- zdrženlivost vůči půjčkám a úvěrům,
- základní orientace v bankovních službách.

Kalátová (2021) konstatuje, že v období centrálně plánované ekonomiky byla finanční gramotnost značně omezená a zaměřovala se především na schopnost hospodařit v podmínkách omezené nabídky a na jednoduché formy spoření. Finanční rozhodování mělo omezený rozsah a bylo rámováno stabilním, ale silně regulovaným prostředím.

2.2 Období rozšiřování finančních trhů (80.-90. léta 20. století)

Období 80. a 90. let 20. století přineslo zásadní proměnu finančních trhů. Deregulace, globalizace a technologický pokrok vedly ke vzniku nových finančních produktů a nástrojů, které byly dostupné široké veřejnosti. Tento vývoj vyvolal potřebu rozšířit samotný koncept finanční gramotnosti.

Statman (2017) poukazuje na to, že v této době rostla složitost finančních trhů, což vyžadovalo systematické finanční vzdělávání, neboť běžný spotřebitel čelil rostoucí nabídce produktů, rizik i marketingového tlaku.

Cournoyer (2017) popisuje několik klíčových změn, které v tomto období nastaly:

- výrazné rozšíření nabídky úvěrových produktů,
- nárůst využívání kreditních karet,
- zpřístupnění investičních nástrojů retailovým klientům,

- postupná deregulace finančních institucí,
- vznik prvních programů finančního vzdělávání.

V českém prostředí byl tento vývoj oddálen kvůli transformačnímu období po roce 1989. Kalátová (2021) uvádí, že 90. léta se vyznačovala rychlým rozvojem finančního trhu, na který však nebyla značná část populace dostatečně připravena. Výsledkem byly časté finančně rizikové rozhodnutí, zadlužení a finanční nestabilita domácností.

2.3 Období digitalizace a globalizace (přelom 20. a 21. století)

Přelom 20. a 21. století znamenal zásadní transformaci finančního světa v důsledku nástupu digitálních technologií a rozšíření internetu. Tento vývoj změnil způsob, jakým jednotlivci přistupují k finančním službám, a zároveň proměnil samotný obsah finanční gramotnosti.

Kalátová (2021) uvádí, že klíčové změny tohoto období zahrnovaly:

- rozšíření internetového bankovníctví a digitalizace platebních nástrojů,
- vznik a rozvoj elektronických platebních systémů,
- zvýšenou dostupnost finančních informací online,
- globalizaci finančních trhů a produktů,
- nástup nových forem investování a finančních služeb.

V souvislosti s rozvojem digitálních technologií OECD (2020) upozorňuje na potřebu rozšířit pojetí finanční gramotnosti o nové dovednosti, jako je bezpečné chování v online prostředí, rozpoznávání podvodů a kritické vyhodnocování informací. Digitální dimenze finanční gramotnosti je čím dál důležitější i z hlediska posilování finanční odolnosti a efektivního využívání nástrojů, jako jsou e-platby, mobilní aplikace nebo online bankovníctví.

Tento vývoj vytvořil potřebu nového přístupu k finančnímu vzdělávání, který je flexibilní, dostupný online a přizpůsobený rychlému vývoji finančního prostředí.

2.4 Období po finanční krizi (po roce 2008)

Finanční krize v roce 2008 znamenala zásadní zlom v chápání významu finanční gramotnosti. Jak uvádí Nedbálek (2023), krize odhalila vážné nedostatky ve schopnosti populace orientovat se ve složitém finančním systému a čelit rizikům spojeným s nevýhodnými produkty nebo nevědomými rozhodnutími.

Krize ukázala, že nízká úroveň finanční gramotnosti může mít dopad nejen na jednotlivce, ale i na ekonomickou stabilitu celých států. V reakci na to začaly mnohé země vytvářet národní strategie finančního vzdělávání a rozvíjet systémovou podporu zvyšování gramotnosti.

Cournoyer (2017) zmiňuje jako hlavní trendy tohoto období:

- vznik národních strategií finančního vzdělávání,
- začlenění finanční gramotnosti do školních osnov,
- rostoucí zapojení veřejného i soukromého sektoru,
- posílení ochrany spotřebitele na finančních trzích,
- rozvoj mezinárodní spolupráce.

V České republice byla v roce 2010 schválena první Národní strategie finančního vzdělávání, která položila základní rámec pro systematický rozvoj této oblasti (Ministerstvo financí ČR, 2020). Dokument OECD (2020) poskytuje rámec pro měření finanční gramotnosti dospělé populace, který je založen na třech základních oblastech: finanční znalosti, chování a postoje. Zpráva také analyzuje výsledky podle různých demografických a socioekonomických charakteristik, což umožňuje identifikaci cílových skupin pro vzdělávací intervence. Zjištění slouží jako podklad pro tvorbu efektivních národních strategií, jejichž cílem je přizpůsobit vzdělávací aktivity specifickým potřebám jednotlivých skupin obyvatelstva.

2.5 Současné trendy a pojetí finanční gramotnosti

Moderní pojetí finanční gramotnosti se vyznačuje komplexním přístupem, který překračuje hranice čistě ekonomických znalostí. Statman (2017) zdůrazňuje, že finanční rozhodování je ovlivňováno nejen racionálními faktory, ale i emocemi, kognitivními zkresleními a sociálními vlivy.

Mezi současné klíčové trendy patří:

Behaviorální přístup k finančnímu rozhodování: Finanční gramotnost zahrnuje porozumění psychologickým faktorům, jako je averze ke ztrátám, impulzivita nebo nadměrná sebedůvěra (Statman, 2017; Kalátová, 2021).

Digitální finanční gramotnost: OECD (2023) definuje tuto oblast jako kombinaci technické a finanční kompetence umožňující bezpečné a efektivní používání digitálních finančních nástrojů.

Finanční odolnost: Jak uvádí Kalátová (2021), důležitou součástí gramotnosti je schopnost čelit finančním šokům, vytvářet rezervy a udržet finanční stabilitu i v období krize (např. během pandemie COVID-19).

Udržitelné finance: Nedbálek (2023) poukazuje na rostoucí význam porozumění environmentálním, sociálním a etickým dopadům finančních rozhodnutí, např. při výběru investičních produktů.

Celoživotní vzdělávání: Finanční gramotnost je chápána jako dynamická kompetence, která se rozvíjí v průběhu celého života. Kalátová (2021) podporují potřebu pravidelné aktualizace znalostí.

Kritické myšlení a mediální gramotnost: V digitálním prostředí hraje stále větší roli schopnost rozpoznávat dezinformace, podvodné nabídky a manipulativní obsah.

Současné pojetí finanční gramotnosti je tedy multidimenzionální. Zahrnuje nejen znalosti a dovednosti, ale i postoje a chování. Cílem není pouze pochopit finanční produkty, ale umět se v měnícím se prostředí zodpovědně a s jistotou rozhodovat (OECD, 2023; Kalátová, 2021).

3 VÝZNAM FINANČNÍ GRAMOTNOSTI

3.1 Význam pro jednotlivce a domácnosti

Finanční gramotnost má zásadní význam pro finanční zdraví a blahobyt jednotlivců a domácností. Její přínos lze analyzovat z několika perspektiv.

3.1.1 Efektivní správa osobních financí

Finanční gramotnost poskytuje jednotlivcům znalosti a nástroje potřebné k tomu, aby mohli efektivně plánovat své příjmy a výdaje, vytvářet realistické rozpočty a zodpovědně rozhodovat o využívání finančních produktů. Kalátová (2021) uvádí, že finančně gramotní jedinci dokážou lépe alokovat své prostředky, sestavovat funkční rozpočty a stanovovat dosažitelné finanční cíle.

Statman (2017) doplňuje, že schopnost efektivně spravovat osobní finance zahrnuje následující aspekty:

- tvorbu realistických finančních plánů,
- stanovování krátkodobých a dlouhodobých cílů,
- informované rozhodování při výběru finančních produktů,
- řízení peněžních toků (cash flow),
- optimalizaci daňových povinností.

Výzkum realizovaný v českém prostředí Doubkovou a Tomkem (2017) ukazuje, že jedinci s vyšší úrovní finanční gramotnosti častěji porovnávají nabídky různých poskytovatelů, efektivněji využívají finanční produkty a dosahují výhodnějších podmínek.

3.1.2 Prevence předlužení a finančních problémů

Jedním z klíčových přínosů finanční gramotnosti je její preventivní funkce vůči zadlužování a následným finančním problémům. Kalátová (2021) upozorňuje, že vyšší úroveň finanční gramotnosti snižuje riziko impulzivního zadlužení a podporuje schopnost vyhodnotit dlouhodobé dopady finančních závazků.

Doubková a Tomek (2017) dále uvádějí, že informovaní spotřebitelé jsou schopni lépe porozumět úvěrovým podmínkám, správně interpretovat ukazatele jako RPSN a vyhodnocovat výhodnost či rizikovost finančních produktů.

Nedbálek (2023) ve své publikaci konstatuje, že v českém prostředí je nedostatečná úroveň finanční gramotnosti častou příčinou neuváženého zadlužování a osobních bankrotů. Zdůrazňuje potřebu systematického finančního vzdělávání jako nástroje prevence před zadlužením a finančním kolapsem domácností.

3.1.3 Plánování budoucnosti a zajištění ve stáří

Finanční gramotnost hraje klíčovou roli v dlouhodobém finančním plánování, zejména pokud jde o přípravu na důchod a finanční stabilitu ve stáří. Doubková a Tomek (2017) zdůrazňují, že finančně gramotní jedinci lépe chápou význam pravidelného spoření a investování s dlouhodobým časovým horizontem, což jim umožňuje budovat dostatečné finanční rezervy pro období po skončení ekonomické aktivity.

Statman (2017) uvádí, že finanční gramotnost v kontextu plánování budoucnosti zahrnuje především tyto dovednosti a znalosti:

- porozumění principům akumulace bohatství v čase,
- znalost investičních nástrojů vhodných pro dlouhodobé zajištění,
- schopnost vyhodnotit alternativní možnosti důchodového zabezpečení,
- orientaci v penzijním systému a využívání daňově zvýhodněných produktů,
- porozumění konceptům složeného úročení a vlivu inflace na reálnou hodnotu úspor.

Kalátová (2021) upozorňuje, že v důsledku reformních trendů a demografického vývoje dochází k postupnému přesunu odpovědnosti za důchodové zajištění ze státu na jednotlivce. To zvyšuje nároky na jejich schopnost samostatně plánovat a rozhodovat se v oblasti dlouhodobých finančních produktů.

Zkušenosti z mezinárodního prostředí, reflektované například v doporučeních OECD (2020), potvrzují, že včasné plánování a aktivní přístup k důchodovému zajištění mají přímý dopad na životní úroveň v pozdějším věku. Finančně gramotní jedinci mají tendenci se na stáří připravovat dříve a častěji využívají nástroje, jako jsou penzijní produkty, investiční fondy či kombinace spořicíh a investičních strategií.

3.2 Význam pro společnost a ekonomiku

Finanční gramotnost neovlivňuje pouze jednotlivce a jejich domácnosti, ale má také širší společenské a makroekonomické dopady. Vlivem rostoucí propojenosti finančních trhů a významu spotřebitelského chování pro ekonomickou stabilitu je finanční gramotnost vnímána jako jeden z faktorů ovlivňujících kvalitu ekonomického prostředí a dlouhodobý rozvoj společnosti.

3.2.1 Stabilita finančních trhů

Vyšší úroveň finanční gramotnosti v populaci může pozitivně ovlivňovat stabilitu finančních trhů. Statman (2017) upozorňuje, že informovaní spotřebitelé mají tendenci se rozhodovat racionálněji, čímž se snižuje riziko vzniku tržních bublin, přehnané volatility a finančních krizí. Racionální chování investorů a spotřebitelů zároveň zvyšuje důvěru ve finanční instituce a posiluje efektivitu tržního systému.

OECD (2020) ve svých doporučeních uvádí, že zvyšování úrovně finanční gramotnosti přispívá k omezení nadměrného zadlužování, podporuje rozložení rizik mezi informované účastníky trhu a napomáhá větší transparentnosti finančního prostředí. Informovaný spotřebitel se méně často stává obětí finančních podvodů nebo nevýhodných produktů a je schopen lépe vyhodnotit nabídku finančních služeb.

Tyto přínosy se následně promítají i do snížení asymetrie informací mezi poskytovateli a uživateli služeb, lepší regulace trhu a celkové odolnosti ekonomiky vůči externím šokům.

3.2.2 Ekonomický růst a prosperita

Finanční gramotnost je také významným faktorem dlouhodobého ekonomického růstu a celkové prosperity společnosti. Kalátová (2021) identifikuje několik klíčových mechanismů, kterými finančně gramotní občané přispívají k makroekonomickému rozvoji:

- vyšší míra úspor, které slouží jako zdroj pro investice,
- efektivnější alokace kapitálu a snížení nákladů spojených s chybnými rozhodnutími,
- rostoucí poptávka po sofistikovanějších finančních nástrojích,
- větší ochota podnikat díky schopnosti finančního plánování,
- nižší míra neproduktivního nebo rizikového zadlužení.

- Nedbálek (2023) v této souvislosti upozorňuje, že v ekonomice založené na znalostech je právě finanční gramotnost klíčovým předpokladem pro plnohodnotné zapojení jednotlivce do ekonomického systému a pro rozvoj inovačního potenciálu společnosti.

3.2.3 Snížení nákladů na sociální systém

Vyšší úroveň finanční gramotnosti v populaci může vést ke snížení nákladů na fungování sociálního systému. Informovaní a odpovědní jednotlivci jsou lépe schopni předcházet finančním krizím, které by jinak mohly vést k závislosti na sociálních dávkách nebo jiných formách státní podpory.

Finančně gramotní občané častěji:

- vytvářejí dostatečné finanční rezervy pro nečekané životní události,
- lépe zvládají období nezaměstnanosti nebo dočasného výpadku příjmů,
- umějí plánovat zajištění na stáří i v období pracovní neschopnosti,
- efektivněji využívají dostupné finanční nástroje a služby,
- činí preventivní rozhodnutí namísto reaktivního řešení problémů.

Cournoyer (2017) upozorňuje, že investice do finančního vzdělávání mají dlouhodobý přínos nejen pro jednotlivce, ale i pro veřejné rozpočty. Snižují potřebu výdajů na řešení následků předlužení, předcházejí nákladným zásahům v oblasti sociálních služeb a přispívají ke zvýšení ekonomické soběstačnosti občanů.

OECD (2020) ve svých zprávách uvádí, že dobře nastavené programy finanční gramotnosti mohou přispět ke zvýšení celospolečenské finanční stability a zároveň snižovat tlak na veřejné finance. Takové programy vedou ke zodpovědnějšímu chování, nižší míře chudoby a vyšší odolnosti domácností vůči ekonomickým šokům.

3.3 Finanční gramotnost v kontextu současných výzev

Význam finanční gramotnosti nadále roste v souvislosti s proměňujícím se ekonomickým, technologickým a demografickým prostředím. Změny, jako je digitalizace, stárnutí populace či globalizace finančních trhů, kladou na jednotlivce stále vyšší nároky a zvyšují potřebu rozvíjet komplexní finanční kompetence.

3.3.1 Digitalizace finančních služeb

Dynamický rozvoj digitálních technologií výrazně proměnil podobu finančních služeb. OECD (2020) uvádí, že schopnost orientovat se v digitálním finančním prostředí je dnes nedílnou součástí finanční gramotnosti. Digitální nástroje sice zvyšují dostupnost finančních produktů, ale zároveň přinášejí nové výzvy.

Klíčové oblasti digitální finanční gramotnosti zahrnují:

- rozšíření přístupu k finančním službám, které vyžaduje znalost jejich bezpečného používání,
- rostoucí složitost produktů, jejichž pochopení předpokládá vyšší úroveň znalostí,
- vznik nových rizik, jako jsou kybernetické útoky, krádeže identity nebo phishing,
- zrychlení finančních rozhodnutí, kdy online prostředí svádí k impulzivním krokům.

Kalátová (2021) zdůrazňuje, že digitální prostředí zvyšuje riziko nerovného přístupu, protože osoby s nižší úrovní digitálních a finančních kompetencí mohou být znevýhodněny nebo zcela vyloučeny z výhod moderního finančního světa.

3.3.2 Demografické změny a penzijní systémy

Demografické stárnutí představuje jednu z nejvýznamnějších výzev pro udržitelnost penzijních systémů. V důsledku očekávaného poklesu náhradového poměru a rostoucího podílu seniorů se stále větší důraz klade na individuální odpovědnost za finanční zabezpečení ve stáří (Kalátová, 2021).

Finanční gramotnost v tomto kontextu zahrnuje:

- porozumění fungování důchodového systému a jeho výhledu,
- schopnost odhadnout potřebnou výši úspor pro udržení životního standardu,
- znalost možností dlouhodobého spoření a investování,
- schopnost vyhodnotit rizika spojená s různými strategiemi zajištění,
- obranu proti podvodům a manipulativním nabídkám zaměřeným na seniory.

Statman (2017) dodává, že dlouhodobé plánování vyžaduje nejen ekonomické znalosti, ale i schopnost překonat behaviorální překážky, jako je tendence odkládat rozhodnutí nebo podceňovat budoucí potřeby.

3.3.3 Globalizace finančních trhů

Globalizace vede k větší provázanosti světových trhů a rozšiřuje nabídku investičních i úvěrových produktů. Tento trend zvyšuje nároky na finanční gramotnost, protože informovaný jednatel musí být schopen chápat dopady mezinárodních událostí na vlastní finanční situaci a volit vhodné strategie přizpůsobení (Nedbálek, 2023).

Mezi klíčové požadavky patří:

- schopnost posoudit široké spektrum produktů v mezinárodním prostředí,
- pochopení vlivu globálních událostí na domácí ekonomiku a osobní finance,
- znalost měnových rizik a nástrojů jejich řízení,
- orientace v různorodých regulatorních rámcích.

Kalátová (2021) upozorňuje, že v globalizovaném světě je finanční gramotnost nejen nástrojem individuálního zajištění, ale také předpokladem konkurenceschopnosti jednotlivců a celých ekonomik. OECD (2020) uvádí, že systematický rozvoj finanční

gramotnosti představuje klíčový prvek vzdělávací a hospodářské politiky, jelikož přispívá k posilování finanční stability a schopnosti jednotlivců činit informovaná rozhodnutí.

Jak uvádějí Goyal a Kumar (2021), v současném globalizovaném finančním prostředí představuje finanční gramotnost klíčový předpoklad pro posílení konkurenceschopnosti jak jednotlivců, tak národních ekonomik na mezinárodní scéně.

Z těchto poznatků vyplývá, že v dynamicky se vyvíjejícím a stále propojenějším finančním světě je finanční gramotnost nejen klíčová pro zajištění individuálního finančního zdraví, ale má i širší dopad na stabilitu a konkurenceschopnost celé společnosti. Její systematické rozvíjení proto představuje zásadní výzvu pro tvůrce vzdělávací a hospodářské politiky.

4 SOUČASNÝ STAV FINANČNÍ GRAMOTNOSTI

4.1 Měření úrovně finanční gramotnosti

Měření úrovně finanční gramotnosti představuje klíčový nástroj pro zhodnocení aktuálního stavu finanční připravenosti obyvatelstva, identifikaci slabých oblastí a efektivní nastavení vzdělávacích politik. Sledování úrovně finančních znalostí, dovedností a postojů umožňuje nejen analyzovat trendy v čase, ale také posoudit účinnost realizovaných vzdělávacích programů a zásahů.

V této podkapitole je pozornost věnována především přehledu přístupů a metod používaných při měření finanční gramotnosti v různých kontextech. Zvláštní důraz je kladen na mezinárodní standardy, zejména na rámce vyvinuté organizací OECD a její pracovní skupinou INFE, které umožňují srovnání výsledků mezi jednotlivými zeměmi. Tyto standardy jsou široce využívány i při národních šetřeních a přispívají k harmonizaci přístupů k měření v globálním měřítku.

4.1.1 Metody a nástroje měření

Pro hodnocení úrovně finanční gramotnosti existuje široké spektrum metod a nástrojů, které se liší svou komplexností, zaměřením i způsobem aplikace. Vzhledem k multidimenzionální povaze konceptu finanční gramotnosti neexistuje univerzální nástroj, který by pokryl všechny aspekty tohoto fenoménu (Nedbálek, 2023).

Nejčastěji využívaným přístupem k měření jsou dotazníková šetření, která lze podle zaměření rozdělit do několika typů:

- znalostní testy – zaměřené na objektivní znalosti základních finančních pojmů, např. úročení, inflace, diverzifikace rizika,
- sebehodnotící dotazníky – sledující subjektivní vnímání vlastních schopností a znalostí,
- behaviorální dotazníky – zaměřené na konkrétní finanční chování, jako je spoření, rozpočtování či investování,
- komplexní nástroje – kombinující výše uvedené přístupy do jednoho celku.

Mezi nejčastěji používané standardizované nástroje patří:

- OECD/INFE nástroj – mezinárodně uznávaný modul měřící znalosti, postoje a chování v oblasti osobních financí (OECD, 2020),
- Big Three Questions – sada tří základních otázek zaměřených na porozumění úročení, inflaci a diverzifikaci (Lusardi a Mitchell, 2014),

Kromě dotazníků se stále častěji uplatňují i alternativní přístupy:

- experimentální metody, využívající simulace reálných rozhodovacích situací,
- analýza reálných finančních dat, např. bankovních transakcí či úvěrových záznamů,
- kvalitativní techniky, jako jsou hloubkové rozhovory nebo případové studie,
- kombinované metody, které propojují více přístupů pro získání komplexnějšího obrazu.

Nedbálek (2023) upozorňuje, že objektivní měření znalostí by mělo být vždy doplněno analýzou skutečného finančního chování, protože teoretické znalosti ještě automaticky nezaručují odpovědné finanční rozhodování.

4.1.2 Mezinárodní standardy a srovnání

V reakci na rostoucí důležitost finanční gramotnosti vyvinuly mezinárodní organizace, jako je OECD či Světová banka, rámce a metodiky pro její měření a srovnávání. Mezi nejvýznamnější patří přístup vytvořený sítí OECD/INFE, který byl poprvé přijat v roce 2012 a je používán ve více než 40 zemích světa (OECD, 2023). OECD (2023) vymezuje tři hlavní dimenze finanční gramotnosti: finanční znalosti, finanční chování a finanční postoje. Tento rámec umožňuje srovnávání úrovně gramotnosti napříč zeměmi a sledování vývoje v čase. Země s nejvyššími výsledky, jako jsou skandinávské státy, Německo či Nizozemsko, vykazují systematický přístup ke vzdělávání a rozvoji finanční inkluze. OECD (2020) navíc identifikuje jako klíčové faktory ovlivňující úroveň gramotnosti kvalitu vzdělávacího systému, ekonomickou vyspělost, přístup k finančním službám, kulturní zázemí a existenci národních strategií.

OECD (2020) rovněž identifikuje několik faktorů, které vysvětlují rozdíly mezi státy:

- kvalita vzdělávacího systému, která pozitivně koreluje s finanční gramotností,

- ekonomická vyspělost a dostupnost finančních produktů,
- míra finanční inkluze, tedy přístup k bankovním službám pro většinu obyvatelstva,
- kulturní faktory, například postoje k riziku a plánování,
- existence národních strategií finančního vzdělávání, které mají prokazatelný dopad na zvyšování gramotnosti.

Kalátová (2021) upozorňuje, že srovnávání mezi zeměmi je nutné vnímat s určitým odstupem, neboť může být ovlivněno rozdílným socioekonomickým kontextem, strukturou trhu a kulturními specifiky. Přesto však mezinárodní šetření představují cenný nástroj pro identifikaci silných i slabých stránek a inspiraci při tvorbě národních vzdělávacích politik.

4.2 Stav finanční gramotnosti v České republice

4.2.1 Výsledky národních průzkumů

V posledních letech bylo v České republice realizováno několik výzkumů zaměřených na zmapování úrovně finanční gramotnosti obyvatelstva. Tyto průzkumy poskytují důležité poznatky nejen o teoretických znalostech, ale i o postojích, dovednostech a každodenním finančním chování české populace.

Za klíčový lze označit výzkum provedený Ministerstvem financí ČR ve spolupráci s Českou národní bankou v roce 2020, který využíval metodiku OECD/INFE. Dotazníkové šetření probíhalo na reprezentativním vzorku 1003 respondentů ve věku 18 let a více. Výsledky ukázaly, že průměrné skóre finanční gramotnosti dosáhlo 13,2 bodu z maximálních 21, což odpovídá 63 %. Nejvyšší úroveň byla zaznamenána v oblasti finančních znalostí, kde respondenti dosáhli průměrně 69 % správných odpovědí. Naopak nejnižšího skóre dosáhli v oblasti finančního chování, a to 58 %.

Z hlediska konkrétních návyků pouze 45 % respondentů uvedlo, že si pravidelně vytváří finanční rezervy, zatímco 62 % aktivně sleduje svůj rozpočet. Alarmujícím zjištěním bylo, že pouze 34 % respondentů správně odpovědělo na otázku týkající se složeného úročení, což poukazuje na slabší orientaci v oblasti základních výpočtů a dlouhodobého finančního plánování (Ministerstvo financí ČR, 2020).

Kalátová (2021) k těmto výsledkům poznamenává, že ačkoliv česká populace relativně dobře zvládá základní pojmy, problémem zůstává jejich uplatnění v praxi, zejména při plánování finanční budoucnosti a rozhodování v nejistotě.

4.2.2 Srovnání s ostatními zeměmi

Úroveň finanční gramotnosti české populace lze zasadit i do mezinárodního kontextu, a to díky účasti České republiky na šetřeních koordinovaných mezinárodními institucemi.

V rámci průzkumu OECD/INFE, který umožňuje srovnání mezi jednotlivými členskými zeměmi, dosahuje Česká republika výsledků blízkých průměru. Mezi silné stránky české populace patří podle Kalátové (2021) a údajů OECD (2020) dobrá úroveň numerických dovedností, orientace v základních finančních produktech a relativně vysoká míra finanční inkluze. Český finanční trh je rovněž charakteristický stabilním rámcem ochrany spotřebitelů.

Naopak slabšími oblastmi jsou nízká míra aktivního spoření a investování, nedostatečná odolnost vůči finančním šokům, slabé dovednosti v dlouhodobém plánování a nízké využívání digitálních finančních nástrojů. Podle Nedbálka (2023) může být tato situace ovlivněna historickým vývojem a relativně krátkou tradicí tržního hospodářství v Česku.

Mezinárodní pohled rozšiřuje rovněž šetření PISA (Programme for International Student Assessment), které od roku 2012 zahrnuje hodnocení finanční gramotnosti 15letých žáků. V posledním kole průzkumu z roku 2022 se čeští žáci umístili na 14. místě z 26 zúčastněných zemí, mírně nad průměrem OECD (OECD, 2023). Výsledky naznačují pokrok v oblasti školního finančního vzdělávání, ale zároveň upozorňují na rezervy v oblasti praktického využití znalostí.

4.3 Specifika finanční gramotnosti u různých demografických skupin

Výsledky výzkumů opakovaně potvrzují, že úroveň finanční gramotnosti se mezi jednotlivými věkovými skupinami výrazně liší. Tyto rozdíly se projevují jak v celkovém skóre, tak v jednotlivých oblastech, od znalostí přes dovednosti až po reálné finanční chování.

Podle Kalátové (2021) lze v české populaci identifikovat tři základní věkové skupiny s odlišnými charakteristikami:

- Mladí dospělí (18–29 let) disponují zpravidla dobrým teoretickým základem a vysokou úrovní digitálních kompetencí. V oblasti finanční gramotnosti však často postrádají praktické zkušenosti a bývají méně disciplinovaní v hospodaření s financemi. Podceňují význam dlouhodobého plánování a mívají slabší návyky v oblasti rozpočtování a spoření.
- Lidé ve středním věku (30–54 let) vykazují nejvyšší úroveň komplexního finančního myšlení. Uplatňují své znalosti v praxi, projevují odpovědné chování a zpravidla nesou hlavní zodpovědnost za rodinné rozpočty. Tato skupina však často čelí tlaku sladit krátkodobé potřeby s dlouhodobými cíli, jako je financování bydlení, vzdělání dětí a příprava na důchod.
- Senioři (55 let a více) mají tendenci k opatrnějšímu přístupu k financím, preferují konzervativní strategie a nižší míru rizika. Zároveň bývají méně zdatní v oblasti digitálních technologií, což zvyšuje jejich zranitelnost vůči podvodům a zneužití. Na druhou stranu u nich přetrvává disciplína v oblasti sledování výdajů a plánování domácnosti. Nedbálek (2023) upozorňuje, že nižší znalost moderních nástrojů je jedním z faktorů, které omezují jejich efektivní hospodaření.

OECD (2020) uvádí, že rozdíly v úrovni finanční gramotnosti mezi jednotlivými věkovými skupinami nelze vysvětlit pouze věkem samotným. Významnou roli hrají také rozdíly v socioekonomickém a historickém kontextu, v němž jednotlivé generace vyrůstaly, například dostupnost finančního vzdělávání či zkušenost s finančními institucemi a produkty. Tyto faktory mohou ovlivnit postoje a znalosti jednotlivců v průběhu života. Statman (2017) k tomu dodává, že s přibývajícím věkem může úroveň finanční gramotnosti klesat také vlivem přirozených kognitivních změn, které mohou snižovat schopnost efektivního finančního rozhodování.

Z těchto rozdílů vyplývá potřeba cíleného finančního vzdělávání podle věkových skupin, které bude přizpůsobené nejen vývojovým potřebám, ale i specifickému způsobu uvažování a komunikace jednotlivých generací. Kalátová (2021) doporučuje, aby se vzdělávací přístupy lišily nejen obsahem, ale i formou, například využíváním digitálních nástrojů pro mladší a osobních konzultací pro starší generace.

4.3.1 Genderové aspekty

Řada výzkumů potvrzuje existenci systematických rozdílů v úrovni finanční gramotnosti mezi muži a ženami, a to napříč různými geografickými i kulturními kontexty. Tyto rozdíly se nejčastěji projevují v oblasti znalostí a sebedůvěry, zatímco v každodenním finančním chování bývají méně výrazné.

OECD (2020) ve svých mezinárodních zprávách uvádí, že ženy v průměru dosahují nižších výsledků v testech finančních znalostí, zejména v oblastech zahrnujících matematické výpočty, investiční strategie nebo porozumění úrokům a inflaci. Naopak v oblasti rozpočtování a běžné správy domácích financí bývá rozdíl mezi pohlavími zanedbatelný.

Podle Kalátové (2021) hrají roli při těchto rozdílech následující faktory:

- kulturně zakořeněné stereotypy týkající se tradičních genderových rolí,
- nižší ekonomická participace žen, zejména v oblasti investování a finančního plánování,
- omezený přístup k odborným informacím a sítím v porovnání s muži,
- psychologické aspekty, jako je nižší finanční sebedůvěra nebo vyšší averze k riziku,
- rozdílné vzdělávací dráhy, kdy dívky častěji opomíjejí matematické či ekonomicky orientované předměty.

Zároveň Kalátová (2021) upozorňuje, že snižování genderových rozdílů není důležité pouze z hlediska rovnosti, ale také z pohledu celkové finanční stability domácností. V řadě případů přebírají ženy plnou odpovědnost za správu financí, zejména po rozvodu, ovdovění nebo v rámci pečovatelských rolí.

Pozitivní trend v této oblasti přinášejí novější data OECD (2023), podle nichž se rozdíly mezi pohlavími u mladších generací postupně zmenšují. Tento vývoj souvisí zejména s rostoucím důrazem na rovnost ve vzdělávání, otevřeností diskuse o financích a narůstající ekonomickou aktivitou žen.

4.3.2 Socioekonomické faktory

Socioekonomické faktory představují jeden z nejvýznamnějších determinantů úrovně finanční gramotnosti. Výzkumy opakovaně potvrzují, že mezi finanční gramotností a socioekonomickým postavením jednotlivce existuje silná korelace, protože lidé s vyšším vzděláním, příjmem nebo odbornou kvalifikací dosahují v testech finanční gramotnosti výrazně lepších výsledků.

Nedbálek (2023) upozorňuje, že vztah mezi finanční gramotností a socioekonomickým statusem je obousměrný: vyšší postavení přináší více příležitostí pro získání finančních znalostí, zatímco vyšší finanční gramotnost zvyšuje šanci na dosažení ekonomické stability a prosperity.

K nejvýznamnějším faktorům ovlivňujícím úroveň finanční gramotnosti patří:

- vzdělání, které je považováno za nejsilnější prediktor,
- výše příjmu, kdy lidé s vyššími příjmy mají větší možnosti spořit, investovat a využívat finanční produkty,
- typ zaměstnání, přičemž odborné a manažerské profese korelují s vyšší úrovní finanční gramotnosti než manuální profese,
- majetkové zázemí a zkušenosti s vlastnictvím finančních aktiv,
- sociální kapitál, tedy přístup k informacím skrze osobní i profesní síť.

Významný je rovněž vliv rodinného prostředí, zejména procesu finanční socializace. Kalátová (2021) upozorňuje, že děti vyrůstající v rodinách s vyšším socioekonomickým statusem mají přirozeně více příležitostí k osvojování finančních znalostí, a to prostřednictvím diskusí o penězích, pozorování rodičů a vlastních praktických zkušeností. Tyto podmínky vytvářejí základy pro rozvoj finančně zodpovědného chování v dospělosti.

Odborná literatura zároveň poukazuje na existenci zranitelných skupin obyvatelstva, u nichž je riziko nízké finanční gramotnosti výrazně vyšší. Patří sem zejména:

- osoby s nízkým příjmem a vzděláním,
- dlouhodobě nezaměstnaní,
- senioři s nízkou penzí,
- obyvatelé sociálně vyloučených lokalit,

- příslušníci marginalizovaných menšin nebo migranti.

OECD (2020) i Kalátová (2021) konstatují, že největší překážkou pro tyto skupiny není jen nízká úroveň gramotnosti, ale také nízký přístup k informacím, poradenství a vzdělávacím příležitostem. Tento paradox vede k tomu, že právě lidé, kteří by z rozvoje finanční gramotnosti mohli nejvíce těžit, se k němu často vůbec nedostanou.

Z těchto poznatků vyplývá potřeba cílených vzdělávacích programů, které budou reflektovat specifické potřeby jednotlivých sociálních skupin. Takové programy by měly přispět k postupnému snižování rozdílů v úrovni finanční gramotnosti napříč populací a ke zvyšování ekonomické odolnosti znevýhodněných skupin.

5 FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ ÚROVEŇ FINANČNÍ GRAMOTNOSTI

Úroveň finanční gramotnosti je výsledkem komplexního souboru faktorů, které se vzájemně ovlivňují a formují finanční chování jednotlivce. Pochopení těchto determinant je nezbytné pro návrh efektivních opatření a vzdělávacích programů zaměřených na zlepšení finanční gramotnosti napříč různými skupinami obyvatel. Analýza současné literatury umožňuje tyto faktory rozdělit do tří hlavních kategorií:

- vzdělávací faktory,
- socioekonomické faktory,
- psychologické a behaviorální faktory.

Toto členění umožňuje uchopit problematiku z více úhlů pohledu a lépe pochopit, jak jednotlivé vlivy přispívají k rozvoji, nebo naopak brání rozvoji finanční gramotnosti u různých demografických skupin.

Podle OECD (2020) je úroveň finanční gramotnosti ovlivněna mimo jiné vzděláním, životními zkušenostmi, využíváním finančních služeb a socio-kulturním prostředím. Jak zdůrazňuje také Kalátová (2021), je nezbytné přistupovat ke zvyšování finanční gramotnosti jako k celoživotnímu procesu, který je ovlivňován proměnlivými sociálními, ekonomickými i individuálními podmínkami.

5.1 Vzdělávací faktory

Vzdělávací faktory představují zásadní determinant úrovně finanční gramotnosti, a to nejen v rámci školní docházky, ale i během celého života. Můžeme je členit do tří oblastí: formálního, neformálního a informálního učení. Každá z těchto forem přispívá specifickým způsobem k rozvoji znalostí, dovedností a postojů souvisejících s finančním rozhodováním.

5.1.1 Formální vzdělávání

Formální vzdělávání realizované ve školním prostředí představuje klíčový nástroj pro rozvoj finančních kompetencí, zejména u mladé generace. OECD (2020) v rámci šetření PISA 2018 konstatuje, že země, které systematicky zařadily finanční vzdělávání do školních kurikul, vykazují vyšší úroveň finanční gramotnosti u žáků. Toto potvrzuje pozitivní dopad formální výuky na znalosti i finanční chování mladých lidí.

V České republice je finanční vzdělávání začleněno do rámcových vzdělávacích programů pro základní a střední školy. Přesto jeho praktická realizace často závisí na odborné připravenosti pedagogů a školní autonomii.

Efektivní formální vzdělávání by podle Doubkové a Tomka (2017) mělo:

- být systematické a integrované napříč předměty,
- kombinovat teoretické poznatky s praktickými dovednostmi,
- využívat interaktivní výukové metody,
- reflektovat reálné finanční situace,
- podporovat kritické myšlení.

Téma kvality finančního vzdělávání je úzce spojeno s faktory, jako je příprava učitelů, dostupnost vhodných materiálů a spolupráce s odborníky. Tyto prvky jsou podle různých studií (např. OECD, 2020; Kaiser a Menkhoff, 2020) zásadní pro dosažení vyšší efektivity vzdělávání. Nedbálek (2023) zdůrazňuje, že cílem formálního vzdělávání nemá být jen přenos informací, ale formování postojů a praktických dovedností využitelných v každodenním životě.

5.1.2 Neformální vzdělávání

Neformální vzdělávání, jako jsou kurzy, workshopy nebo online programy, představuje důležitý nástroj rozvoje finanční gramotnosti zejména u dospělé populace. Tento typ vzdělávání umožňuje cíleně reagovat na specifické potřeby různých skupin obyvatel a podporuje princip celoživotního učení. Jak uvádí Ministerstvo financí ČR (2020) s efektivní finanční vzdělávání může probíhat mimo formální školní rámec a využívat různorodé formy i prostředí, včetně pracovišť, médií a digitálních platforem.

Podle Kalátové (2021) hraje neformální vzdělávání zásadní roli především v okamžicích, kdy lidé čelí konkrétním životním výzvám (např. rozhodování o úvěru, spoření na důchod apod.). Kaiser a Menkhoff (2020) uvádějí, že účinnost vzdělávacích programů zvyšuje především jejich načasování, praktické zaměření, přímá použitelnost v každodenním životě a důraz na behaviorální změny, nikoli pouze znalosti.

V České republice tyto vzdělávací aktivity často realizují finanční instituce, neziskové organizace a zaměstnavatelé. Kvalita těchto programů však není jednotná, chybí

systematická evaluace jejich dopadů a koordinovaný přístup na národní úrovni (Ministerstvo financí ČR, 2020).

5.1.3 Informální učení

Informální učení představuje neplánovaný proces osvojení finančních poznatků prostřednictvím každodenních zkušeností, rodiny, vrstevníků, médií či vlastních chyb a úspěchů. Jak uvádějí Amagir a kol. (2017), rodiče hrají klíčovou roli v procesu finanční socializace, neboť ovlivňují postoje k penězům již od dětství a mohou výrazně přispět k budoucímu finančnímu chování jednotlivce.

Rodinné prostředí představuje klíčový faktor ovlivňující formování finančních návyků a postojů. Podle Goyala a Kumara (2021) má otevřená komunikace o financích a aktivní zapojení dětí do rodinného finančního rozhodování pozitivní vliv na jejich budoucí úroveň finanční gramotnosti. Takové rané zkušenosti napomáhají rozvoji finančního uvědomění, zvyšují míru angažovanosti a podporují zodpovědné finanční chování v dospělosti. Dále hrají roli vrstevníci, kteří ovlivňují normy a očekávání, a média, která často zjednodušeně prezentují složité finanční koncepty bez kritické reflexe (Chen and Garand, 2018)

Podle Kalátové (2021) by efektivní vzdělávací strategie měly reflektovat význam informálního učení, například zapojením rodičů do školních projektů nebo využitím gamifikace a příkladů z reálného života. Nedbálek (2023) dodává, že je důležité vytvářet podpůrné prostředí, které podporuje pozitivní finanční socializaci a učí jedince reflektovat vlastní finanční chování.

5.2 Socioekonomické faktory

Socioekonomické podmínky zásadně ovlivňují dostupnost finančního vzdělávání i prostředí, v němž dochází k utváření postojů a návyků souvisejících s financemi. Tyto faktory mohou fungovat jako podpůrný prvek při rozvoji finanční gramotnosti, ale v případě znevýhodnění také představovat překážku v jejím rozvoji (Nedbálek, 2023).

5.2.1 Příjem a socioekonomický status

Výše příjmu a celkový socioekonomický status patří mezi klíčové faktory ovlivňující úroveň finanční gramotnosti. Výzkumy dlouhodobě potvrzují, že mezi těmito proměnnými existuje silná pozitivní korelace. Zároveň platí, že tento vztah může být obousměrný, protože vyšší příjmy usnadňují přístup k finančnímu vzdělávání, zatímco vyšší úroveň finanční gramotnosti může přispívat k lepšímu ekonomickému postavení (Nedbálek, 2023; Kalátová, 2021).

Osoby s vyšším příjmem mají obecně širší možnosti využívat různé finanční produkty a služby, častěji se pohybují v prostředí, kde se o financích aktivně diskutuje, a mají i lepší přístup k informacím a poradenství. Vyšší příjem navíc snižuje stres spojený s každodenním hospodařením, což umožňuje věnovat více pozornosti dlouhodobému plánování a vzdělávání v oblasti financí (Statman, 2017).

Dlouhodobý vliv příjmové situace potvrzuje také zahraniční výzkum autorů Lusardi a Mitchell (2014), kteří na základě analýzy dat z více než deseti zemí prokázali, že finanční gramotnost silně souvisí se socioekonomickým postavením a že osoby s vyšším příjmem častěji investují, plánují důchod a rozumějí základním finančním principům.

5.2.2 Rodinné prostředí a výchova

Rodina hraje zásadní roli v procesu formování finanční gramotnosti. Právě v rodinném prostředí získávají děti své první zkušenosti s financemi, osvojí si základní návyky v hospodaření s penězi a vytvářejí si postoje, které je ovlivňují v dospělosti. Tento proces, označovaný jako finanční socializace, zahrnuje jak přímé učení, tak pozorování chování rodičů a ostatních členů domácnosti (Kalátová, 2021).

Mezi nejvýznamnější faktory patří způsob finanční komunikace v rodině, přístup k tématům jako je spoření či zadlužení, a možnost zapojit děti do každodenních finančních rozhodnutí. Děti, které se účastní diskusí o rodinném rozpočtu nebo spravují vlastní kapesné s jasně danými pravidly, vykazují v dospělosti vyšší míru finanční samostatnosti (Statman, 2017).

Podle Lusardi a Mitchell (2014) hraje vzdělání rodičů, a to především matek důležitou roli při rozvoji finanční gramotnosti dětí. Autoři uvádějí, že rodiny, které vlastní investiční produkty nebo pravidelně spoří, předávají svým dětem nejen praktické zkušenosti, ale i

pozitivní vztah k finančnímu plánování. Mezigenerační přenos finančních znalostí tak významně přispívá ke zvyšování finanční gramotnosti v populaci.

Vzhledem k těmto poznatkům je zřejmé, že efektivní rozvoj finanční gramotnosti by měl zohledňovat i podporu rodičů a jejich zapojení do vzdělávacích aktivit, které umožní lepší předávání znalostí napříč generacemi.

5.2.3 Kulturní a společenské vlivy

Kulturní a společenské prostředí formuje hodnoty, normy a postoje, které mají zásadní dopad na finanční rozhodování a celkovou úroveň finanční gramotnosti. Kulturně zakořeněné názory na peníze, riziko, zadlužení či vlastnictví majetku ovlivňují, jak jednotlivci přistupují k finančním návykům a jaké strategie v oblasti osobních financí volí (Statman, 2017).

Mezinárodní srovnání ukazují, že v zemích, kde je kladen důraz na individuální odpovědnost za finanční zabezpečení a samostatné rozhodování, bývá úroveň finanční gramotnosti zpravidla vyšší. Lusardi a Mitchell (2014) konstatují, že v těchto společnostech lidé častěji investují do svého finančního vzdělání, neboť jsou motivováni aktivně se podílet na dlouhodobém plánování a správě osobních financí.

Kulturní a náboženské odlišnosti zásadním způsobem ovlivňují způsob, jakým jednotlivci přistupují k financím. V některých kulturách je běžné upřednostňovat spoření a finanční zdrženlivost, zatímco jiné kultury tíhnou ke sdílení prostředků nebo okamžité spotřebě. Náboženství může hrát roli i při výběru finančních nástrojů, například úvěrové produkty s úročením mohou být v určitých náboženských systémech vnímány jako nevhodné. Při navrhování finančního vzdělávání je proto nutné reflektovat tyto rozdíly, aby byly programy srozumitelné a respektovaly hodnoty cílových skupin (OECD, 2017).

V českém prostředí sehrává roli historický vývoj a společenská zkušenost s centrálně plánovanou ekonomikou, po níž následovala rychlá transformace na tržní hospodářství. Kalátová (2021) uvádí, že tento vývoj vedl k nízké důvěře ve finanční instituce a opatrnému přístupu k novým finančním produktům. Dalším specifikem je preference vlastního bydlení oproti nájemnímu, která se často předává napříč generacemi.

Tyto kulturně a společensky podmíněné faktory by měly být zohledněny při navrhování finančního vzdělávání a při vývoji nástrojů pro podporu finanční gramotnosti, protože mohou významně ovlivnit jejich efektivitu a přijatelnost pro různé skupiny obyvatel.

5.3 Psychologické faktory

Psychologické faktory významně ovlivňují finanční chování a schopnost aplikovat finanční znalosti v praxi. I jedinci s dobrou úrovní znalostí mohou činit nevýhodná rozhodnutí pod vlivem emocí, kognitivních zkreslení nebo slabé sebekontroly (Statman, 2017).

K častým psychologickým bariérám patří nadměrná sebedůvěra, averze ke ztrátě, odkládání rozhodnutí či impulzivní jednání. Tyto behaviorální faktory mohou vést k neplánovaným výdajům, nízké míře spoření nebo nevhodnému zadlužování, jak upozorňuje Statman (2017), který tyto jevy řadí mezi klíčové překážky racionálního finančního rozhodování.

OECD (2023) upozorňuje, že rozvoj finanční gramotnosti by měl zahrnovat nejen znalosti, ale i postoje a schopnost zvládat emocionální vlivy. Psychologická stránka je klíčová pro schopnost činit uvážená finanční rozhodnutí.

5.3.1 Kognitivní zkreslení ve finančním rozhodování

Kognitivní zkreslení představují systematické chyby v uvažování, které významně ovlivňují finanční rozhodování jednotlivců. I když má člověk teoretické znalosti v oblasti financí, nemusí nutně činit optimální rozhodnutí právě kvůli těmto psychologickým efektům. Samotná znalost finančních principů tedy nezaručuje racionální chování.

Jak upozorňuje Statman (2017), k efektivnímu finančnímu rozhodování nestačí porozumět pojmům jako úroková míra nebo diverzifikace, je třeba také rozpoznat vlastní mentální zkreslení a naučit se s nimi pracovat. Tyto kognitivní chyby mohou vést k neefektivnímu hospodaření s financemi, špatné alokaci zdrojů a nízké odolnosti vůči finančním rizikům.

Statman (2017) i další autoři, jako například Klapper a Lusardi (2020), se shodují, že moderní přístupy k finančnímu vzdělávání by měly zahrnovat nejen předávání teoretických znalostí, ale také práci s psychologickými faktory, které ovlivňují rozhodovací procesy.

Klapper a Lusardi (2020) zdůrazňují, že finanční gramotnost by neměla být chápána pouze jako soubor znalostí, ale také jako schopnost reflektovat vlastní myšlenkové procesy a uvědomovat si možné chyby v úsudku. Kognitivní a behaviorální faktory, jako je schopnost plánovat, sebedůvěra nebo numerická gramotnost, mají podle nich přímý vliv na kvalitu finančního rozhodování.

5.3.2 Postoje k penězům a riziku

Psychologické nastavení jednotlivce vůči penězům a riziku významně ovlivňuje jeho finanční rozhodování. Tyto postoje se formují během života, pod vlivem zkušeností, výchovy, sociálního prostředí a kulturního kontextu. Jejich pochopení je zásadní pro efektivní finanční vzdělávání a intervenci.

Jak uvádí Kalátová (2021), tyto postoje jsou často silně emocionálně zakořeněné, což komplikuje jejich změnu pomocí běžného finančního vzdělávání. Změna postojů proto vyžaduje dlouhodobý přístup a zapojení psychologických nástrojů, nikoli pouze předávání informací.

Kromě postoje k penězům hraje významnou roli také postoj k riziku. Podle výzkumu Fernandese a kol. (2014) se lidé liší ve své ochotě podstupovat rizika, což má vliv zejména na jejich investiční strategie a přístup k pojištění. Rozlišují se tři základní typy:

- **Averzní vůči riziku** – preferují jistotu a stabilitu i za cenu nižšího zhodnocení.
- **Rizikově neutrální** – posuzují rizika objektivně a činí vyvážená rozhodnutí.
- **Rizikově tolerantní** – jsou ochotni podstoupit vyšší riziko, pokud očekávají vyšší výnos.

Kaiser a Menkhoff (2020) ve své meta-analýze uvádějí, že vzdělávací programy zaměřené na personalizaci a aktivní učení vykazují vyšší efektivitu při ovlivňování reálného finančního chování. Mezi prvky zvyšující účinnost patří například přizpůsobení obsahu individuálním potřebám účastníků, načasování výuky vzhledem k životním událostem a využití behaviorálních nástrojů.

Tyto poznatky potvrzují důležitost integrace psychologických aspektů do vzdělávacích strategií rozvoje finanční gramotnosti.

5.3.3 Sebekontrola a finanční chování

Na potřebu behaviorálních přístupů upozorňuje také Ministerstvo financí ČR (2020), které doporučuje doplnit tradiční výukové metody o prvky zaměřené na rozvoj návyků, postojů a praktických dovedností. Stejný směr reflektuje i European Union/OECD (2022), jež ve svém rámci kompetencí pro finanční gramotnost zdůrazňuje důležitost behaviorálních schopností, tedy schopnosti činit rozhodnutí nezávisle na vnějších nátlacích nebo momentálním emočním rozpoložení.

Klapper a Lusardi (2020) ve své studii zdůrazňují, že pro budování finanční odolnosti jsou klíčové faktory jako schopnost plánovat, odkládat spotřebu či jednat uvážlivě v nejistých situacích. I když neuvádějí konkrétní nástroje, poznatky behaviorální ekonomie a dalších výzkumů umožňují identifikovat účinné strategie, které mohou sebekontrolu v oblasti osobních financí posilovat:

- **Automatizace** – nastavení pravidelných plateb či spoření minimalizuje nutnost opakovaného rozhodování.
- **Mentální účetnictví** – oddělování financí dle účelu podporuje cílené hospodaření.
- **Vizualizace cílů** – konkrétní představa o budoucím prospěchu usnadňuje odkládání spotřeby.
- **Stanovení pravidel** – předem definované zásady pomáhají zvládnout emočně náročné situace.
- **Sociální závazky** – sdílení cílů s blízkými posiluje motivaci a odpovědnost.

Z uvedeného vyplývá, že skutečně efektivní přístup k rozvoji finanční gramotnosti musí zahrnovat nejen znalostní složku, ale také rozvoj psychologických a behaviorálních dovedností. Právě jejich integrace představuje klíčový předpoklad pro dlouhodobě udržitelné a odpovědné finanční chování jednotlivců i celé společnosti.

6 PŘÍSTUPY K ROZVOJI FINANČNÍ GRAMOTNOSTI

Rozvoj finanční gramotnosti je dlouhodobý a mnohovýrovný proces, který vyžaduje koordinovaný a cílený přístup. Úspěšné posilování finanční gramotnosti není možné bez aktivní spolupráce různých subjektů: státu, vzdělávacích institucí, neziskového sektoru i soukromých firem. Tato kapitola se zaměřuje na analýzu strategií a nástrojů, které se využívají pro podporu finanční gramotnosti jak v České republice, tak v zahraničí. Současně identifikuje osvědčené postupy, jež se ukazují jako nejefektivnější při zvyšování úrovně finanční gramotnosti v různých skupinách obyvatelstva.

6.1 Přístupy v České republice

6.1.1 Národní strategie finančního vzdělávání

Jedním z hlavních nástrojů podpory rozvoje finanční gramotnosti v České republice je Národní strategie finančního vzdělávání, vypracovaná Ministerstvem financí ČR. Tento dokument slouží jako základní rámec pro systematické vzdělávání obyvatelstva v oblasti financí a jeho cílem je rozvíjet finanční kompetence jednotlivců a podpořit jejich schopnost činit informovaná a odpovědná finanční rozhodnutí (Ministerstvo financí ČR, 2020).

V roce 2020 byla představena aktualizovaná verze tohoto dokumentu s označením 2.0, která nahradila původní strategii z roku 2010. Nová verze se snaží reagovat na aktuální vývoj, včetně digitalizace finančních služeb, demografických změn či rostoucích rizik spojených s komplexností finančního prostředí. Strategie vymezuje klíčové priority a opatření, jež mají přispět k dlouhodobému zlepšení úrovně finanční gramotnosti napříč populací.

Mezi hlavní deklarované cíle strategie patří:

- zajištění dostupného a kvalitního finančního vzdělávání pro všechny skupiny obyvatel,
- posílení osobní odpovědnosti za hospodaření s finančními prostředky,
- prevence předlužení a podpora aktivního řešení finančních závazků,
- podpora finanční přípravy na stáří,
- posilování schopnosti rozpoznat finanční podvody a rizikové situace,
- rozvoj podnikavosti a podnikatelských dovedností.

Strategie rozlišuje dvě primární cílové skupiny. První skupinou jsou děti a mládež, u nichž je finanční vzdělávání realizováno prostřednictvím školního kurikula. Druhou skupinou je dospělá populace, pro kterou je finanční gramotnost rozvíjena zejména v rámci neformálního a informálního vzdělávání.

Na druhé straně Nedbálek (2023) poukazuje na přetrvávající problémy při uvádění strategie do praxe. Zmiňuje zejména obtížnou koordinaci mezi zapojenými institucemi, omezené finanční zdroje a absenci účinných mechanismů pro hodnocení dopadu realizovaných vzdělávacích programů.

6.1.2 Aktivity veřejných institucí

Veřejný sektor v České republice hraje klíčovou úlohu při zavádění a naplňování Národní strategie finančního vzdělávání. Jednotlivé instituce se podílejí na realizaci specifických aktivit, které cílí na různé skupiny obyvatelstva a reagují na aktuální potřeby v oblasti finanční gramotnosti.

Ministerstvo financí ČR vystupuje jako hlavní garant strategického řízení této oblasti. Zajišťuje koordinaci jednotlivých aktérů, spravuje tematicky zaměřený portál „Proč se finančně vzdělávat“ a realizuje cílené projekty pro specifické skupiny, jako jsou senioři nebo osoby ohrožené předlužením (Ministerstvo financí ČR, 2020).

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR zodpovídá za začlenění finančního vzdělávání do školních osnov. Finanční gramotnost je součástí rámcových vzdělávacích programů pro základní i střední školy, přičemž v roce 2021 došlo k revizi rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání, která posílila její postavení ve výuce (Česká školní inspekce, 2023).

Důležitou roli sehrává rovněž Česká národní banka, jež realizuje vzdělávací projekt „Peníze na útěku“. Tento projekt kombinuje interaktivní online nástroje s výstavami a workshopy určenými zejména školám. Aktivity ČNB jsou hodnoceny jako přístupné a prakticky orientované, s důrazem na prevenci finančních chyb a rizik (Kalátová, 2021).

6.1.3 Iniciativy soukromého sektoru

Vedle veřejného sektoru hrají důležitou roli v oblasti rozvoje finanční gramotnosti v České republice také subjekty ze soukromého sektoru. Mezi nejaktivnější patří banky, pojišťovny, investiční společnosti, neziskové organizace a profesní asociace, které přispívají jak k šíření osvěty, tak k praktickému vzdělávání veřejnosti.

Finanční instituce se v posledních letech výrazně zapojují do vzdělávacích iniciativ, a to jak z důvodu společenské odpovědnosti, tak v rámci budování vztahu s klienty. Jejich aktivity zahrnují online vzdělávací platformy, mobilní aplikace, školní workshopy, edukační soutěže i široce distribuované informační materiály (Kalátová, 2021).

Významným příkladem v oblasti rozvoje finanční gramotnosti je program „Bankéři do škol“, který propojuje odborníky z bankovního sektoru se školami. Česká bankovní asociace dále provozuje vzdělávací platformu ČBA Educa a zveřejňuje výsledky šetření o finanční gramotnosti obyvatelstva (Česká bankovní asociace, 2023).

Zpráva Ministerstva financí ČR zdůrazňuje, že klíčovým prvkem úspěchu je koordinace činností mezi veřejným a soukromým sektorem. Pouze společné úsilí všech zapojených aktérů může účinně přispět ke zvyšování finanční gramotnosti obyvatelstva a snižování rizik, jako je předlužení nebo vyloučení z finančního systému (Ministerstvo financí ČR, 2020).

Na druhou stranu však odborná literatura upozorňuje na riziko střetu zájmů u poskytovatelů finančního vzdělávání ze soukromého sektoru. Hastings a kol. (2013) poukazují na to, že některé vzdělávací iniciativy realizované finančními institucemi mohou být motivovány spíše obchodními cíli než skutečnou snahou o zvyšování finanční gramotnosti. Autoři proto apelují na nezávislé hodnocení těchto programů, jejich transparentnost, a důsledné zveřejňování jejich obsahu, metod a cílů, aby bylo možné zajistit jejich vzdělávací přínos a minimalizovat riziko marketingového ovlivňování spotřebitelů.

6.2 Mezinárodní přístupy a dobré praxe

6.2.1 Modely finančního vzdělávání v zahraničí

V globálním měřítku existují rozmanité přístupy k rozvoji finanční gramotnosti, které se odlišují úrovní centralizace, mírou zapojení veřejných a soukromých subjektů i použitými metodami a nástroji. Výběr vhodného modelu závisí na kulturním, institucionálním a socioekonomickém kontextu dané země.

Klapper a Lusardi (2020) rozlišují čtyři hlavní modely implementace finančního vzdělávání:

- Centralizovaný model, typický pro země jako Japonsko či Singapur, je založen na národní strategii, kterou koordinují centrální autority. Výhodou je jednotný rámec a systémová podpora napříč sektory.
- Decentralizovaný model, uplatňovaný například v USA nebo Kanadě, umožňuje vysokou míru autonomie jednotlivých regionů či institucí, což podporuje rozmanitost přístupů a přizpůsobení místním podmínkám.
- Partnerský model, který využívá například Velká Británie nebo Austrálie, staví na spolupráci mezi veřejným sektorem, finančními institucemi a neziskovými organizacemi. Tento model je flexibilní a umožňuje efektivní využití odborných kapacit různých partnerů.
- Sektorový model je zaměřen na konkrétní cílové skupiny nebo problematiky, například ženy, zemědělce, podnikatele nebo mládež v rozvojových zemích.

Organizace OECD (2023) ve své analýze výsledků výzkumu PISA konstatuje, že jednotný univerzální model finančního vzdělávání, který by byl aplikovatelný ve všech zemích, neexistuje. Úspěšnost vzdělávacích intervencí je totiž podmíněna specifiky národního vzdělávacího systému, kulturními faktory, úrovní ekonomického rozvoje a mírou finanční inkluze.

Zkušenosti z různých zemí ukazují, že nejefektivnější přístupy k rozvoji finanční gramotnosti kombinují různé formy vzdělávání, a to formální výuku, neformální aktivity a informální učení jsou postaveny na dlouhodobém a kontinuálním působení. OECD (2021) zdůrazňuje, že součástí těchto programů by měly být i praktické zkušenosti s finančními

produkty a každodenním finančním rozhodováním, které napomáhají hlubšímu osvojení znalostí a dovedností, a tím podporují udržitelné finanční chování.

6.2.2 Úspěšné zahraniční programy

Zahraníční praxe přináší množství inspirativních příkladů, jak efektivně rozvíjet finanční gramotnost různých cílových skupin. Společným znakem úspěšných programů je důraz na systematickosti, praktické zaměření a adaptaci na konkrétní potřeby obyvatel.

Podle výzkumů Klapper a Lusardi (2020) patří mezi klíčové prvky efektivních programů:

- jasně stanovené a měřitelné cíle vzdělávacích aktivit,
- přizpůsobení obsahu specifickým potřebám cílové skupiny,
- využití behaviorálních přístupů při tvorbě obsahu,
- kombinace výuky s praktickými nástroji a podporou,
- pravidelné vyhodnocování výsledků a úprava obsahu dle zjištění.

Příklady osvědčených zahraničních iniciativ:

- Finsko – Economic Guru: Tento vzdělávací program ve formě soutěže je určen studentům středních škol a zaměřuje se na rozvoj jejich znalostí v oblasti ekonomie a finanční gramotnosti. Soutěžní úkoly zahrnují psaní esejí, řešení odborných testů i účast na diskuzích, které podporují analytické a argumentační dovednosti studentů. Hlavním cílem je podpořit u mladých lidí ekonomické uvažování a posílit jejich schopnost činit samostatná rozhodnutí v oblasti osobních financí. Economic Guru je ve Finsku považován za významný nástroj, který přispívá k dlouhodobě vysoké úrovni finanční gramotnosti tamních studentů (Finance Finland, 2023).
- Austrálie – MoneySmart: Tuto iniciativu spravuje Australian Securities and Investments Commission (ASIC). Nabízí komplexní platformu s výukovými materiály pro školy, online nástroji pro dospělé i specifické vzdělávací programy pro zranitelné skupiny obyvatel. Program je známý svou flexibilitou a kvalitní metodikou (ASIC, 2022).
- Singapur – MoneySense: Vládní iniciativa s cílem poskytovat obyvatelům důvěryhodné informace a podporu při správě osobních financí. Program

využívá digitální technologie, online kurzy, veřejné kampaně a spolupracuje s finančními institucemi, čímž dosahuje širokého záběru i efektivity (Monetary Authority of Singapore, 2023).

- Velká Británie – MoneyHelper: Vládní program poskytující bezplatné a nestranné finanční poradenství. Využívá online platformu s nástroji a kalkulačkami, poradenskou linku a edukační články. Služba je provozována vládní organizací Money and Pensions Service a je určena široké veřejnosti včetně zranitelných skupin obyvatel (Money and Pensions Service, 2025).

I přesto, že tyto programy vykazují vysokou účinnost, je důležité zohlednit, že přenos jejich konceptu do jiného prostředí není automatický. Jak upozorňuje OECD (2020), efektivita podobných iniciativ závisí na kulturním, institucionálním a ekonomickém kontextu každé země. Bez přizpůsobení specifickým národní situace může být dopad i jinak úspěšného programu omezený.

6.2.3 Role mezinárodních organizací (OECD, Světová banka)

Mezinárodní organizace sehrávají zásadní úlohu v oblasti podpory finanční gramotnosti na globální i regionální úrovni. Svým působením napomáhají rozvoji národních strategií, stanovují odborné standardy, zprostředkovávají sdílení příkladů dobré praxe a poskytují odborné poradenství a technickou pomoc jednotlivým státům.

Jedním z hlavních globálních aktérů je Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD), která prostřednictvím své sítě INFE (International Network on Financial Education) pravidelně zveřejňuje výzkumné zprávy, metodické rámce a doporučení pro tvorbu vzdělávacích politik. OECD také organizuje mezinárodní měření finanční gramotnosti prostřednictvím výzkumu PISA, který zahrnuje specifickou oblast zaměřenou na finanční dovednosti 15letých studentů (OECD, 2023).

Světová banka (World Bank Group) podporuje finanční gramotnost především v kontextu rozvojových zemí jako součást širší strategie pro zvyšování finanční inkluze. Její aktivity zahrnují pomoc při tvorbě národních strategií, realizaci kvantitativních i kvalitativních výzkumů a implementaci vzdělávacích programů s využitím moderních technologií a behaviorálních poznatků (World Bank Group, 2021).

Evropská komise se zaměřuje na koordinaci přístupů k finančnímu vzdělávání v rámci Evropské unie. V roce 2022 ve spolupráci s OECD zveřejnila Rámec finančních kompetencí

pro dospělé (Financial Competence Framework for Adults), který slouží jako jednotné vodítko pro tvorbu vzdělávacích nástrojů a strategií napříč členskými státy (EUROPEAN UNION/OECD, 2022)

Podle různých odborných publikací a výzkumů je mezinárodní spolupráce v oblasti finanční gramotnosti nezbytná zejména proto, že jednotlivé země čelí obdobným výzvám, jako je rostoucí složitost finančních produktů, digitalizace nebo potřeba chránit spotřebitele před riziky. Sdílení ověřených přístupů a nástrojů tak napomáhá zefektivnění národních politik a umožňuje přizpůsobit osvědčené modely konkrétním podmínkám jednotlivých států (Klapper a Lusardi, 2020; OECD, 2020).

6.3 Efektivní metody rozvoje finanční gramotnosti

6.3.1 Inovativní vzdělávací metody

Hledání účinných vzdělávacích metod pro rozvoj finanční gramotnosti se stává předmětem intenzivního zájmu odborné veřejnosti. Výzkumy totiž naznačují, že tradiční výukové formy, jako jsou přednášky a výklad, mají jen omezený dopad na skutečnou změnu finančního chování jednotlivců, zejména v dlouhodobém horizontu.

Meta-analýza více než 160 studií, kterou provedli Kaiser a Menkhoff (2020), ukazuje, že některé inovativní vzdělávací přístupy vykazují výrazně vyšší efektivitu než tradiční metody založené převážně na předávání teoretických znalostí. Mezi nejúčinnější strategie patří:

- **Zážitkové učení (experiential learning)** – programy využívající simulace, hry či modelové situace vedou k vyššímu zapojení účastníků a lepšímu propojení poznatků s reálnými životními zkušenostmi. Efektivita těchto metod může být až o 40 % vyšší ve srovnání s klasickou výukou.
- **Vzdělávání v pravý čas (just-in-time education)** – poskytování relevantních informací v momentě, kdy účastník stojí před konkrétním finančním rozhodnutím, zvyšuje využitelnost i zapamatování nabytých poznatků.
- **Personalizované vzdělávání** – přizpůsobení obsahu výuky individuálním charakteristikám účastníků, včetně jejich postojů k riziku, úrovně znalostí a preferovaného stylu učení, zvyšuje efektivitu programů. Výzkumy naznačují,

že individualizovaný přístup může mít výrazně větší dopad na změnu chování než jednotně navržené kurzy (Kaiser a Menkhoff, 2020).

- Amagir a kol. (2018) dále upozorňují na význam sociálního učení a vrstevnické výuky, které se ukazují jako velmi účinné zejména u dospívajících a mladých dospělých. Skupinové aktivity podporují aktivní zapojení, vzájemné sdílení zkušeností a mají pozitivní vliv na motivaci účastníků.
- Gathergood a kol. (2019) ve své studii analyzovali chování dlužníků při správě více kreditních karet a zjistili, že lidé často rozdělují splátky mezi karty podle výše dlužné částky, nikoli podle úrokových sazeb. Tento přístup, označovaný jako „balance-matching heuristika“, je suboptimální, protože nevede k minimalizaci nákladů na úrocích. Autoři zdůrazňují, že takové rozhodování je ovlivněno kognitivními zkresleními a omezenou schopností jednotlivců zpracovávat složité finanční informace, což má důsledky pro návrh efektivních finančně vzdělávacích intervencí.

6.3.2 Digitální nástroje a technologie

Rozvoj digitálních technologií přináší nové příležitosti pro efektivní vzdělávání v oblasti finanční gramotnosti. Moderní digitální nástroje umožňují přizpůsobit obsah potřebám uživatele, zvyšovat dostupnost vzdělávání a zapojovat uživatele interaktivní formou. OECD (2023) konstatuje, že digitální technologie mohou významně přispět ke zvyšování finanční gramotnosti, zejména díky flexibilitě, dostupnosti a schopnosti individualizace vzdělávacího obsahu.

Mezi nejčastěji využívané digitální formáty patří mobilní aplikace pro správu financí, online kurzy, gamifikované nástroje, simulační prostředí a komunitní platformy zaměřené na sdílení zkušeností a finančních rad. Podle Amagira a kol. (2018) nabízejí tyto nástroje uživatelům možnost osvojit si finanční dovednosti prostřednictvím praktických úloh a interakce, čímž dochází k hlubšímu osvojení poznatků a zvýšení motivace.

Digitální formy vzdělávání se ukazují jako obzvláště efektivní u mladších generací, které jsou zvyklé na vizuálně přitažlivé a interaktivní prostředí. Kalátová (2021) upozorňuje na přínos gamifikace, kdy herní prvky jako odměny, úrovně obtížnosti nebo soutěživost podporují dlouhodobé zapojení a zlepšují proces učení.

Zároveň je však důležité zohlednit i rizika spojená s digitálními přístupy k finančnímu vzdělávání. Jak uvádějí Bavafa a kol. (2019), starší dospělí často čelí bariérám při využívání online vzdělávacích zdrojů, ať už kvůli technickým omezením, nízké digitální gramotnosti nebo nedůvěře k digitálním technologiím.

6.3.3 Hodnocení efektivity vzdělávacích programů

Důsledné a systematické hodnocení efektivity programů zaměřených na rozvoj finanční gramotnosti je nezbytným předpokladem pro zajištění jejich účinnosti a racionální využívání dostupných prostředků. Evaluační by neměly sloužit pouze ke zjišťování úrovně získaných znalostí, ale měly by také zachytit změny v postojích a konkrétním finančním chování účastníků, a to jak v krátkodobém, tak dlouhodobém horizontu.

Kaiser a Menkhoff (2020) upozorňují, že mnohé vzdělávací iniciativy jsou hodnoceny pouze bezprostředně po ukončení, obvykle prostřednictvím znalostních testů. Tyto přístupy však často nezohledňují dlouhodobý dopad na chování, což omezuje jejich výpovědní hodnotu. Autoři proto doporučují kombinaci různých výzkumných metod, jak kvantitativních, tak kvalitativních. Mezi doporučené nástroje patří:

- **Randomizované kontrolované studie (RCTs)**, které umožňují ověřit přímý vliv vzdělávací intervence,
- **Longitudinální sledování**, zaměřené na trvalost a stabilitu dopadů v čase,
- **Kvalitativní výzkum**, například formou polostrukturovaných rozhovorů nebo fokusních skupin, které poskytují hlubší vhled do motivací, bariér a individuální zkušenosti účastníků,
- **Analýza nákladové efektivity**, která porovnává investované prostředky s dosaženým přínosem.

Jak uvádí Fernandese a kol. (2014), hodnocení účinnosti programů komplikuje řada faktorů, zejména rozdíly ve výchozí úrovni finančních znalostí, odlišný socioekonomický kontext či omezená možnost odlišit efekt samotné intervence od vlivu jiných proměnných. To vše ztěžuje jednoznačnou interpretaci výsledků a může vést k nadhodnocení či podcenění skutečného dopadu.

OECD (2020) zároveň vyzdvihuje potřebu vytvoření jednotného rámce pro evaluaci, který by umožnil porovnat účinnost různých vzdělávacích přístupů napříč zeměmi a cílovými skupinami. Klíčovými ukazateli by přitom neměla být jen úroveň teoretických

znalostí, ale i schopnost aplikace v praxi, úroveň finanční jistoty, prevence zadlužení či schopnost činit uvážená finanční rozhodnutí.

Podle Lusardi a Mitchell (2014) by mělo být hodnocení efektivity integrální součástí návrhu každého vzdělávacího programu. Průběžná evaluace umožňuje nejen posoudit reálný dopad, ale zároveň poskytuje zpětnou vazbu, na jejímž základě je možné flexibilně upravovat obsah i formu vzdělávání s ohledem na aktuální potřeby konkrétní cílové skupiny.

7 KRITICKÉ ZHODNOCENÍ KONCEPTU FINANČNÍ GRAMOTNOSTI

Ačkoli je finanční gramotnost obecně uznávána jako klíčová kompetence pro život v 21. století, stále více autorů upozorňuje na její určité koncepční i praktické limity. Kritické perspektivy zpochybňují nejen univerzálnost samotného pojmu, ale také účinnost některých běžně používaných přístupů k jejímu rozvoji. Tato kapitola se proto zaměřuje na kritické zhodnocení současného pojetí finanční gramotnosti, přičemž reflektuje její systémové omezení, etické souvislosti i možné budoucí směry vývoje.

7.1 Limity současného pojetí finanční gramotnosti

Současný koncept finanční gramotnosti naráží na řadu omezení, která mohou snižovat účinnost vzdělávacích intervencí a jejich skutečný dopad na zlepšení finančního blahobytu jednotlivců.

Významnou kritiku představuje rozsáhlá meta-analýza, kterou provedli Fernandes a kol. (2014). Autoři na základě přehledu více než 200 studií konstatují, že dopad tradičních programů finančního vzdělávání na reálné finanční chování je velmi omezený. Efekty výuky jsou často krátkodobé a rychle vyprchávají, přičemž pouze malé procento změn v chování lze přímo přičíst vzdělávání.

Samotné finanční vzdělávání nemusí vést ke změně finančního chování, pokud není doplněno o další podpůrné nástroje. Klapper a Lusardi upozorňují na význam kombinace vzdělávacích intervencí s behaviorálními přístupy, konstrukcí přístupných finančních produktů a úpravou prostředí, ve kterém se lidé rozhodují. Obzvláště u zranitelných skupin je důležité propojit vzdělávání s institucionální podporou, která pomáhá snižovat bariéry v přístupu k informacím a službám (Klapper a Lusardi, 2020).

Hastings a kol. (2013) dále poukazují na klíčová omezení současných přístupů. Za problematické považují především:

- Přílišný důraz na individuální odpovědnost, který může opomíjet strukturální překážky a sociální nerovnosti.
- Ignorování behaviorálních aspektů, kdy tradiční přístupy stále vycházejí z modelu racionálního aktéra, ačkoliv rozhodování bývá často zkreslené emocemi a kognitivními chybami.

- Nízkou adaptabilitu konceptu finanční gramotnosti na rychle se měnící finanční prostředí a digitalizaci.
- Univerzální řešení, jež nerespektují odlišné potřeby různých sociálních skupin.
- Lusardi a Mitchell (2014) pak upozorňují, že běžně používané nástroje měření finanční gramotnosti se zaměřují spíše na základní znalosti a nedokáží adekvátně zachytit schopnost aplikace těchto znalostí v komplexních situacích.

7.2 Etické aspekty finančního vzdělávání

Finanční vzdělávání nelze považovat za hodnotově neutrální proces. Naopak, jeho realizace je spojena s řadou etických otázek, které si zasluhují důkladnou reflexi. Mezi hlavní etická dilemata patří především otázka, kdo finanční vzdělávání poskytuje, jaké jsou jeho cíle a do jaké míry jsou tyto cíle v souladu s veřejným zájmem.

Jedním z diskutovaných problémů je zapojení komerčních subjektů, zejména finančních institucí, do vzdělávacích aktivit. Jak upozorňuje OECD (2021), participace soukromého sektoru může být přínosná, ale zároveň nese riziko střetu zájmů. Banky, pojišťovny či investiční společnosti často realizují vzdělávací programy, jejichž cílem je nejen posilování finanční gramotnosti, ale i budování loajality a akvizice nových klientů. Tato skutečnost může vést k tzv. „edukačnímu marketingu“, kdy jsou informace prezentovány jednostranně a bez dostatečného zohlednění různorodých potřeb cílové skupiny.

Z etického hlediska je rovněž důležitá otázka přístupnosti a inkluze. The World Bank (2014) upozorňuje, že vzdělávací aktivity by měly být navrhovány tak, aby reflektovaly potřeby různorodých sociálních skupin, včetně těch, které jsou často finančně zranitelné. Znevýhodnění účastníci by neměli být vystaveni tlaku k využívání konkrétních finančních produktů, kterým plně nerozumějí nebo které nejsou přiměřené jejich situaci.

Další zásadní etickou otázkou v oblasti finančního vzdělávání je respekt k hodnotové a kulturní rozmanitosti účastníků. Jak upozorňuje Kalátová (2021), řada vzdělávacích programů implicitně upřednostňuje určité hodnotové orientace, jako je individualismus, akumulace majetku či důraz na dlouhodobé plánování, aniž by reflektovala, že tyto hodnoty nemusí být univerzálně sdílené. To může vést k tomu, že některé skupiny obyvatel se s těmito vzdělávacími obsahy neztotožní nebo je odmítnou.

Podobně Goyal a Kumar (2021) zdůrazňují, že efektivní finanční vzdělávání musí brát v úvahu kulturní specifika a různé přístupy k financím, které se mohou lišit napříč socioekonomickými skupinami. Finanční cíle, jako je kolektivní zajištění rodiny, minimalizace rizika nebo udržitelný způsob života, mohou být stejně legitimní jako individualizované strategie maximalizace zisku. Univerzální model „správného“ finančního chování tedy nemusí být vhodný pro všechny.

Významným etickým tématem je rovněž inkluze a spravedlivý přístup k finančnímu vzdělávání. The World Bank (2014) upozorňuje, že právě ti, kteří mají největší potenciál z finančního vzdělávání profitovat, například lidé s nízkými příjmy, nižším vzděláním nebo příslušníci marginalizovaných komunit, bývají často těmi, kdo mají k těmto programům nejhorší přístup. To prohlubuje existující nerovnosti a může vést k dalšímu sociálnímu vyloučení.

Na nutnost přístupnosti poukazují i OECD/INFE (2020), kteří ve svém etickém rámci pro finanční vzdělávání vymezují principy, jimiž by se měly řídit všechny vzdělávací aktivity v této oblasti. Mezi tyto zásady patří zejména transparentnost záměrů, oddělení marketingových a vzdělávacích obsahů, důraz na inkluzi a přístupnost, ochranu osobních údajů, respekt k různorodým hodnotám a odborná objektivita poskytovaných informací.

Z etického hlediska je důležitá také úplnost a čestnost předkládaných informací. Statman (2017) připomíná, že vedle popisu výhod konkrétních strategií a nástrojů by měly být účastníkům vzdělávacích programů poskytnuty i informace o jejich možných rizicích, nejistotách a omezeních. Pouze tak lze podpořit informované a odpovědné rozhodování v oblasti osobních financí.

7.3 Budoucí směřování konceptu finanční gramotnosti

Koncept finanční gramotnosti se postupně proměňuje v reakci na proměny finančního prostředí, nové výzkumné poznatky i kritické pohledy na dosavadní vzdělávací přístupy. Tento vývoj ukazuje na potřebu komplexnějšího pojetí, které bude reflektovat širší spektrum faktorů ovlivňujících finanční chování.

7.3.1 Integrace behaviorálních poznatků

Rostoucí důraz je kladen na behaviorální přístupy, které zohledňují omezenou racionalitu při finančním rozhodování. Klapper a Lusardi (2020) předpokládají, že budoucí pojetí finanční gramotnosti bude více zahrnovat prvky behaviorální ekonomie, jako jsou drobné zásahy do rozhodovacího prostředí. Fernandes a kol. (2014) upozorňují, že důležitější, než samotné znalosti je vytváření pozitivních finančních návyků a automatismů. V tomto kontextu Gathergood a kol. (2019) rovněž zdůrazňují potřebu adresovat kognitivní zkreslení, která ovlivňují schopnost jednotlivců efektivně řídit své finance.

7.3.2 Digitalizace a personalizace vzdělávání

Hastings a kol. (2012) vyzdvihují možnosti využití umělé inteligence a analýzy dat pro poskytování relevantního vzdělávání v reálném čase. Podle Evropské komise (2022) je důležité rozvíjet finanční gramotnost ruku v ruce s digitálními kompetencemi, jelikož obě oblasti se stále více prolínají.

7.3.3 Strukturální přístup a systémové změny

Vedle vzdělávání jednotlivců se postupně prosazuje přístup, který reflektuje širší strukturální faktory ovlivňující finanční chování. Urban a kol. (2020) zdůrazňují, že budoucí modely finanční gramotnosti by měly více zohledňovat institucionální a systémové překážky, které limitují možnosti jednotlivců činit informovaná rozhodnutí. Podle Klapper a Lusardi (2020) by vzdělávací intervence měly být doplněny o systémová opatření, jako je zjednodušení finančních produktů, zvýšení transparentnosti nebo posílení regulace trhu. World Bank Group (2021) pak navrhuje širší pojetí finanční gramotnosti v podobě konceptu finančního zdraví, které zahrnuje nejen znalosti a dovednosti, ale také přístup k vhodným produktům a schopnost zvládat finanční nejistoty a životní výkyvy.

7.3.4 Celoživotní a kontextuální přístup

Kaiser a Menkhoff (2020) ve své meta-analýze upozorňují na důležitost vnímání finanční gramotnosti jako dynamické a celoživotně se rozvíjející kompetence. V oblasti praktického vzdělávání získává na významu model tzv. „just-in-time“ přístupu, který doporučuje poskytovat cílenou podporu a informace v okamžiku, kdy se jednotlivci nacházejí v situaci důležitého finančního rozhodování. Tento přístup podle Zhao (2025) výrazně zvyšuje efektivitu výuky, protože je spojen s konkrétními potřebami uživatelů. Důležitost sociálního

kontextu dále zdůrazňuje Amagir a kol. (2018), kteří upozorňují na zásadní vliv rodiny, vrstevníků a médií při utváření finančních návyků a postojů.

7.3.5 Etická a hodnotová reflexe

Někteří autoři upozorňují na potřebu většího důrazu na hodnotovou složku finančního vzdělávání. Statman (2017) poukazuje na to, že finanční rozhodování není jen otázkou výpočtů, ale také sebepoznání, protože účastníci by měli své finanční volby spojovat s osobními cíli a životními hodnotami. OECD (2023) přináší koncept udržitelné finanční gramotnosti, který zahrnuje etické, sociální i environmentální aspekty finančního chování. Podobný přístup rozvíjí také některé neziskové vzdělávací iniciativy, které zdůrazňují potřebu reflexe vztahu jednotlivce k penězům, spotřebě a materiálním hodnotám v kontextu odpovědného občanství.

II PRAKTICKÁ ČÁST

8 NÁVRH VÝZKUMU

Praktická část této diplomové práce se soustředí na návrh vzdělávací aktivity zaměřené na posílení finanční gramotnosti u vybrané skupiny respondentů. Cílem návrhu je vycházet z reálných potřeb cílové populace, a proto se výzkumná část práce věnuje analýze postojů a preferencí v oblasti finančního vzdělávání. Tyto poznatky tvoří klíčový základ pro sestavení samotného vzdělávacího programu.

Současné přístupy k finančnímu vzdělávání často nedostatečně reflektují specifika jednotlivých cílových skupin, a proto se tato práce snaží prostřednictvím cíleného výzkumu tyto potřeby blíže identifikovat a lépe jim porozumět.

Výzkumná část si klade za úkol identifikovat:

- dosavadní zkušenosti respondentů s finančním vzděláváním,
- jejich subjektivní hodnocení vlastní úrovně finanční gramotnosti,
- preferované formy vzdělávání,
- ochotu investovat čas a finanční prostředky do vzdělávacích aktivit,
- rozdíly v preferencích dle pohlaví, věku a vzdělání

8.1 Zdůvodnění volby kvantitativního výzkumu přístupu

Pro účely sběru dat byla zvolena kvantitativní výzkumná strategie využívající standardizovaný online dotazník. Tento přístup byl vyhodnocen jako nejvhodnější z několika důvodů: umožňuje oslovit širší vzorek populace a zachytit názory a preference respondentů; poskytuje prostor pro statistické porovnání mezi jednotlivými skupinami podle vybraných kritérií (např. pohlaví, věk, vzdělání); je časově i finančně nenáročný; a současně dobře odpovídá potřebě zjišťovat postoje k předem definovaným formám finančního vzdělávání. Zvolený způsob šetření je v souladu s cíli práce a umožňuje získat strukturovaná data vhodná pro následnou statistickou analýzu. Přestože je třeba brát v úvahu jistá omezení, jako je subjektivita vnímání a odpovědí respondentů, byl tento výzkumný postup vzhledem k povaze zkoumaného tématu považován za adekvátní.

8.2 Popis sběru dat a návrh struktury dotazníku

Sběr dat probíhal prostřednictvím online dotazníku vytvořeného v prostředí Google Forms. Dotazník byl šířen prostřednictvím osobních kontaktů, sociálních sítí a přímého oslovení respondentů. Výběr respondentů byl proveden záměrně s cílem oslovit skupinu osob, které se aktivně rozhodují o svých financích a mají potenciál využít získané poznatky v praxi. Dotazník byl strukturován do čtyř tematických oblastí:

1. **Základní demografické údaje** – věk, pohlaví, dosažené vzdělání, zaměstnanecký status poskytly informace o složení výzkumného souboru a zároveň umožnily analyzovat rozdíly v preferencích mezi jednotlivými skupinami respondentů.
2. **Zkušenosti s finančním vzděláváním** – zaměřeno na dosavadní formy a zdroje vzdělávání a subjektivní hodnocení jejich přínosu.
3. **Preferované metody rozvoje finanční gramotnosti** – Tato část se věnovala mapování zájmu respondentů o různé formy vzdělávání (např. kurzy, online nástroje, knihy, konzultace), přičemž její výstupy tvořily klíčový základ pro sestavení navrhovaného vzdělávacího programu.
4. **Ochota investovat čas a finanční prostředky** – Tato část výzkumu se zaměřila na zjištění, kolik času a finančních prostředků jsou respondenti ochotni investovat do vlastního finančního vzdělávání. Obsahovala otázky týkající se preferované délky, četnosti a přijatelné cenové úrovně vzdělávacích programů. Získané údaje umožňují navrhnout vzdělávací aktivitu tak, aby odpovídala nejen obsahovým potřebám, ale i reálným časovým a ekonomickým možnostem cílové skupiny.

8.3 Použité analytické metody

Při zpracování získaných dat budou využity základní kvantitativní přístupy. V úvodní fázi bude uplatněna deskriptivní statistika, jejímž účelem je systematicky popsat rozložení odpovědí a odhalit hlavní tendence v datovém souboru. Analýza bude zahrnovat zejména frekvenční rozbory (počty a podíly jednotlivých odpovědí), procentuální vyjádření zastoupení kategorií a tam, kde to povaha dat dovolí také výpočty průměrných hodnot, mediánu a směrodatné odchylky.

Tyto nástroje byly zvoleny proto, že umožňují vytvořit celkový přehled o struktuře odpovědí, identifikovat rozdíly mezi skupinami a zároveň tvoří výchozí základ pro následné

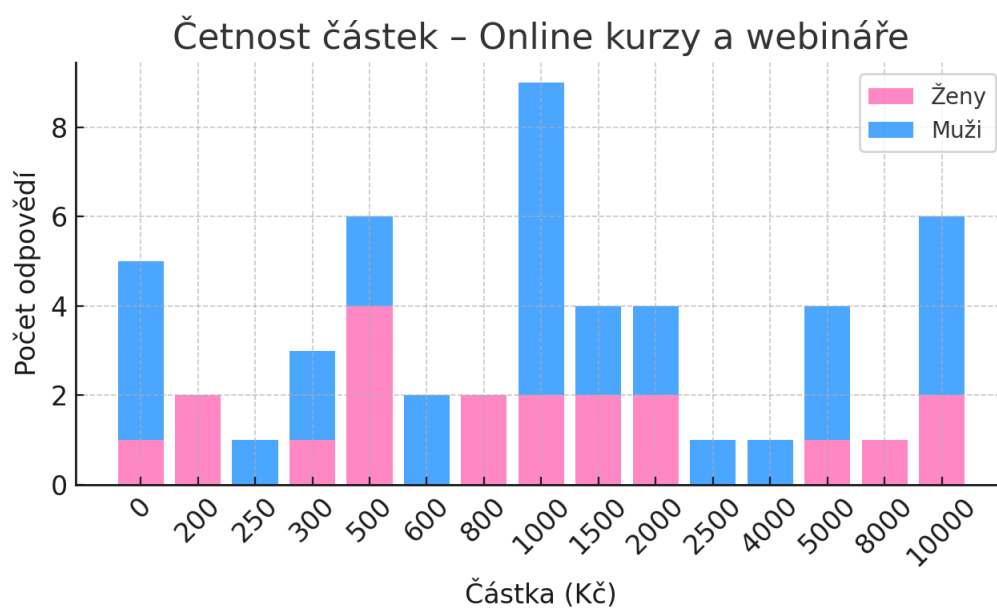
statistické testování. Výsledky budou dále vizualizovány prostřednictvím grafických a tabulkových výstupů, které napomáhají k lepší interpretaci zjištěných dat.

Následně bude využit Mann–Whitneyův U test, což je neparametrická metoda vhodná pro menší výběrové soubory a data, u nichž nelze předpokládat normální rozdělení. Tento test umožňuje porovnat rozdíly v odpovědích mezi dvěma nezávislými skupinami respondentů a ověřit, zda se jejich postoje či preference statisticky významně liší. Při použití tohoto testu je nutné splnit několik základních předpokladů:

- Skupiny musí být vzájemně nezávislé (např. muži $\times$ ženy, středoškoláci $\times$ vysokoškoláci),
- Data by měla být minimálně ordinálního charakteru, ideálně kardinálního
- V odpovědích by neměly být přítomny výrazné extrémní hodnoty
- Je třeba předpokládat nezávislost pozorování (každý respondent vyplňuje dotazník samostatně a bez ovlivnění).

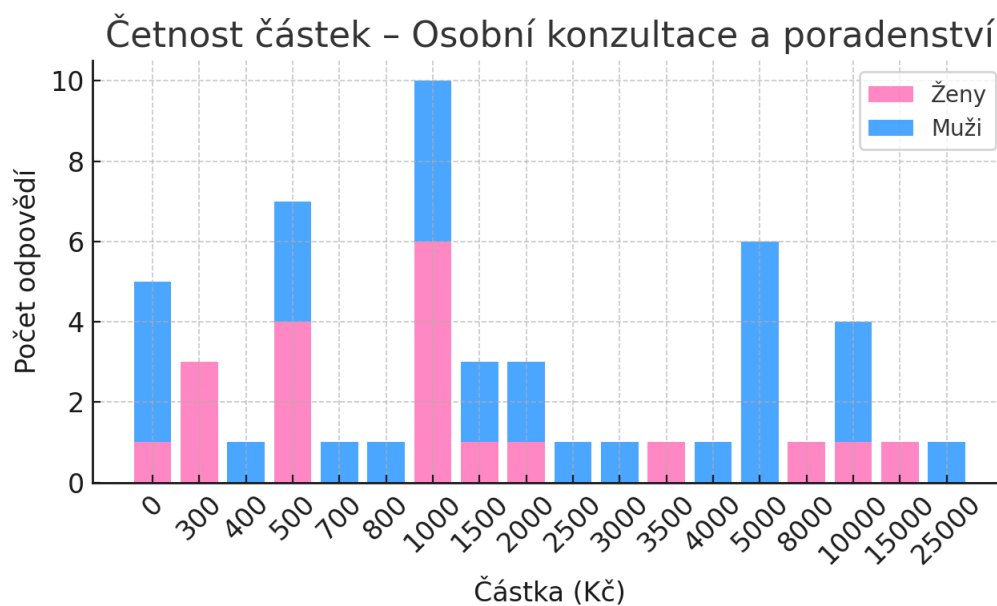
V této práci jsou uvedené podmínky s vysokou pravděpodobností splněny. Zvláštní pozornost byla věnována distribuci dat mezi porovnávanými skupinami, např. v případě otázky na částku, kterou jsou respondenti ochotni investovat do vzdělávání, byly vytvořeny porovnávací histogramy, které ukazují, že rozložení odpovědí mezi skupinami je přibližně podobné.

Tato kontrola naplnění předpokladů posiluje spolehlivost výsledků testování a podporuje výběr Mann–Whitneyova U testu jako vhodného nástroje pro ověření výzkumných hypotéz.

Obrázek 1 Četnost částek respondentů (muži vs. ženy) pro vzdělání pomocí online kurzu a webináře

(zdroj: vlastní zpracování na základě údajů z dotazníku)

Obrázek 2 Četnost částek respondentů (muži vs. ženy) pro vzdělání pomocí osobní konzultace a poradenství

(zdroj: vlastní zpracování na základě údajů z dotazníku)

9 CHARAKTERISTIKA VÝZKUMNÉHO SOUBORU

Výzkumný soubor této studie tvoří cíleně vybraná skupina respondentů, kteří byli osloveni prostřednictvím elektronického dotazníku, a to zejména prostřednictvím sociálních sítí a osobních kontaktů. Výběr probíhal metodou dostupného výběru, která je běžně využívána v průzkumných studiích zaměřených na zjišťování postojů, preferencí a zkušeností.

Přestože tento soubor nelze považovat za reprezentativní pro celou populaci, odpovídá praktickému záměru práce, kterým je navrhnout vzdělávací aktivitu pro vybrané osoby se zájmem o oblast osobních financí. Takto vymezený soubor umožňuje provedení základní kvantitativní analýzy, která slouží jako podklad pro návrh odpovídající vzdělávací aktivity.

9.1 Demografické charakteristiky respondentů

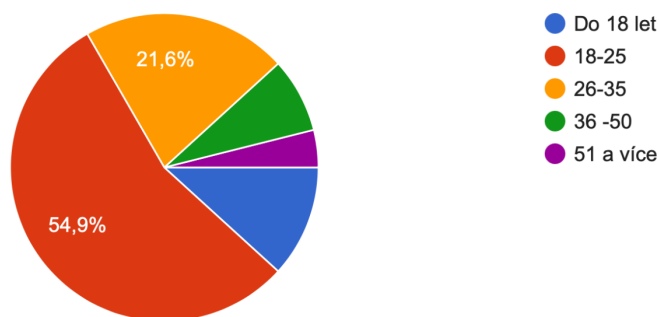
Základní sociodemografické charakteristiky sledované v rámci dotazníkového šetření zahrnují pohlaví, dosažené vzdělání a zaměstnanecký status. Tyto proměnné slouží nejen k popisu složení výzkumného souboru, ale zároveň představují důležitý základ pro možnou následnou analýzu rozdílů v postojích a vzdělávacích preferencích.

Informace o pohlaví umožňují posoudit, zda v souboru dochází k rozdílům v názorech mezi jednotlivými skupinami. Dosažené vzdělání bude zjišťováno v předem definovaných kategoriích, přičemž tato proměnná může napomoci objasnit vztah mezi úrovní vzdělání a zájmem o finanční gramotnost. Zaměstnanecký status bude sledován s cílem zjistit, zda pracovní či studijní situace respondentů ovlivňuje jejich ochotu věnovat čas a prostředky dalšímu vzdělávání v oblasti financí.

Základní přehled o složení výzkumného souboru byl získán na základě několika úvodních otázek obsažených v dotazníku. Následující grafické výstupy přehledně znázorňují rozložení respondentů podle vybraných demografických charakteristik, které slouží k lepšímu pochopení struktury zkoumaného souboru.

Věk

Nejpočetněji byla zastoupena věková kategorie 18–25 let, která tvořila 64,9 % respondentů. Druhou nejčastější skupinou byli respondenti ve věku 26–35 let (21,6 %). Osoby mladší 18 let nebo starší 35 let byly v souboru zastoupeny jen okrajově. Respondenti mimo cílovou věkovou skupinu do 35 let nebudou zahrnuti do hlavní analytické části, jelikož výzkum se zaměřuje především na mladší dospělé. Jejich odpovědi slouží pouze jako doplňující kontextová informace a nejsou využity jako výchozí podklad pro návrh vzdělávací aktivity.

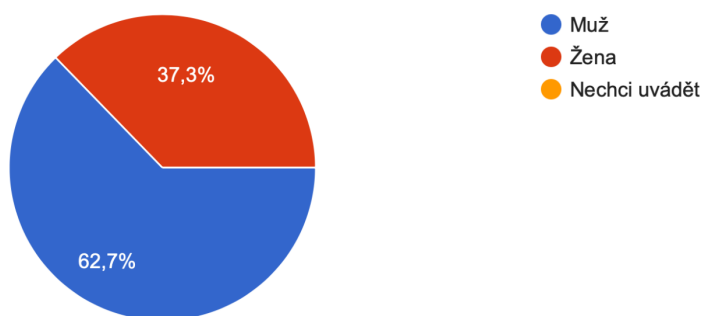

Obrázek 3 Věk respondentů

(zdroj: vlastní zpracování na základě údajů z dotazníku)

Pohlaví

Mezi respondenty převažovali muži, kteří tvořili 62,7 % výzkumného souboru. Ženy představovaly 37,3 % dotázaných. Možnost „nechci uvádět“ nebyla zvolena žádným účastníkem.

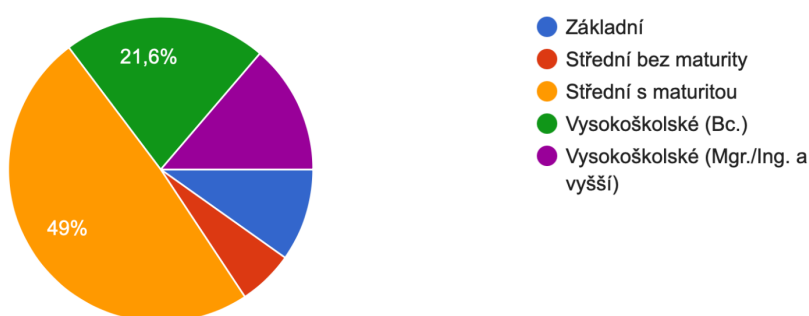

Obrázek 4 Pohlaví respondentů

(zdroj: vlastní zpracování na základě údajů z dotazníku)

Vzdělání

Nejčastěji uváděným stupněm vzdělání bylo středoškolské vzdělání s maturitou (49 %). Vysokoškolské vzdělání v bakalářském či vyšším stupni uvedlo celkem přibližně 29 % respondentů. Základní nebo nižší střední vzdělání mělo 21,6 % dotázaných.

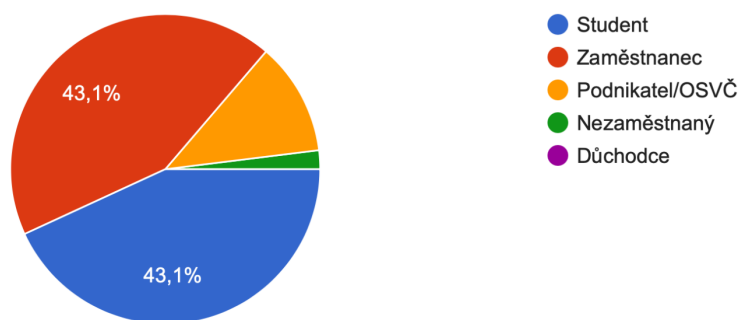

Obrázek 5 Nejvyšší dosažené vzdělání respondentů

(zdroj: vlastní zpracování na základě údajů z dotazníku)

Zaměstnanecký status

Největší část souboru tvořili studenti (43,1 %) a zaměstnané osoby (43,1 %). Podnikatelé a osoby samostatně výdělečně činné představovali 7,8 %, zatímco zbývajících 6 % tvořili nezaměstnaní a důchodci.

Obrázek 6 Současné zaměstnání respondentů

(zdroj: vlastní zpracování na základě údajů z dotazníku)

9.2 Zdůvodnění výběru cílové skupiny

Cílová skupina respondentů bude zvolena na základě předpokladu aktivního zájmu o finanční témata a schopnosti reflektovat vlastní potřeby v oblasti vzdělávání. Respondenti budou osloveni prostřednictvím online nástrojů, což zároveň odpovídá jejich orientaci v digitálním prostředí, to je z hlediska současných trendů ve finančním vzdělávání důležité.

Zvolený výběr umožní zachytit různorodé pohledy a životní situace, například rozdíly mezi studujícími, zaměstnanými osobami nebo podnikateli. Tato variabilita přispěje k hlubšímu pochopení toho, jaké formy a obsahy finančního vzdělávání mohou být pro různé typy respondentů nejvhodnější.

Skupina byla zvolena rovněž s ohledem na skutečnost, že mnozí z oslovených se již setkávají s důležitými finančními rozhodnutími, jako je hospodaření s příjmy, správa výdajů, úvěry, spoření nebo investice. Jejich zpětná vazba tak poskytne cenné podněty pro návrh vzdělávací aktivity, která bude odpovídat reálným potřebám.

9.3 Přehled dosavadních zjištění o finanční gramotnosti generací Y a Z

Tato kapitola prezentuje aktuální zjištění o finanční gramotnosti generací Y (tzv. mileniálové) a Z. Opírá se o reprezentativní výzkum realizovaný v roce 2023 organizacemi TIAA Institute a GFLEC, jehož cílem bylo zhodnotit úroveň finančních znalostí dospělých obyvatel Spojených států v kontextu zvýšené inflace.

9.3.1 Výsledky šetření pro jednotlivé generace

Výsledky P-Fin Indexu 2023 (Yakoboski, Lusardi & Hasler, 2023) ukazují, že průměrná míra správných odpovědí na 28 otázek hodnotících finanční gramotnost dosáhla následujících hodnot: u Generace Z (osoby narozené mezi lety 1997 a 2002) činila 38 %, u Generace Y (mileniálů, narozených v letech 1981 až 1996) 45 % a celkový průměr napříč dospělou populací Spojených států dosáhl 48 %. Alarmujícím zjištěním je, že 37 % respondentů z Generace Z a 30 % mileniálů správně odpovědělo na méně než čtvrtinu otázek, což je zařadilo do skupiny s „velmi nízkou úrovní finanční gramotnosti“. Pro porovnání mezi příslušníky generace poválečných ročníků tento podíl představoval pouze 18 %.

9.3.2 Funkční gramotnost podle

Analýza podle osmi klíčových oblastí finanční gramotnosti jako jsou například spoření, investice, pojištění či porozumění riziku odhalila výrazné rozdíly mezi jednotlivými generacemi. Generace Z vykazovala nejnižší úroveň znalostí téměř ve všech kategoriích, přičemž největší nedostatky byly patrné v oblastech pojištění (pouze 26 % správných odpovědí) a investování (33 %). Mileniálové dosáhli o něco lepších výsledků například ve znalostech týkajících se spoření správně odpovědělo 54 % z nich, zatímco u Generace Z to bylo jen 47 %.

Tabulka 1 Srovnání úrovně funkční finanční gramotnosti Generace Z a Generace Y podle klíčových oblastí

Oblast	Gen Z	Gen Y
Spoření	47 %	54 %
Investování	33 %	40 %
Pochopení rizika	32 %	34 %
Pojištění	26 %	36 %
Průměr všech oblastí	38 %	45 %

9.3.3 Finanční dopady nízké gramotnosti

U mladších generací byla prokázána silná vazba mezi nízkou finanční gramotností a sníženou úrovní finanční pohody. Mezi respondenty s horšími výsledky v testu finanční gramotnosti (tj. ≤ 50 % správných odpovědí) uvedlo 48 % zástupců Generace Z i Generace Y, že mají obtíže pokrýt běžné měsíční výdaje. Naproti tomu mezi finančně gramotnějšími respondenty (více než 50 % správně) se s tímto problémem potýká pouze 21 %, resp. 20 %.

Podobný rozdíl byl zaznamenán i v oblasti finančních rezerv. Až 60 % osob z Generace Z a 54 % z Generace Y s nízkou gramotností uvedlo, že nemají úspory alespoň ve výši jednoho měsíčního příjmu pro pokrytí neočekávaných výdajů. U skupin s vyšší finanční gramotností šlo o 36 %, resp. 22 %.

Tabulka 2 Finanční potíže a absence rezerv podle úrovně finanční gramotnosti u Generace Z a Y

Ukazatel	Gen Z (≤ 50 %)	Gen Y (≤ 50 %)	Gen Z (> 50 %)	Gen Y (> 50 %)
Problémy vyjít s penězi na konci měsíce	48 %	48 %	21 %	20 %
Nemají úspory alespoň na 1 měsíc	60 %	54 %	36 %	22 %

9.3.4 Shrnutí

Zjištěné výsledky poukazují na alarmující nízkou úroveň finanční gramotnosti zejména u Generace Z, přičemž mileniálové sice dosahují o něco lepších výsledků, avšak jejich znalosti nadále zaostávají za průměrem. Největší nedostatky byly identifikovány v oblasti porozumění riziku a problematice pojištění. Tato data jasně ukazují na nezbytnost systematických a věkově přiměřených vzdělávacích zásahů již v raných fázích života.

10 ZKUŠENOSTI RESPONDENTŮ S FINANČNÍM VZDĚLÁVÁNÍM

Tato kapitola se zaměřuje na analýzu odpovědí týkajících se předchozí zkušenosti respondentů s finančním vzděláváním, jejich subjektivního hodnocení vlastní finanční gramotnosti a preferovaných zdrojů informací.

10.1 Dosavadní účast na finančním vzdělávání

Na otázku, zda se respondenti již někdy zúčastnili některé z forem finančního vzdělávání (např. kurz, seminář, webinář), odpověděli následovně:

„Ne, ale měl/a bych zájem“ uvedlo 14 respondentů,

„Ne, a nemám zájem“ odpovědělo 13 respondentů,

„Ano, vícekrát“ uvedlo 12 respondentů,

„Ano, jednou“ zvolilo 6 respondentů.

Z uvedených odpovědí vyplývá, že převážná část respondentů má s finančním vzděláváním již určitou zkušenost, případně o něj projevuje zájem. Pouze menší část účastníků uvedla, že se v této oblasti dále vzdělávat nechce. Tuto skupinu lze efektivně oslovit prostřednictvím jednodušších a prakticky orientovaných forem vzdělávání, které reflektují každodenní životní situace. Vhodné může být také přirozené a neformální zprostředkování informací například prostřednictvím sociálních sítí či krátkých videí.

10.2 Sebehodnocení finanční gramotnosti

Respondenti byli požádáni, aby zhodnotili svou vlastní úroveň finanční gramotnosti pomocí čtyřbodové škály. Výsledky byly následující:

„Dobrá“ – 24 odpovědí,

„Průměrná“ – 13 odpovědí,

„Velmi dobrá“ – 7 odpovědí,

„Podprůměrná“ – 1 odpověď.

Z výsledků šetření vyplývá, že většina respondentů hodnotí svou finanční gramotnost příznivě. Do kategorií „dobrá“ nebo „velmi dobrá“ se zařadilo celkem 31 osob, což představuje přibližně 69 % dotázaných. Pouze jeden účastník se označil za podprůměrného, což poukazuje na poměrně silnou důvěru ve vlastní finanční dovednosti.

Podobný jev popisuje také studie Maji (2025), která zjistila, že až 62 % respondentů mělo přehnanou důvěru ve své finanční znalosti, zatímco pouhých 7,5 % vykazovalo shodu mezi subjektivním hodnocením a reálnou úrovní znalostí. Průměrné sebehodnocení činilo 49,6 %, zatímco objektivní výsledek byl pouze 32,2 %, což znamená průměrné přeceňování o 17,41 procentního bodu. Tato nesrovnalost mezi vnímáním a skutečnou úrovní znalostí může negativně ovlivnit finanční rozhodování. Lidé s přehnaným sebevědomím jsou náchylnější k riskantnímu jednání, podcenění rizik či odmítání odborné pomoci.

Z hlediska efektivního rozvoje finanční gramotnosti je proto důležité nejen rozšiřovat odborné znalosti, ale také vést účastníky ke kritickému pohledu na vlastní schopnosti, což může přispět k informovanějším a odpovědnějším rozhodnutím v oblasti osobních financí.

10.3 Nejčastěji využívané informační zdroje

Na otázku zaměřenou na preferované formy a zdroje finančního vzdělávání mohli respondenti zvolit více možností. Nejčastěji byly uvedeny následující varianty:

Výuka ve škole nebo na pracovišti – 22 odpovědí,

Osobní konzultace a poradenství – 18 odpovědí,

Mobilní aplikace a interaktivní nástroje – 20 odpovědí,

Online kurzy a webináře – 17 odpovědí,

Online články, blogy nebo videa – 14 odpovědí,

Knihy nebo tištěné materiály – 6 odpovědí.

Z výzkumných zjištění vyplývá, že respondenti dávají přednost kombinaci klasických a moderních způsobů vzdělávání. Největší oblibu si získávají formáty, které umožňují interaktivní zapojení, snadnou dostupnost a možnost přizpůsobení obsahu konkrétním potřebám uživatelů. Mezi nejčastěji preferované patří mobilní aplikace, osobní konzultace a online kurzy. Význam však neztrácí ani formální vzdělávání ve školách či na pracovištích, zvláště pokud je zaměřeno na praktické dovednosti.

Tento směr potvrzuje i aktuální průzkum agentury Gallup Saad (2025), který ukázal, že 43 % dospělých se při vyhledávání finančních informací spoléhá na rodinu a přátele, 41 % využívá služeb finančních poradců a 36 % čerpá informace z online finančních portálů. Digitální nástroje jako podcasty, webináře či sociální sítě preferuje přibližně 20 % respondentů. Tato zjištění potvrzují, že kombinování osobních a digitálních zdrojů patří ke

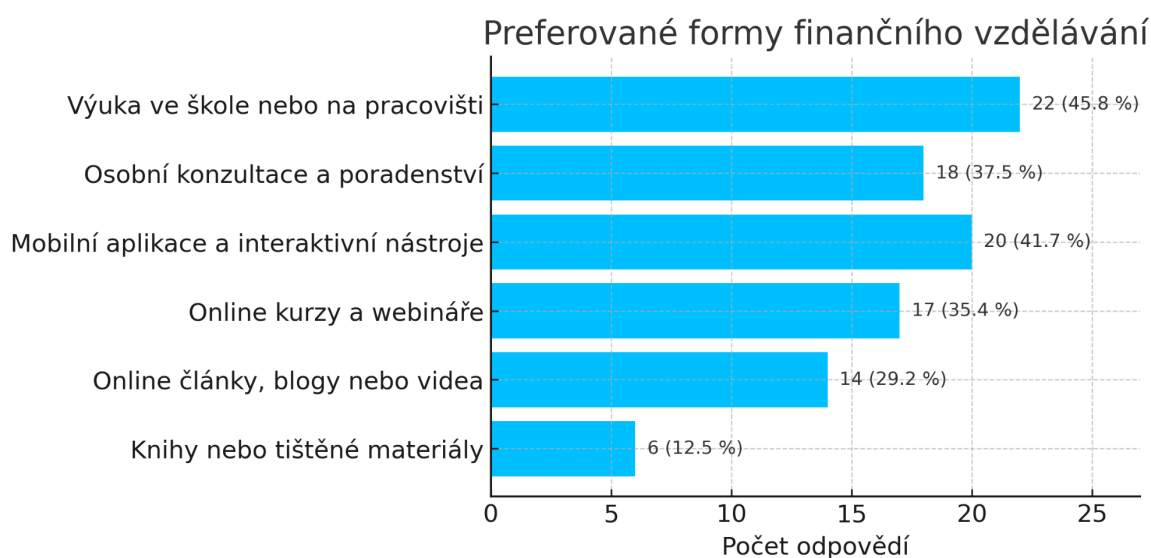
standardnímu způsobu získávání finančních informací, což koresponduje s preferencemi účastníků tohoto šetření.

11 PREFEROVANÉ FORMY A STYLY ROZVOJE FINANČNÍ GRAMOTNOSTI

Tato kapitola se zaměřuje na analýzu preferencí respondentů v oblasti forem a stylů finančního vzdělávání. Cílem bylo zjistit, které vzdělávací kanály a výukové přístupy považují účastníci šetření za nejpřístupnější, nejeфекtivnější a nejatraktivnější.

Respondenti mohli vybírat z více předem definovaných možností a označit libovolný počet odpovědí. Výsledky ukazují, že zájem o další vzdělávání v oblasti financí je poměrně vysoký a preference se rozprostírají mezi různé formy i styly výuky. To potvrzuje různorodost potřeb, očekávání i způsobů učení v rámci cílové skupiny.

11.1 Výčet preferovaných forem vzdělávání

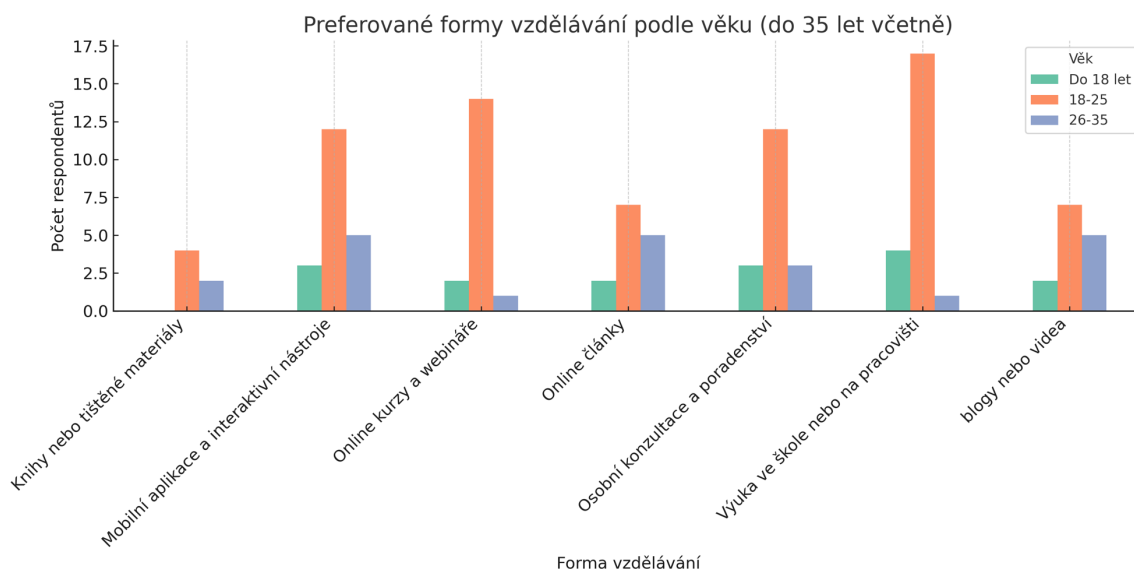

Obrázek 7 Preferované formy finančního vzdělávání podle počtu odpovědí respondentů

(zdroj: vlastní zpracování na základě údajů z dotazníku)

Nejčastěji preferovanou formou byla výuka realizovaná v rámci školy nebo pracovního prostředí, což svědčí o důvěře respondentů ve formální vzdělávací instituce. Významné zastoupení získaly také osobní konzultace a poradenské služby, které pravděpodobně přitahují možnosti individuálního přístupu a řešení konkrétních finančních situací na míru.

11.1.1 Výčet preferovaných forem vzdělání podle věkové skupiny

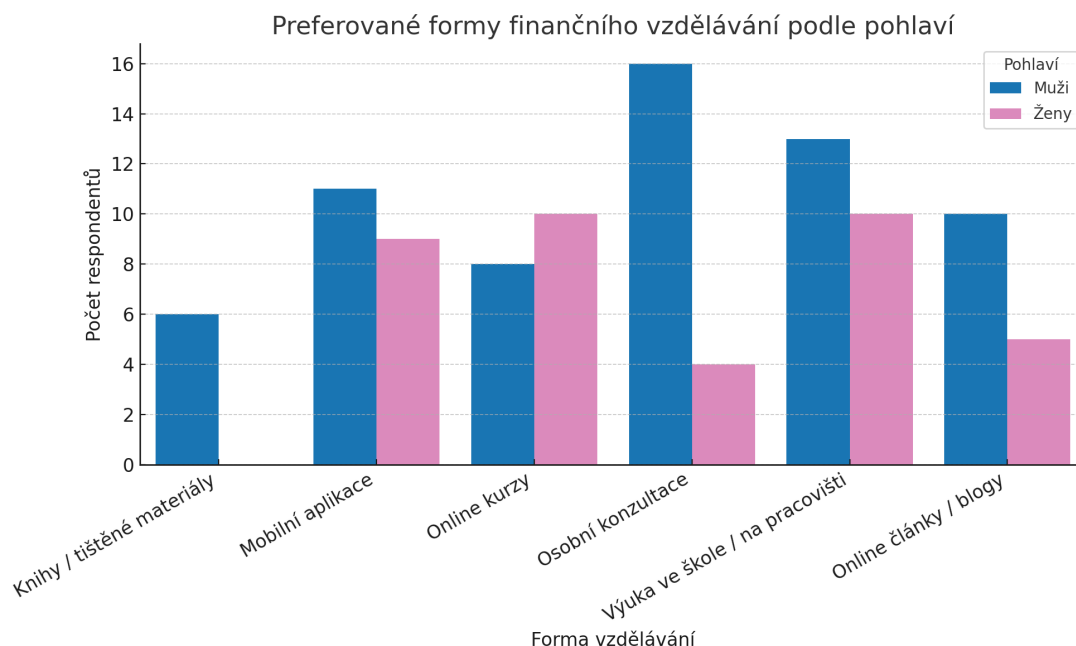

Obrázek 8 Preferované formy finančního vzdělávání podle věku respondentů do 35 let

(zdroj: vlastní zpracování na základě údajů z dotazníku)

Z grafu je patrné, že mladší respondenti do 18 let nejčastěji preferují výuku ve škole nebo na pracovišti, což odpovídá jejich aktuálnímu životnímu kontextu. Ve skupině 18–25 let roste zájem o online kurzy a mobilní aplikace, které umožňují flexibilní vzdělávání. Respondenti ve věku 26–35 let pak více inklinují k osobnímu poradenství a samostatnému studiu pomocí článků nebo blogů. Rozdíly mezi skupinami potvrzují potřebu nabídnout více forem vzdělávání podle věku a preferovaného stylu učení.

11.1.2 Výčet preferovaných vzdělání podle pohlaví

Obrázek 9 Preferované formy finančního vzdělávání podle pohlaví respondentů

(zdroj: vlastní zpracování na základě údajů z dotazníku)

Výsledky analýzy ukazují, že volba forem finančního vzdělávání se v některých aspektech liší podle pohlaví respondentů.

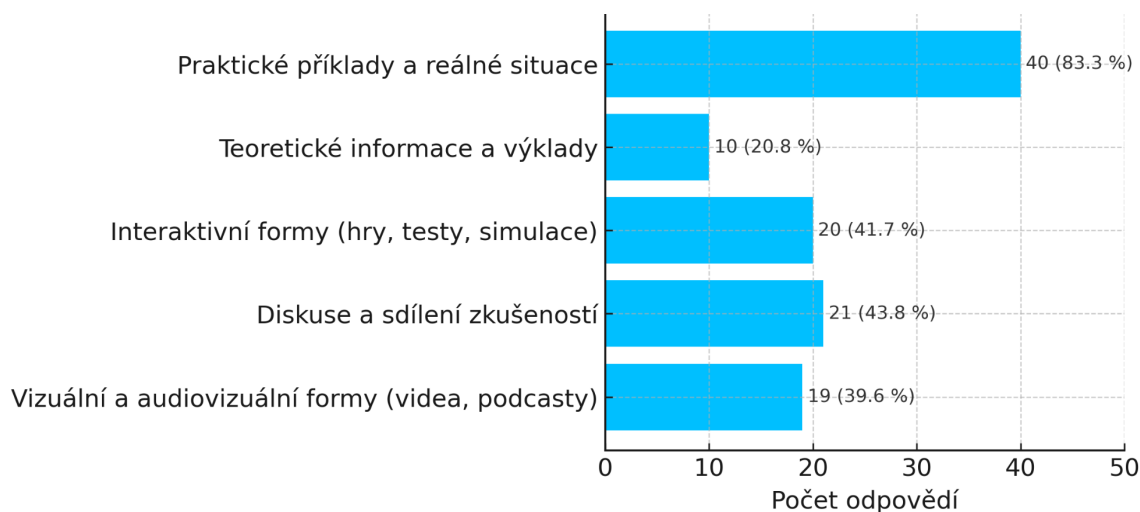
Muži častěji upřednostňovali osobní konzultace (16 odpovědí), výuku ve škole či na pracovišti (13), online články a blogy (10), stejně jako mobilní aplikace (11). Zároveň byli jedinou skupinou, která zvolila také knihy a tištěné materiály (6 odpovědí).

Ženy naopak nejčastěji volily online kurzy a webináře (13), následované školní výukou (10) a mobilními aplikacemi (9). Osobní konzultace preferovalo pouze 4 respondentky a tištěné materiály nebyly mezi ženami zmiňovány vůbec.

Z těchto zjištění vyplývá, že muži dávají přednost samostatnějším a tradičním formám vzdělávání, zatímco ženy inklinují spíše k vedeným a interaktivním způsobům učení. Ženy zároveň vykazují rozmanitější spektrum zájmu o různé vzdělávací přístupy.

Při plánování vzdělávacích aktivit je proto vhodné zohlednit rozdíly mezi pohlavími ženám nabídnout více podpory prostřednictvím řízeného vzdělávání (např. kurzy či webináře), zatímco mužům poskytnout prostor pro samostatné studium formou článků, aplikací nebo tištěných zdrojů.

11.2 Výčet preferovaných forem vzdělávání

Obrázek 10 Preferované způsoby zpracování vzdělávacího obsahu ve finančním vzdělávání

(zdroj: vlastní zpracování na základě údajů z dotazníku)

Analýza výsledků ukazuje, že mezi respondenty jednoznačně převažuje preference výuky prostřednictvím praktických příkladů a situací z reálného života. Tuto formu označilo 40 respondentů, což představuje zhruba 83 % všech dotázaných. Tento výsledek naznačuje, že cílová skupina klade důraz na vzdělávací obsah s přímou vazbou na každodenní finanční rozhodování a využitelnost v praxi.

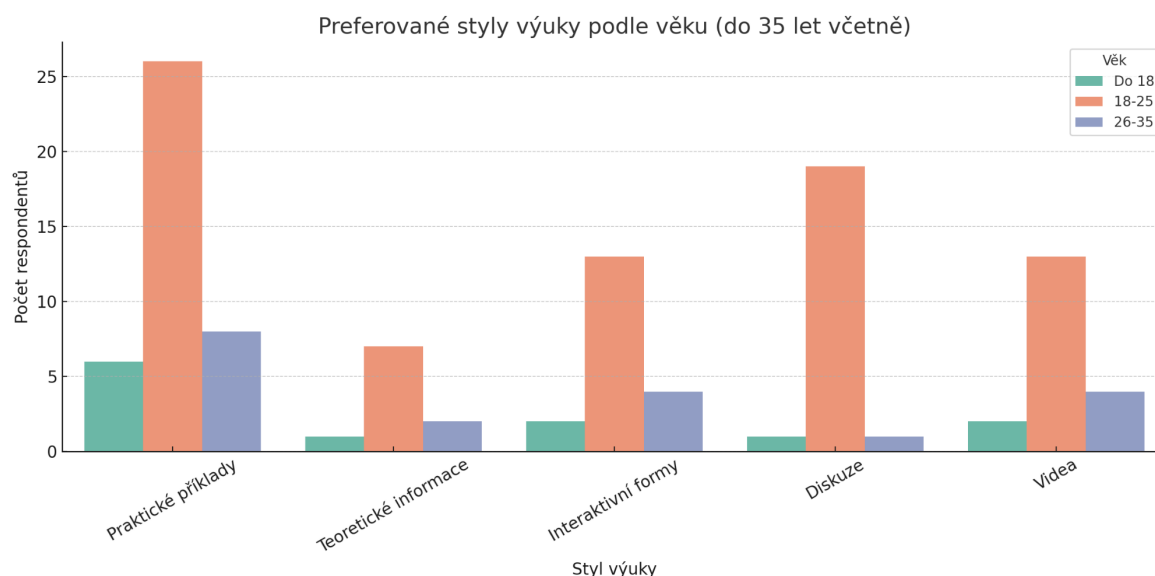
Druhou nejčastěji zvolenou možností byly formy založené na diskusi a výměně zkušeností, které preferovalo 21 respondentů (43,8 %). Těsně za nimi následovaly vizuální a audiovizuální nástroje, jako jsou videa a podcasty, s podporou 19 účastníků (39,6 %). Tato zjištění poukazují na rostoucí oblibu moderních a zapojujících přístupů ke vzdělávání.

Relativně vysoký zájem byl zaznamenán také u interaktivních výukových metod (např. hry, testování, simulace), které uvedlo 20 respondentů (41,7 %).

Naopak nejmenší podporu získaly tradiční teoretické výklady, které označilo pouze 10 osob (20,8 %). Tento výsledek svědčí o nízké atraktivitě pasivních forem výkladu bez přímé participace účastníků.

Shrnuto, respondenti jednoznačně preferují dynamické a názorné vzdělávací metody, které jim umožňují nejen lépe porozumět předkládaným informacím, ale zároveň je efektivně aplikovat v každodenním životě.

11.2.1 Výčet preferovaných forem vzdělání podle věkové skupiny

Obrázek 11 Preferované styly výuky ve finančním vzdělávání podle věku respondentů do 35 let

(zdroj: vlastní zpracování na základě údajů z dotazníku)

Získané výsledky naznačují, že různé věkové skupiny se liší v preferencích ohledně stylu finančního vzdělávání. Nejmladší účastníci výzkumu (do 18 let) vykazují silnou orientaci na praktické příklady, zatímco ostatní formy, jako jsou videa, diskuse či teoretické výklady, u nich vzbuzují menší zájem.

Skupina ve věku 18–25 let je nejaktivnější a nejvstřícnější vůči různým výukovým přístupům, kromě praktického zaměření oceňuje i diskusní formáty, interaktivní metody a audiovizuální obsah. Teoreticky pojaté informace jsou pro tuto věkovou kategorii méně atraktivní.

U nejstarších respondentů (26–35 let) stále převládá zájem o prakticky využitelné poznatky, i když v mírnější intenzitě než u mladších skupin. Preference ostatních stylů jsou u této skupiny vyrovnanější.

Závěrem lze konstatovat, že napříč věkovým spektrem převažuje zájem o praktické, názorné a zážitkové formy vzdělávání. Tento trend by měl být zohledněn při koncipování vzdělávacích programů tak, aby odpovídaly preferencím cílových skupin.

11.3 Kombinace tradičních a digitálních forem

Významná část respondentů upřednostnila také digitální nástroje, konkrétně mobilní aplikace a online kurzy. Tento výsledek poukazuje na rostoucí zájem o flexibilní formy samostatného vzdělávání, které jsou dostupné nezávisle na čase a místě. Digitální vzdělávací formáty jsou tak vnímány jako efektivní doplněk k tradičním metodám.

Současně však platí, že žádná jednotlivá forma nevyhovuje všem, což potvrzuje potřebu kombinovat různé přístupy. Při návrhu vzdělávací aktivity je tedy vhodné zohlednit různorodost preferencí cílové skupiny a vytvořit variabilní systém vzdělávání, který bude schopen reagovat na individuální potřeby účastníků.

12 STATISTICKÉ OVĚŘENÍ HYPOTÉZ

Na základě zjištění uvedených v kapitole 11, které se týkají preferovaných forem finančního vzdělávání, byly stanoveny dvě výzkumné hypotézy. Jejich cílem bylo ověřit, zda se míra zájmu o vybrané formy vzdělávání statisticky liší v závislosti na určitých sociodemografických charakteristikách respondentů.

K testování těchto hypotéz byl použit Mann–Whitneyův U test, jenž je vhodný pro porovnání dvou nezávislých výběrových souborů bez předpokladu normálního rozdělení dat. Výpočty byly provedeny s využitím online nástroje Social Science Statistics – Mann-Whitney U Test Calculator, který poskytuje nejen výstupy v podobě U hodnoty, z-skóre a p-hodnoty, ale také odpovídající interpretaci výsledků.

12.1 Zájem o mobilní aplikace podle pohlaví

Jak bylo uvedeno v kapitole 11, digitální formy vzdělávání, a to zejména mobilní aplikace a interaktivní nástroje patří mezi výrazně preferované možnosti ze strany respondentů. S ohledem na technologický charakter těchto forem se nabízí otázka, zda míra zájmu o jejich využívání může být ovlivněna pohlavím respondenta.

Formulace hypotézy:

Pro statistické testování byli respondenti rozděleni do dvou skupin:

Muži: 32 (n=32)

Ženy: 19 (n=19)

Stanovení hypotézy

Nulová hypotéza (H_0): Mezi muži a ženami není rozdíl v zájmu o využívání mobilních aplikací a interaktivních nástrojů pro finanční vzdělávání.

Alternativní hypotéza (H_1): Existuje rozdíl mezi muži a ženami v míře zájmu o využívání mobilních aplikací a interaktivních nástrojů.

Výsledky testování

- Počet respondentů:

Muži: 32 respondentů, z toho **11** uvedlo zájem o mobilní aplikace (**34 %**)

Ženy: 19 respondentech, z toho **9** uvedlo zájem o mobilní aplikace (**47 %**)

- Výsledky testu:

$U = 264,5$

p-hodnota (p) = 0,447

z – skóre = - 0,760

Interpretace

Výsledky statistické analýzy ukazují, že ačkoli ženy označily mobilní aplikace jako preferovanou formu finančního vzdělávání častěji než muži (47 % oproti 34 %), rozdíl nebyl statisticky významný ($p = 0,447$). Získaná hodnota z-skóre ($-0,76$) odpovídá slabému efektu a neposkytuje dostatečný důvod k zamítnutí nulové hypotézy.

Z těchto zjištění vyplývá, že pohlaví nehraje zásadní roli při výběru digitálních vzdělávacích nástrojů, jako jsou mobilní aplikace a interaktivní pomůcky. Tato forma vzdělávání je vnímána jako přínosná napříč celým souborem respondentů bez ohledu na genderové rozdíly.

Pro tvorbu vzdělávacích aktivit to znamená, že mobilní aplikace lze považovat za univerzálně využitelný nástroj, který není třeba výrazně přizpůsobovat podle pohlaví cílové skupiny.

12.2 Zájem o osobní konzultace podle vzdělání

Jak vyplývá z předchozí analýzy (viz kapitola 11), osobní konzultace a poradenské služby patří mezi nejčastěji upřednostňované formy rozvoje finanční gramotnosti. Tento typ vzdělávání může být zvláště přitažlivý pro respondenty, kteří preferují individuální přístup a ocení možnost získat konkrétní doporučení týkající se jejich osobní finanční situace. V této souvislosti se nabízí otázka, zda preference osobních konzultací souvisí s dosaženou úrovní vzdělání.

Formulace hypotézy:

Pro statistické testování byli respondenti rozděleni do dvou skupin:

SŠ – středoškolské vzdělání s maturitou ($n = 25$),

VŠ – vysokoškolské vzdělání (Bc., Mgr./Ing. a vyšší) ($n = 18$).

Stanovení hypotézy

Nulová hypotéza (H_0): Mezi respondenty se středoškolským a vysokoškolským vzděláním není rozdíl v zájmu o osobní konzultace a poradenství.

Alternativní hypotéza (H_1): Existuje rozdíl mezi těmito skupinami v míře zájmu o osobní konzultace.

Výsledky testování

- Počet respondentů:

SŠ: 25 respondentů (z toho 9 uvedlo osobní konzultace, tj. **36 %**)

VŠ: 18 respondentů (z toho 9 uvedlo osobní konzultace, tj. **50 %**)

- Výsledky testu:

$$U = 193,5$$

$$\mathbf{p\text{-}hodnota (p) = 0,447}$$

$$\mathbf{z - skóre = - 0,763}$$

Interpretace

Analýza ukázala, že rozdíl v míře zájmu o osobní konzultace mezi respondenty se středoškolským a vysokoškolským vzděláním nebyl statisticky významný ($p > 0,05$). Ačkoli skupina s vysokoškolským vzděláním projevila o něco vyšší zájem (50 % oproti 36 %), rozdíl nebyl natolik výrazný, aby jej bylo možné považovat za statisticky průkazný.

Z těchto výsledků vyplývá, že osobní konzultace představují typ vzdělávací aktivity, který je vnímán pozitivně napříč různými vzdělanostními skupinami. Nejeví se proto jako nutné tuto formu výhradně cílit podle úrovně dosaženého vzdělání.

12.3 Zájem o online kurzy

Jak již vyplývá z předchozí analýzy v kapitole 11, online kurzy a webináře patří mezi nejčastěji preferované formy rozvoje finanční gramotnosti, a to především u mladších respondentů. Vzhledem k rostoucímu významu digitalizace ve vzdělávání se nabízí otázka, zda věková struktura respondentů ovlivňuje jejich zájem o tyto formy výuky.

Formulace hypotézy:

Pro účely statistického testování byli respondenti rozděleni do dvou věkových skupin:

Věková skupina 18–25 let ($n = 28$)

Věková skupina 26–35 let ($n = 11$)

Stanovení hypotézy

Nulová hypotéza (H_0): Mezi mladšími a staršími respondenty není rozdíl v zájmu o online kurzy a webináře.

Alternativní hypotéza (H_1): Existuje rozdíl mezi těmito skupinami v míře zájmu o online kurzy a webináře.

Výsledky testování

- Počet respondentů:

18–25 let: 28 respondentů, z toho 17 uvedlo zájem o online kurzy a webináře (61 %)

26–35 let: 11 respondentů, z toho 5 uvedlo zájem o online kurzy a webináře (45 %)

- Výsledky testu:

$U = 130,5$

p-hodnota (p) = 0,472

z – skóre = 0,718

Interpretace

Získané výsledky naznačují, že různé věkové skupiny se liší v preferencích ohledně stylu finančního vzdělávání. Nejmladší účastníci výzkumu (do 18 let) vykazují silnou orientaci na praktické příklady, zatímco ostatní formy, jako jsou videa, diskuse či teoretické výklady, u nich vzbuzují menší zájem.

Skupina ve věku 18–25 let je nejaktivnější a nejvštrícnější vůči různým výukovým přístupům, kromě praktického zaměření oceňuje i diskusní formáty, interaktivní metody a audiovizuální obsah. Teoreticky pojaté informace jsou pro tuto věkovou kategorii méně atraktivní.

U nejstarších respondentů (26–35 let) stále převládá zájem o prakticky využitelné poznatky, i když v mírnější intenzitě než u mladších skupin. Preference ostatních stylů jsou u této skupiny vyrovnanější.

Celkově lze konstatovat, že napříč věkovým spektrem převažuje zájem o praktické, názorné a zážitkové formy vzdělávání. Tento trend by měl být zohledněn při koncipování vzdělávacích programů tak, aby odpovídaly preferencím cílových skupin.

12.4 Zájem o kurzy na pracovišti podle zaměstnaneckého statusu

Jak již bylo uvedeno v kapitole 11, kurzy realizované v rámci školy nebo zaměstnání představují významnou příležitost pro cílený rozvoj finanční gramotnosti. Tento typ výuky umožňuje propojit teoretické poznatky s praktickými situacemi a oslovit účastníky přímo v prostředí, které je jim důvěrně známé a pravidelně jej navštěvují. V této souvislosti se nabízí otázka, zda zájem o tuto formu výuky souvisí s tím, zda respondent aktuálně studuje, nebo je již profesně aktivní.

Formulace hypotézy:

Pro účely statistického testování byli respondenti rozděleni do dvou věkových skupin:

Studenti (n = 22)

Zaměstnaní (n = 23)

Stanovení hypotézy

Nulová hypotéza (H_0): Mezi studenty a zaměstnanými respondenty není rozdíl v zájmu o kurzy na pracovišti nebo ve škole.

Alternativní hypotéza (H_1): Existuje rozdíl mezi těmito skupinami v míře zájmu o kurzy na pracovišti nebo ve škole.

Výsledky testování

- Počet respondentů:

Studenti: 22 respondentů, z toho 11 uvedlo zájem o kurzy na pracovišti (50 %)

Zaměstnaní: 23 respondentů, z toho 7 uvedlo zájem o kurzy na pracovišti (30 %)

- Výsledky testu:

$$U = 203,5$$

$$p\text{-hodnota } (p) = 0,267$$

$$z - \text{skóre} = -1,113$$

Interpretace

Z provedené analýzy vyplývá, že o kurzy realizované ve škole nebo na pracovišti projeví vyšší zájem studenti (50 %) než pracující respondenti (30 %). Tento rozdíl však nebyl statisticky významný ($p = 0,267$) a hodnota z-skóre ($-1,113$) rovněž naznačuje slabý efekt, který neumožňuje zamítnout nulovou hypotézu.

Na základě těchto zjištění lze usuzovat, že zaměstnanecký status pravděpodobně nehraje zásadní roli při volbě této formy vzdělávání. Kurzy pořádané v institucionálním prostředí tak mohou být vhodně nabízeny napříč různými skupinami respondentů. Zároveň je však vhodné zohlednit i další možné faktory, které mohou ovlivnit jejich atraktivitu či dostupnost.

12.5 Zájem o osobní konzultace podle frekvence finančního vzdělání

Dřívější analýza ukázala, že individuální poradenství a osobní konzultace jsou vnímány jako klíčové a často využívané nástroje pro rozvoj finanční gramotnosti. Nabízí se proto otázka, zda existuje souvislost mezi preferencí této formy vzdělávání a četností, s jakou se lidé věnují svému finančnímu rozvoji. Lze předpokládat, že jednotlivci, kteří se vzdělávají pravidelně, mohou mít zároveň vyšší tendenci vyhledávat i specializované individuální poradenství.

Formulace hypotézy:

Pro účely statistického testování byli respondenti rozděleni do dvou věkových skupin:

Pravidelní účastníci (1× týdně, 1× měsíčně, dlouhodobě) (n = 34)

Nárazoví účastníci (jednorázově, podle potřeby) (n = 11)

Stanovení hypotézy

Nulová hypotéza (H_0): Mezi pravidelnými a nárazovými účastníky není rozdíl v zájmu o osobní konzultace a poradenství.

Alternativní hypotéza (H_1): Existuje rozdíl mezi těmito skupinami v míře zájmu o osobní konzultace a poradenství.

Výsledky testování

- Počet respondentů:

Pravidelní účastníci: 34 respondentů, z toho 15 uvedlo zájem o osobní konzultace (44 %)

Nárazoví účastníci: 11 respondentů, z toho 3 uvedli zájem o osobní konzultace (27 %)

- Výsledky testu:

$$U = 155,5$$

$$p\text{-hodnota } (p) = 0,412$$

$$z - \text{skóre} = 0,819$$

Interpretace

I když respondenti, kteří se ve finanční oblasti vzdělávají pravidelně, uváděli zájem o osobní konzultace častěji (44 %) než ti, kteří se zapojují pouze příležitostně (27 %), rozdíl mezi těmito skupinami nebyl statisticky významný ($p = 0,412$). Naměřené z-skóre ve výši 0,819 signalizuje jen velmi slabý efekt a neumožňuje zamítnutí nulové hypotézy.

Na základě těchto výsledků lze usoudit, že intenzita finančního vzdělávání nemá podstatný vliv na zájem o individuální konzultace a poradenství. Tento typ vzdělávací aktivity tak může oslovit široké spektrum účastníků bez ohledu na jejich předchozí vzdělávací zkušenosti.

12.6 Shrnutí výsledků statistického testování hypotéz

V praktické části práce bylo ověřováno pět hypotéz, které se zaměřovaly na rozdíly v preferencích forem finančního vzdělávání mezi různými kategoriemi respondentů. Pro testování hypotéz byl zvolen Mann–Whitneyův U test. Ani v jednom případě však nebyl na hladině významnosti 0,05 potvrzen statisticky významný rozdíl.

Zájem o mobilní aplikace podle pohlaví:

Ženy projeví vyšší zájem (47 %) než muži (34 %), avšak test neprokázal významnost tohoto rozdílu ($p = 0,447$; $z = -0,76$). Hypotéza nebyla potvrzena.

Zájem o osobní konzultace podle dosaženého vzdělání:

Větší zájem uváděli respondenti s vysokoškolským vzděláním (50 %) oproti středoškolsky vzdělaným (36 %). Rozdíl však nebyl statisticky významný ($p = 0,447$;

$z = -0,763$).

Zájem o online kurzy a webináře podle věku:

Respondenti ve věku 18–25 let častěji preferovali online vzdělávání (61 %) než skupina ve věku 26–35 let (45 %). Ani zde však nebyla potvrzena statistická významnost ($p = 0,472$;

$z = 0,718$).

Zájem o kurzy na pracovišti podle zaměstnaneckého statusu:

Vyšší zájem projeví studenti (50 %) ve srovnání se zaměstnanými (30 %). Výsledek testu však opět nepřekročil prahovou hodnotu významnosti ($p = 0,267$; $z = -1,113$).

Zájem o osobní konzultace podle frekvence vzdělávání:

Pravidelně se vzdělávající respondenti uváděli větší zájem (44 %) než ti, kteří se vzdělávají příležitostně (27 %). Statistický test však tuto hypotézu nepotvrdil ($p = 0,412$; $z = 0,819$).

Závěrečné hodnocení:

Přestože byly mezi jednotlivými skupinami zaznamenány určité rozdíly v preferencích, žádný z nich nebyl statisticky významný. Výsledky ukazují, že faktory jako pohlaví, věk, vzdělání, pracovní status či frekvence účasti na finančním vzdělávání nemají zásadní vliv na výběr preferované formy vzdělávání. Z tohoto důvodu lze při návrhu vzdělávacích programů upřednostnit univerzálnější přístup, zaměřený zejména na praktické a interaktivní metody, bez nutnosti výrazné segmentace podle sociodemografických charakteristik.

13 DISKUZE POZNATKŮ

Výsledky dotazníkového šetření přinášejí několik klíčových poznatků, které mohou zásadním způsobem ovlivnit podobu finančního vzdělávání v České republice. Ukázalo se, že mladí dospělí upřednostňují zejména prakticky zaměřené, interaktivní a časově flexibilní vzdělávací přístupy. Největší zájem projeví o individuální poradenství, kurzy realizované na pracovišti a využívání mobilních aplikací. Tyto volby odpovídají trendům efektivního učení v digitální éře a zároveň poukazují na důležitost okamžitého uplatnění získaných dovedností v běžném životě. V rámci diskuze jsou tyto preference konfrontovány s teoretickými poznatky, přičemž je věnována pozornost také rozdílům mezi jednotlivými skupinami respondentů a formulována doporučení pro tvorbu vzdělávacích programů přizpůsobených specifickým potřebám cílové populace.

13.1 Praktické zjištění

Výsledky šetření ukazují na několik klíčových poznatků, které lze uplatnit v různých sférách praxe, počínaje školstvím, přes působení veřejných institucí až po činnost profesionálů v oblasti finančního poradenství. Těmto oblastem se věnovala i teoretická část práce, konkrétně kapitoly 4.2 a 4.3, kde byly zmiňovány v kontextu národních strategií a specifických potřeb různých cílových skupin. Důležitost propojení formálního vzdělávání, činností institucí a individuálního přístupu zároveň odpovídá doporučením organizací jako je OECD (2023), která vyzývá ke koordinované spolupráci jednotlivých aktérů s cílem zvyšovat finanční gramotnost populace.

V oblasti formálního vzdělávání se ukazuje potřeba posílit praktické a interaktivní přístupy k výuce. Respondenti upřednostňují výukové metody založené na reálných příkladech, modelových finančních situacích a aktivní participaci. Uvedené poznatky poukazují na potřebu modernizace výuky finanční gramotnosti na školách, jak bylo rovněž diskutováno v teoretické části práce (kapitola 4.2), která upozorňuje na nesoulad mezi úrovní teoretických znalostí a jejich praktickým uplatněním. Na tento problém poukazují také výsledky mezinárodního výzkumu PISA 2022 (viz kapitola 4.2.2), které identifikují rezervy v přenášení získaných poznatků do reálného života (OECD, 2023). Začlenění aktivních vzdělávacích metod, jako je projektové vyučování, simulace běžných finančních situací, práce s osobními nebo rodinnými rozpočty či spolupráce se specialisty z praxe, může přispět ke zvýšení motivace žáků i studentů a zároveň zlepšit jejich schopnost uplatnit nabyté znalosti v každodenní praxi (Ministerstvo financí ČR, 2020; OECD, 2023).

Veřejné instituce, jako jsou Česká národní banka, Ministerstvo financí či Česká školní inspekce, mohou tato data využít při přípravě cílených osvětových aktivit a programů finančního vzdělávání (viz kapitola 6.1.2 Aktivity veřejných institucí; Ministerstvo financí ČR, 2020). Klíčovým faktorem je zde důraz na flexibilitu, přístupnost a možnost přizpůsobení obsahu individuálním potřebám (viz kapitola 6.3.1; Kalátová, 2021). Výzkum potvrzuje, že mladší generace oceňuje formy vzdělávání, které umožňují vlastní tempo, online dostupnost a tematickou modularitu (viz kapitola 4.3; OECD, 2023). Tyto atributy by se měly stát výchozím bodem pro tvorbu veřejných vzdělávacích programů, které budou přístupné široké veřejnosti a zároveň dostatečně přizpůsobené různým životním situacím, úrovním digitálních dovedností a preferovaným stylům učení.

Soukromí finanční poradci mohou závěry výzkumu využít při návrhu vhodné formy edukace svých klientů. Výrazná preference osobních konzultací potvrzuje význam individuálního přístupu, možnosti okamžité zpětné vazby a důvěrného prostředí. Z těchto důvodů by poradenské služby měly více akcentovat svou vzdělávací roli, nejen nabízet produkty, ale i rozvíjet finanční kompetence klientů. Cenným doplňkem mohou být moderní digitální nástroje, například mobilní aplikace nebo personalizované webináře (viz kapitola 6.1.3; Kalátová, 2021).

Celkově lze konstatovat, že mladí lidé preferují finanční vzdělávání, které je praktické, autentické a přizpůsobené jejich individuálním potřebám. Subjekty, které se chtějí této cílové skupině efektivně věnovat, musí přizpůsobit nejen obsah, ale i formu a přístup k výuce těmto očekáváním. (viz kapitola 4.3; Kalátová, 2021).

13.2 Preferované formy vzdělání podle skupin

Z výsledků šetření vyplývá, že preference forem finančního vzdělávání se výrazně liší v závislosti na věku a dosaženém vzdělání respondentů. Tyto odlišnosti je nezbytné zohlednit při návrhu vzdělávacích programů tak, aby co nejlépe odpovídaly specifickým potřebám jednotlivých cílových skupin. (viz kapitola 4.3; OECD, 2020).

U mladších respondentů (do 25 let) převažuje zájem o flexibilní digitální formy, jako jsou mobilní aplikace, online kurzy či interaktivní audiovizuální obsah. Tito respondenti oceňují možnost samostatného tempa učení a přístup ke vzdělávacím zdrojům prostřednictvím chytrých zařízení. Zároveň projevují vyšší ochotu zapojit se do vzdělávání, pokud je obsah prezentován atraktivní a praktickou formou (viz kapitola 4.3; Kalátová, 2021).

Respondenti ve věkové skupině 26–35 let častěji preferují strukturovanější a formálnější přístupy, například prezenční kurzy na pracovišti, konzultace s odborníky nebo tematicky zaměřené webináře. Tyto preference pravděpodobně souvisejí s životními okolnostmi této skupiny, jako je profesní zátěž, rodinné závazky nebo finanční odpovědnost (např. hypotéky), které vedou k potřebě efektivního a prakticky využitelného vzdělávání (viz kapitola 4.3; Kalátová, 2021).

Co se týče dosaženého vzdělání, respondenti s vysokoškolským titulem častěji využívají odborné informační zdroje v online prostředí (např. články, videa, blogy) a jsou více motivováni investovat svůj čas i prostředky do dalšího rozvoje. Naproti tomu osoby se středoškolským vzděláním častěji preferují jednodušší a srozumitelnější formy výuky, které nekladou nároky na pokročilé digitální kompetence, například osobní konzultace nebo tištěné materiály (viz kapitola 4.3.2; Kalátová, 2021; OECD, 2020).

Ačkoliv se v odborné literatuře opakovaně uvádí, že mezi muži a ženami existují rozdíly v úrovni finanční gramotnosti, především v oblasti znalostí a míry sebevědomí (viz kapitola 4.3.1; OECD, 2020; Kalátová, 2021), analýza dat z tohoto výzkumu žádné statisticky významné rozdíly mezi pohlavími neodhalila. S ohledem na menší velikost zkoumaného souboru a s přihlédnutím k trendu postupného vyrovnávání genderových rozdílů, který je patrný zejména u mladší populace (OECD, 2023), se jako vhodnější přístup při tvorbě vzdělávacích programů jeví zaměření na faktory, jako jsou věková kategorie a dosažené vzdělání než na rozdíly mezi pohlavími.

Získaná zjištění zdůrazňují potřebu cílené segmentace vzdělávací nabídky. Místo univerzálního řešení se jako efektivnější jeví kombinace různých forem, například propojení osobních konzultací s digitálními nástroji, případně nabídka totožného obsahu v několika různých formátech, které reflektují rozdílné preference jednotlivých skupin (viz kapitola 4.3; Kalátová, 2021).

13.3 Možnosti dalšího rozvoje vzdělávacích programů

Zjištění z výzkumu naznačují, že účinné zvyšování úrovně finanční gramotnosti nespočívá pouze v rozšíření tematického obsahu, ale zejména v modernizaci přístupů k výuce. Mladí dospělí kladou důraz na to, aby vzdělávací programy odpovídaly jejich životnímu rytmu, časovým možnostem a individuálním potřebám.

Za jeden z klíčových přístupů lze považovat kombinaci více forem vzdělávání. Monotónní a jednostranné formy výuky jsou méně účinné naopak propojení digitálních nástrojů s osobní interakcí představuje efektivní řešení. Například mobilní aplikace nabízející krátké úkoly, kvízy či připomínky mohou tvořit doplněk k prezenčním kurzům nebo individuálním poradenským sezením. Právě hybridní formáty umožňují oslovit různorodé skupiny účastníků a přizpůsobit se jejich preferencím. viz kapitola 6.3.1; Kaiser a Menkhoff, 2020).

Důležitým aspektem je také zavádění interaktivních a herních prvků do výuky. Motivace mladých lidí ke vzdělávání narůstá, pokud je učební proces dynamický, zábavný a nabízí jasnou zpětnou vazbu. Simulace finančních rozhodnutí, případové studie nebo soutěžní prvky přispívají nejen k většímu zapojení účastníků, ale i k lepšímu uchování získaných poznatků. (viz kapitola 6.3.1; Kaiser a Menkhoff, 2020).

Obsah výuky by měl být co nejvíce praktický a orientovaný na konkrétní životní situace jako je nástup do zaměstnání, otázky samostatného bydlení, sestavení rozpočtu domácnosti nebo základy investování. Témata, která mají přímou spojitost s realitou, jsou pro mladé lidi srozumitelnější a vnímaná jako užitečná a relevantní (viz kapitola 6.3.1; Kaiser a Menkhoff, 2020).

Významným prvkem z hlediska efektivity vzdělávání je rovněž možnost jeho individualizace. Personalizace obsahu, tempa a způsobu výuky umožňuje lépe reagovat na specifické potřeby jednotlivců, což je klíčové zejména pro mladé osoby kombinující studium, práci a další závazky. Modulární struktura programů nabízí prostor k výběru těch částí, které nejlépe odpovídají jejich aktuálním prioritám (viz kapitola 6.3.1; Kaiser a Menkhoff, 2020).

Zároveň se jako velmi přínosné jeví vytváření úzké spolupráce mezi vzdělávacími institucemi, firmami a finančními odborníky. Finanční gramotnost by neměla být rozvíjena pouze ve školním prostředí, ale také v rámci firemních vzdělávacích aktivit nebo prostřednictvím služeb finančních institucí. Kooperace mezi veřejným a soukromým

sektorem může přinést synergii v podobě kvalitního obsahu, technické infrastruktury a praktických zkušeností z praxe (viz kapitola 6.1.3; Ministerstvo financí ČR, 2020).

Závěrem lze konstatovat, že finanční vzdělávání by mělo být vnímáno jako kontinuální proces, který reaguje na vývoj společnosti a potřeby jednotlivců. Na základě výzkumných zjištění je zřejmé, že klíčem k efektivnímu rozvoji finanční gramotnosti je důraz na srozumitelnost, praktické využití, interaktivitu a širokou dostupnost výukových forem. (viz kapitola 6.3.1; Kaiser a Menkhoff, 2020).

14 NÁVRH VZDĚLÁVACÍHO PLÁNU PRO ROZVOJ FINANČNÍ GRAMOTNOSTI

Předmětem této kapitoly je předložení návrhu vzdělávacího plánu, který vychází ze zjištění kvantitativního výzkumu (viz kapitoly 10 až 12) a zároveň čerpá z teoretických východisek týkajících se účinného rozvoje finanční gramotnosti, zejména z poznatků uvedených v kapitolách 5 a 9. Hlavním cílem je vytvořit přehledný, prakticky orientovaný a přizpůsobitelný model výuky, jenž bude odpovídat potřebám mladých lidí ve věkovém rozmezí 18 až 35 let. Navržený plán propojuje využití digitálních technologií s osobní formou podpory, čímž reflektuje jednak preference zkoumané cílové skupiny (např. preference mobilních aplikací a online forem výuky), tak i aktuální trendy ve finančním vzdělávání, jak je doporučují OECD (2020), Kalátová (2021), Klapper a Lusardi (2020).

14.1 Cílová skupina

Tento vzdělávací plán je cílen na mladé dospělé ve věku od 18 do 35 let, kteří představují zásadní skupinu z hlediska prevence finančních potíží a posilování dlouhodobé finanční stability. Právě v tomto životním období lidé často přijímají první důležitá finanční rozhodnutí, jako je nástup do zaměstnání, sjednání úvěru, zahájení spoření nebo první investice, a zároveň si vytvářejí klíčové návyky v oblasti nakládání s penězi.

Cílovou skupinu tvoří:

- Studenti a nedávni absolventi, kteří teprve začínají získávat orientaci v oblasti osobních financí.
- Mladí zaměstnaní lidé s pravidelným příjmem, kteří potřebují umět plánovat výdaje, tvořit úspory a řídit své finanční závazky.
- Osoby podnikající (OSVČ), u nichž je důležité naučit se oddělovat osobní finance od podnikatelských.

Jak vyplývá z výsledků výzkumu (viz kapitola 10), většina respondentů spadajících do této věkové skupiny dosahovala spíše nižší až střední úrovně finanční gramotnosti. Současně však vyjadřovali výraznou motivaci ke zlepšení svých schopností, zejména pokud jim byly nabídnuty vzdělávací formy, které jsou srozumitelné, zaměřené na praktické využití a umožňují časovou flexibilitu (viz kapitola 11).

14.2 Forma realizace

Předkládaný program je koncipován jako kombinovaná forma výuky, která zahrnuje:

- Individuální konzultace, a to buď prezenčně, nebo prostřednictvím online setkání
- Mobilní aplikaci určenou pro samostatné procvičování a rozvoj znalostí

Program je rozvržen do období sedmi týdnů a obsahuje následující prvky:

- Úvodní setkání s konzultantem na začátku vzdělávacího procesu
- Závěrečné konzultace po absolvování všech výukových částí
- Průběžná podpora poskytovaná dle individuálních potřeb účastníků

Zvolená kombinace výuky prostřednictvím aplikace a osobních konzultací vychází ze zjištění, že mladí dospělí upřednostňují digitální formy vzdělávání, ale zároveň oceňují osobní přístup. Tento model umožňuje flexibilní a přizpůsobené učení, což odpovídá doporučením odborné literatury (např. OECD, 2020; Klapper & Lusardi, 2020). Výsledky výzkumu (viz kapitola 11) potvrdily zájem respondentů právě o tyto dvě formy, které jsou aplikace a konzultace. Strukturovaná podpora během programu od úvodu až po závěr naplňuje potřebu průběžné motivace a individuální zpětné vazby.

14.3 Struktura plánu

Plán je navržen jako sedmitýdenní vzdělávací cyklus složený ze sedmi tematických modulů zaměřených na hlavní oblasti správy osobních financí. Každý modul propojuje individuální studium prostřednictvím mobilní aplikace s možností využití osobních konzultací. Hlavním záměrem je předat jasně formulované a prakticky aplikovatelné poznatky, které podpoří pozitivní změny ve finančním chování a posílí samostatnost účastníků při rozhodování o vlastních financích.

Tabulka 3 Tematická struktura sedmitýdenního vzdělávacího programu finanční gramotnosti

Týden	Téma
1.	Diagnostika financí
2.	Rozpočet a plánování
3.	Spoření a rezervy
4.	Zajištění příjmu
5.	Základy investování
6.	Úvěry a zadlužení
7.	Finanční plán

1. Týden

Účastníci si v tomto modulu vytvoří přehled o svých příjmech a výdajích, analyzují klíčové finanční toky a stanoví si konkrétní cíle v krátkodobém i dlouhodobém horizontu. Modul zahrnuje také úvodní konzultaci, během níž jim poradce pomůže formulovat reálné a dosažitelné očekávání.

2. Týden

V rámci tohoto modulu se účastník naučí efektivně rozdělovat svůj měsíční příjem podle principu tzv. rovnice bohatých. Tento přístup doporučuje alokovat 40 % příjmu na osobní spotřebu, 30 % na výdaje spojené s bydlením, 20 % na dlouhodobé cíle a finanční nezávislost a zbývajících 10 % odkládat do finanční rezervy a zajištění příjmu. Účastníci pracují v mobilní aplikaci s nástroji pro tvorbu rozpočtu, kategorizaci výdajů a nastavení individuálních finančních limitů, čímž získávají přehled a kontrolu nad strukturou svých příjmů a výdajů.

3. Týden

Tento modul se zaměřuje na základy budování finanční rezervy, důležitost pravidelného odkládání prostředků a orientaci ve vhodných spořicích produktech, jako jsou spořicí účty či termínované vklady. Hlavním cílem je pomoci účastníkům vytvořit si alespoň minimální finanční zálohu pro nepředvídané situace.

4. Týden

V tomto modulu se účastníci seznámí se základními zásadami investování, mezi něž patří zejména vztah mezi rizikem a výnosem, význam diverzifikace a vliv časového horizontu na investiční rozhodování. Součástí výkladu jsou také klíčové investiční nástroje a pojmy, konkrétně:

- **Akcie** jako forma majetkového podílu a jejich úloha v investičním portfoliu
- **Dluhopisy** včetně jejich fungování, typických výnosů a rizik
- **Podílové fondy** včetně rozdílů mezi aktivně a pasivně spravovanými fondy
- **ETF (burzovně obchodované fondy)** jako efektivní nízkonákladová alternativa
- **Nemovitostní fondy** umožňující investice do realit bez přímého vlastnictví
- **Složené úročení** jako základní princip zhodnocování investic v čase

Modul je koncipován interaktivně a zahrnuje ukázkové výpočty složeného úročení i praktické nástroje pro orientační vyhodnocení investičního profilu. Cílem je, aby si účastníci osvojili principy zhodnocování financí a dokázali zvažovat, které strategie nejlépe odpovídají jejich cílům a časovým možnostem. Pomocí výukových nástrojů v mobilní aplikaci získají přehled o běžných investičních produktech a zároveň si zformulují představu o vlastním investičním přístupu.

5. Týden

Modul se zaměřuje na objasnění klíčových pojmů souvisejících s úvěry, jako jsou principy splácení půjček, výpočet úrokových sazeb, roční procentní sazba nákladů (RPSN) a riziko vzniku dluhové spirály. Součástí modulu jsou praktické kalkulačky a reálné příklady, které pomáhají účastníkům lépe porozumět dopadům jednotlivých rozhodnutí. V rámci konzultace lze individuálně probrat konkrétní úvěrovou situaci účastníka a navrhnout odpovídající postup nebo řešení.

6. Týden

Tento modul se věnuje životnímu pojištění jako důležitému nástroji pro ochranu příjmu a finanční zabezpečení v situacích, kdy dojde k výpadku příjmů v důsledku nemoci, úrazu nebo úmrtí. Účastníci se naučí rozlišovat mezi hlavními typy životního pojištění (rizikovým, investičním a kapitálovým) a pochopí jejich význam i vhodnost v různých životních etapách.

Modul objasňuje i klíčové pojmy, například:

- **Výluky z pojištění** – situace, při nichž pojišťovna odmítá plnit
- **Čekací doba** – období před zahájením účinnosti pojištění
- **Karenční doba** – časový úsek po vzniku pojistné události, během něhož není vypláceno plnění
- **Pojistná částka a pojistná doba** – jak zvolit vhodnou výši a délku pojištění

Účastníci si osvojí schopnost pracovat s výpisy z pojistných smluv a vyhodnotit, zda jejich aktuální krytí odpovídá osobní situaci. Součástí modulu je krátký test znalostí a možnost individuální konzultace zaměřené na posouzení konkrétní pojistné smlouvy.

7. Týden

Závěrečný modul slouží k propojení získaných poznatků z předchozích částí programu a vede účastníka k vytvoření vlastního finančního plánu. Tento plán reflektuje individuální cíle a priority, mezi něž může patřit například:

- pořízení nemovitosti,
- založení nebo finanční zajištění rodiny,
- úspory na vzdělání potomků,
- budování finanční nezávislosti,
- naplnění osobních ambicí, jako je podnikání, cestování či rekonstrukce bydlení.

V rámci mobilní aplikace si účastník vytvoří přehledný plán sestávající z konkrétních kroků, časového rámce a výpočtu potřebných finančních prostředků. Během závěrečné konzultace je tento návrh společně s poradcem vyhodnocen a případně upraven. Modul klade důraz na realistické nastavení cílů, návaznost na předchozí moduly a podporu dlouhodobé finanční disciplíny.

14.4 Klíčové nástroje v aplikaci

Mobilní aplikace tvoří základní pilíř celého vzdělávacího programu a slouží jako centrální nástroj pro individuální práci, plnění úkolů, sledování pokroku i udržení motivace. Díky intuitivnímu uživatelskému prostředí je vhodná i pro osoby s menšími zkušenostmi v oblasti digitálních technologií.

Aplikace nabízí následující klíčové funkce:

- **Interaktivní rozpočet** – nástroj umožňující sestavit a sledovat osobní rozpočet dle principu 40/30/20/10, s přehlednými grafy, kategoriemi výdajů a upozorněními.
- **Krátké lekce a testy** – tematicky zaměřené mikrolekce v délce 2–5 minut s následnými otázkami pro ověření porozumění.
- **Týdenní výzvy a úkoly** – každý týden nová praktická výzva navazující na předchozí učivo a propojená s reálnými životními situacemi.
- **Upozornění a notifikace** – připomínky týkající se plnění úkolů, spoření nebo investičních doporučení.
- **Sledování pokroku** – grafické zobrazení postupu účastníka jednotlivými moduly a prostor pro sebehodnocení.
- **Individuální finanční plán** – automaticky generovaný přehled finančního plánu vycházející z údajů a preferencí účastníka.
- **Vzdělávací knihovna** – soubor užitečných materiálů včetně shrnutí, výkladů pojmů, kalkulaček (např. RPSN, složené úročení) a příkladů.
- **Motivační složka** – systém odměn, sbírání bodů a možnost porovnání výsledků s anonymními statistikami ostatních uživatelů.

Aplikace je navržena tak, aby podporovala plně samostatné studium a zároveň byla kompatibilní s průběžnou spoluprací s konzultantem. Klade důraz na přehlednost, přizpůsobivost a uživatelskou přívětivost, aby si každý účastník mohl zvolit tempo i způsob učení podle vlastních potřeb.

14.5 Role poradce/konzultanta

Ačkoli mobilní aplikace tvoří základ samostatného vzdělávání, osobní konzultant představuje klíčovou oporu celého programu. Jeho role spočívá zejména v individuálním přístupu, motivaci účastníků a schopnosti převádět obecné informace do konkrétní životní praxe.

Klíčové úkoly konzultanta zahrnují:

- Společně s účastníkem stanovuje konkrétní a dosažitelné finanční cíle hned na začátku kurzu.
- Poskytuje podporu při zásadních rozhodnutích, například v oblasti výběru vhodného pojištění, spořicí strategie nebo řešení zadlužení.
- Pomáhá interpretovat výstupy z aplikace, jako jsou výsledky testů, stav rozpočtu nebo investiční profil a následně navrhuje vhodné úpravy.
- Průběžně povzbuzuje účastníka a pomáhá mu překonat případnou nejistotu či ztrátu motivace v průběhu programu.

Konzultace probíhají ve třech klíčových fázích:

- Úvodní setkání (30 minut): motivační rozhovor, definice cílů a orientace v aplikaci i struktuře programu.
- Průběžná schůzka (30 minut, po absolvování 3. modulu): zpětná vazba, přehodnocení cílů a podpora v pokračování.
- Závěrečné setkání (30 minut): celkové zhodnocení pokroku, interpretace výsledků a doporučení pro další rozvoj.

Konzultant tak neplní pouze doplňkovou roli k digitálnímu obsahu, ale aktivně přispívá k pochopení látky, podporuje udržení směru a přispívá k tomu, aby se získané znalosti skutečně promítly do každodenního finančního chování.

14.6 Motivační prvky dle typologie cílové skupiny

Navržený vzdělávací plán zohledňuje různorodost výchozích podmínek, preferencí a dovedností napříč cílovou skupinou. Volba výukových metod a motivačních prvků je proto přizpůsobena životní situaci jednotlivých účastníků i jejich úrovni finanční gramotnosti. Následující přehled shrnuje doporučené vzdělávací přístupy pro specifické podskupiny:

- a) Studenti a čerství absolventi (18–25 let)** Tato skupina často teprve získává první zkušenosti s hospodařením. Důraz je kladen na základy osobního rozpočtu, práci s prvním příjmem a orientaci v základních bankovních službách.

Vhodné nástroje: mobilní aplikace s herními prvky, krátké interaktivní úkoly, testy a vizuálně atraktivní obsah (infografiky, animace).

- b) Mladí zaměstnaní dospělí (26–35 let)** U této skupiny je cílem podpořit efektivní správu financí v běžném provozu – od plánování dlouhodobých cílů po investice a pojištění.

Vhodné nástroje: kombinace osobních konzultací a práce v aplikaci zaměřené na konkrétní životní situace a cílené plánování.

- c) Osoby samostatně výdělečně činné (OSVČ)** U podnikajících osob je klíčová schopnost oddělit osobní a podnikatelské finance, řídit cash flow a vytvářet rezervy v podmínkách nepravidelných příjmů.

Vhodné nástroje: odborné konzultace doplněné funkcemi v aplikaci – např. kalkulačky nákladů, přehled daňových povinností, plánovače rezerv.

- d) Účastníci s nižší finanční gramotností** Tito účastníci potřebují zejména přehlednost, jednoduchý jazyk a praktické příklady. Výuka by měla být vizuálně podpořená a důraz by měl být kladen na opakování a porozumění.

Vhodné nástroje: instruktivní videa, obrázkové návody, slovníky pojmů, možnost nastavit vlastní tempo a časté průběžné zpětné vazby.

- e) Pokročilí účastníci** Pro osoby s vyšší úrovní znalostí je připraven rozšiřující obsah zaměřený např. na důchodové strategie, tvorbu investičního portfolia nebo pasivní příjem.

Vhodné nástroje: individuální mentoring, odborné webináře, pokročilé investiční simulace a modelové situace.

14.7 Předpokládané přínosy programu

Navržený vzdělávací program vychází z preferencí respondentů zjištěných během výzkumu a zároveň se opírá o ověřené teoretické přístupy k efektivnímu učení. Spojení digitální aplikace s možností osobní konzultace přispívá k větší angažovanosti účastníků a zároveň podporuje praktické využití získaných znalostí v běžném životě. Program je koncipován jako modulární, přehledně strukturovaný a flexibilní, což umožňuje:

- jeho snadné testování v prostředí škol nebo v rámci veřejně dostupných vzdělávacích programů,
- cílené úpravy pro specifické segmenty populace,
- rozšíření do dalších regionů či institucí díky dobré škálovatelnosti.

Hlavním přínosem programu není pouze zvýšení teoretických znalostí, ale především posílení praktických dovedností a změna postojů k osobním financím. Účastníci si osvojí nástroje a návyky, které jim umožní lépe hospodařit, činit informovaná rozhodnutí a vyvarovat se rizik nadměrného zadlužení. Očekávané dopady zahrnují vyšší finanční sebevědomí, odpovědnější přístup k penězům a celkové zlepšení finanční stability.

14.8 Ověření efektivity programu a sběr zpětné vazby

Aby byl vzdělávací plán dlouhodobě funkční, relevantní a udržitelný, je důležité průběžně vyhodnocovat jeho dopady a aktivně sbírat zpětnou vazbu od účastníků. Hodnocení bude realizováno ve třech oblastech: kvantitativní, kvalitativní a behaviorální.

a) Kvantitativní sledování pokroku

Na začátku a po absolvování programu účastníci vyplní krátké testy zaměřené na klíčové oblasti finanční gramotnosti. Testování proběhne v mobilní aplikaci a bude hodnotit jak teoretické znalosti, tak praktické návyky. Mezi typické otázky mohou patřit:

- Sledujete své měsíční výdaje?
- Máte sestavený osobní rozpočet?
- Umíte vysvětlit rozdíl mezi úrokovou sazbou a RPSN?
- Investujete pravidelně? Pokud ano, do jakých nástrojů?
- Jaký je váš hlavní finanční cíl? (např. vytvoření rezervy, vlastní bydlení, investování)

Testy budou bodově vyhodnoceny a umožní objektivně porovnat úroveň znalostí a postojů před a po ukončení programu.

b) Subjektivní hodnocení účastníků

Po dokončení programu účastníci vyplní zpětnovazební dotazník zaměřený na hodnocení přínosu kurzu z jejich pohledu. Využita bude Likertova škála (např. 1 = zcela nesouhlasím až 5 = zcela souhlasím) k posouzení následujících oblastí:

- srozumitelnost výkladu,
- praktická využitelnost,
- motivace ke změně chování,
- přínos osobních konzultací,
- celková spokojenost s programem.

Tato zpětná vazba umožní identifikovat silné stránky i potenciální nedostatky vzdělávacího programu.

c) Odborné hodnocení konzultanta

Součástí celkového vyhodnocení programu je také kvalitativní zpětná vazba poskytnutá konzultantem během závěrečné konzultace. Ten se zaměří na následující oblasti:

- zhodnocení rozvoje znalostí a praktických dovedností účastníka,
- posouzení schopnosti samostatně plánovat a činit finanční rozhodnutí,
- míru motivace účastníka dále se vzdělávat v oblasti osobních financí,
- identifikaci faktorů, které mohly bránit většímu pokroku (například časová zaneprázdněnost nebo technické komplikace).

d) Dlouhodobé sledování dopadů

Zhruba tři měsíce po absolvování kurzu bude účastníkům zaslán krátký navazující dotazník zaměřený na ověření, do jaké míry si osvojili a udrželi nové finanční návyky. Dotazník bude obsahovat kombinaci otevřených i uzavřených otázek, například:

- Došlo u vás ke změně v oblasti pravidelného spoření nebo sledování výdajů?
- Které principy nebo nástroje z programu stále používáte?

- Máte zájem pokračovat ve vzdělávání? Pokud ano, v jaké podobě (např. webináře, další moduly, individuální konzultace)?

Odpovědi pomohou posoudit dlouhodobou efektivitu programu a přispějí k jeho budoucímu rozvoji a přizpůsobení různým cílovým skupinám.

14.9 Proveditelnost a implementace plánu

Představený vzdělávací program je navržen jako prakticky aplikovatelný a flexibilní model, jenž je možné využít ve školním prostředí, v rámci firemních vzdělávacích aktivit i v různých veřejně přístupných formách výuky. Spojení digitálních nástrojů s osobní podporou odborníka odpovídá aktuálním preferencím mladých dospělých a zároveň podporuje trvalý přínos programu.

14.9.1 Organizace a technická realizace

Základem realizace programu je vytvoření a provoz mobilní vzdělávací aplikace (pro iOS a Android) a zapojení sítě certifikovaných konzultantů. Aplikace bude sloužit jako hlavní nástroj pro vzdělávání, sledování pokroku a komunikaci s poradcem. Pro provoz bude zapotřebí tým vývojářů, odborníků na vzdělávání a finančních specialistů, kteří vytvoří obsah a zajistí technické zabezpečení.

14.9.2 Časová náročnost a realizační program

Odhadovaná doba potřebná pro přípravu a zahájení programu včetně pilotního ověření činí přibližně čtyři až pět měsíců:

- 1. měsíc:** sestavení struktury modulů, tvorba výukového obsahu a metodického rámce,
- 2.–3. měsíc:** vývoj mobilní aplikace a testování její funkčnosti,
- 4. měsíc:** zaškolení konzultantů a příprava doprovodných vzdělávacích materiálů,
- 5. měsíc:** zahájení pilotního běhu programu s omezeným počtem účastníků.

Vlastní vzdělávání probíhá jako sedmitýdenní kurz, který spojuje samostatnou práci v mobilní aplikaci s individuálními konzultacemi.

14.9.3 Finanční náklady

Úspěšná realizace vzdělávacího programu předpokládá finanční prostředky na vývoj digitální platformy, vytvoření vzdělávacího obsahu a zajištění personálních kapacit. Přibližné rozdělení klíčových nákladových položek je uvedeno v následující tabulce.

Tabulka 4 Odhadované finanční náklady na realizaci vzdělávacího programu finanční gramotnosti

Kategorie nákladů	Popis	Odhadovaná cena
Vývoj mobilní aplikace a technická správa	Vývoj multiplatformní aplikace (Android/iOS)	100 000kč – 500 000Kč
Tvorba výukových materiálů (texty, testy, grafika)	Obsah jednotlivých modulů, výukové příklady, testové otázky, vizualizace	30 000 – 70 000 Kč
Odměny konzultantů a školitelů	Honoráře za osobní či online konzultace během sedmitýdenního cyklu	100 000 – 150 000 Kč
Marketing, propagace a distribuce	Tvorba prezentačních materiálů, komunikace s cílovými skupinami	20 000 – 50 000 Kč
Administrativa a koordinace projektu	Organizační zajištění, technická podpora, vyhodnocení účasti a zpětné vazby	20 000 – 40 000 Kč

Odhadované náklady na realizaci pilotní fáze programu se pohybují mezi 300 000 až 700 000 Kč, přičemž výsledná výše závisí na šíři projektu, výběru technického řešení a míře zapojení externích spolupracovníků. Jak uvádí analýza Webfusion.cz (2025), vytvoření mobilní aplikace střední složitosti v podmínkách českého trhu obvykle stojí mezi 200 000 až 500 000 Kč. Srovnatelné údaje poskytují i další odborné zdroje (Peach-Dev.cz, 2024).

Podstatná část těchto výdajů má jednorázový charakter. Zejména se týká vývoje digitální platformy a přípravy výukových materiálů. Díky opakovatelnosti digitálního řešení a modulárnímu uspořádání programu lze při jeho rozšíření do dalších regionů či skupin cílových uživatelů významně snížit náklady na jednoho účastníka.

Náklady na vývoj by měl nést realizátor programu, které jsou typicky vzdělávací instituce, technologický partner nebo samotný autor konceptu. Tento subjekt pak může program dále nabízet jako službu či produkt, například školám, neziskovým organizacím nebo zaměstnavatelům. Pokud by o spolupráci projevil zájem veřejné instituce či strategičtí partneři, program lze efektivně rozšířit bez nutnosti dalších výrazných investic do vývoje.

14.9.4 Očekávané dopady

Z hlediska samotné realizace programu je nutné se vedle očekávaných přínosů (viz kapitola 14.7) zaměřit také na konkrétní dopady, které se mohou projevit při jeho implementaci a běžném provozu. Tyto dopady lze chápat jako konkrétně měřitelné výsledky, jež nastávají v průběhu nebo po dokončení vzdělávacího cyklu.

a) Bezprostřední dopady

Lepší výsledky v závěrečných testech, svědčící o hlubším pochopení důležitých finančních konceptů.

Vysoká míra dokončení všech modulů většinou účastníků, což potvrzuje vhodně zvolenou motivační strukturu programu.

Zvýšený zájem o individuální konzultace a aktivní zapojení do finančního plánování, což odráží praktické využití získaných znalostí.

b) Dopady v horizontu několika měsíců

Pozorovatelné změny ve finančním chování účastníků, jako je zavedení domácího rozpočtu, vytvoření rezervy, přehodnocení pojištění nebo omezení neefektivních výdajů.

Pozitivní zpětná vazba od vzdělávacích institucí a zaměstnavatelů, kteří si všímají vyšší finanční odpovědnosti a samostatnosti mladých lidí.

Možnost adaptace programu pro další cílové skupiny – například pro seniory, rodiče na mateřské či sociálně znevýhodněné osoby.

c) Dlouhodobé dopady

Zvyšování celkové úrovně finanční gramotnosti v populaci, pokud bude program systematicky nasazován.

Snížení rizika předlužení a finančních potíží, především u mladých lidí v rané fázi ekonomické samostatnosti.

Vytvoření stabilního základu pro kontinuální vzdělávání v oblasti financí, který může být dále rozvíjen, inovován a napojován na národní strategie ekonomického vzdělávání.

Dopady programu tak přesahují individuální rovinu a mohou mít významný pozitivní vliv na kvalitu vzdělávání, fungování trhu práce i celkovou finanční stabilitu společnosti.

14.10 Případová studie z praxe

Aby bylo možné demonstrovat praktické využití navrženého vzdělávacího programu, níže je uveden modelový příklad, jak může vypadat zapojení mladého dospělého do systému finančního poradenství:

Příkladová situace: Adam, 26letý absolvent vysoké školy, právě nastoupil do svého prvního zaměstnání. Přestože má pravidelný příjem, nedokáže efektivně plánovat své výdaje, často se dostává na finanční minimum a nemá jasně stanovenou dlouhodobou finanční vizi. Uvědomuje si potřebu získat základní orientaci v osobních financích a na základě doporučení kontaktuje poradce z nabízeného vzdělávacího programu.

Průběh účasti v programu: Na úvodní konzultaci s poradcem si společně stanoví cíle, které jsou, získat přehled o svých příjmech a výdajích, vytvořit měsíční rozpočet a začít budovat finanční rezervu. Adam se následně registruje do mobilní aplikace, vyplní vstupní test a začíná pracovat na prvních třech modulech zaměřených na rozpočet, spoření a základní finanční plánování. Během tří týdnů systematicky plní úkoly v aplikaci, zaznamenává své výdaje a využívá doporučení od konzultanta. Na průběžné schůzce přehodnotí své dosavadní pokroky a doplňuje studium o modul zaměřený na zabezpečení příjmu. Po dokončení všech sedmi modulů absolvuje závěrečný test a vyplní dotazník zpětné vazby.

Výsledek: Adam po absolvování programu uvedl, že si začal pravidelně odkládat část příjmů stranou, stanovil si finanční limity na volitelné výdaje a průběžně sleduje svou finanční situaci prostřednictvím aplikace. Poprvé si také určil konkrétní cíle na nadcházející rok, například úsporu na větší nákupy nebo zajištění pro nenadálé životní situace.

ZÁVĚR

Tato diplomová práce se zaměřila na hledání účinných způsobů, jak podpořit finanční gramotnost u mladých lidí ve věku 18 až 35 let. Jejím hlavním cílem bylo propojit teoretické poznatky s výsledky dotazníkového šetření a na tomto základě navrhnout vzdělávací aktivitu, která odpovídá skutečným potřebám a preferencím cílové skupiny.

Úvodní část práce poskytla přehled o významu finanční gramotnosti pro jednotlivce i společnost. Byly vysvětleny její hlavní složky, popsány faktory, které ovlivňují její úroveň, a přiblížen vývoj vzdělávacích přístupů v České republice i v zahraničí. Pozornost byla věnována také roli institucí a doporučením mezinárodních organizací. Důraz byl kladen především na to, aby nabyté znalosti měly praktické využití a vedly ke zodpovědnému finančnímu rozhodování.

Druhá část práce se soustředila na průzkum názorů a preferencí mladých lidí v oblasti finančního vzdělávání. Z výsledků vyplývá, že respondenti upřednostňují přístup, který je flexibilní, srozumitelný a propojený s každodenním životem. Největší důvěru vzbuzují digitální nástroje, jako jsou mobilní aplikace, online výukové platformy nebo individuální poradenství. Naopak tradiční formy výuky, které neumožňují aktivní zapojení, jsou vnímány jako méně přínosné. Zajímavé je, že výběr vzdělávacích metod není výrazně ovlivněn věkem, pohlavím ani vzděláním, což umožňuje vytvořit univerzální formát.

Na základě těchto zjištění byl navržen sedmítýdenní vzdělávací program, který kombinuje samostatné studium prostřednictvím mobilní aplikace s odborným vedením konzultanta. Obsah jednotlivých modulů zahrnuje klíčové oblasti osobních financí, jako jsou správa příjmů, sestavování rozpočtu, tvorba finanční rezervy či základy investování. Program je navržen tak, aby byl prakticky využitelný, motivoval účastníky k zapojení a umožnil jim rozvíjet konkrétní dovednosti prostřednictvím pravidelné zpětné vazby.

Tento vzdělávací model je koncipován tak, aby byl snadno použitelný v různých kontextech – ve školním prostředí, v rámci vzdělávání dospělých, nebo jako součást poradenské praxe. Jeho předností je flexibilní struktura, důraz na praktické využití a možnost individuálního přizpůsobení.

Jistým omezením práce je počet respondentů a skutečnost, že samotný vzdělávací program ještě nebyl vyzkoušen v reálném provozu. Pro další rozvoj by bylo vhodné program otestovat a vyhodnotit jeho dopad na znalosti i chování účastníků.

Závěrem lze říci, že účinné finanční vzdělávání mladých lidí by mělo vycházet ze způsobu, jakým přemýšlejí, učí se a jaké životní situace právě prožívají. Pokud se podaří vytvořit programy, které jsou s tímto v souladu, je možné významně přispět ke zlepšení jejich finančního zdraví a připravenosti činit odpovědná rozhodnutí.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

AUSTRALIAN SECURITIES AND INVESTMENTS COMMISSION, 2022.

MoneySmart. Online. Dostupné z: <https://moneysmart.gov.au/teaching/lesson-plans>. [cit. 2025-04-18].

AMAGIR, Aisa; GROOT, Wim; MAASSEN VAN DEN BRINK, Henriëtte a WILSCHUT, Arie, 2018. *A review of financial-literacy education programs for children and adolescents*. Online. *Citizenship, social and economics education*. Roč. 17, č. 1. ISSN 1478-8047. Dostupné z: <https://doi.org/10.1177/2047173417719555>. [cit. 2025-04-06].

BAVAFA, Hessam; LIU, Junhao a MUKHERJEE, Anita, 2019. *Building Financial and Health Literacy at Older Ages: The Role of Online Information*. Online. Dostupné z: <https://doi.org/10.1111/joca.12238>. [cit. 2025-04-25].

COURNOYER, Barry, 2017. *The social work skills workbook*. 8e. Boston: Cengage Learning. ISBN 978-1-305-63378-0. [cit. 2025-04-06].

ČESKÁ ŠKOLNÍ INSPEKCE, 2023. *Finanční gramotnost žáků základních škol a výuka finanční gramotnosti na středních školách*. Online. Dostupné z: https://www.csicr.cz/CSICR/media/Prilohy/2023_přilohy/Dokumenty/TZ_Financni-gramotnost.pdf. [cit. 2025-04-24].

ČESKÉ BANKOVNÍ ASOCIACE, 2023. *Finanční gramotnost Čechů 2023*. Online. Dostupné z: <https://www.cbaonline.cz/clanky/financni-gramotnost-cechu-2023>. [cit. 2025-04-24].

CHEN, Zibei a GARAND, James C., 2018. *On the Gender Gap in Financial Knowledge: Decomposing the Effects of Don't Know and Incorrect Responses*. Online. *Social science quarterly*. Roč. 99, č. 5. ISSN 0038-4941. Dostupné z: <https://doi.org/10.1111/ssqu.12520>. [cit. 2025-04-06].

DOUBKOVÁ, Anna a TOMEK, Karel, 2017. *Finanční gramotnost pro každého*. Třebíč: Infra. ISBN 978-80-86666-64-8. [cit. 2025-04-06].

EUROPEAN UNION/OECD, 2022. *Financial competence framework for adults in the European Union*. Online. Dostupné z: https://finance.ec.europa.eu/system/files/2022-01/220111-financial-competence-framework-adults_en.pdf. [cit. 2025-04-24].

FERNANDES, Daniel; LYNCH, John G. a NETEMEYER, Richard G., 2014. *Financial Literacy, Financial Education, and Downstream Financial Behaviors*. Online. *INFORMS*.

Roč. 60, č. 8. ISSN 0025-1909. Dostupné z: <https://doi.org/10.1287/mnsc.2013.1849>. [cit. 2025-04-07].

GATHERGOOD, John; MAHONEY, Neale; STEWART, Neil a WEBER, Jörg, 2019. *How Do Individuals Repay Their Debt? The Balance-Matching Heuristic*. Online. *American Economic Association*. Roč. 109, č. 3. ISSN 0002-8282. Dostupné z: <https://doi.org/10.1257/aer.20180288>. [cit. 2025-04-06].

GOYAL, Kirti a KUMAR, Satish, 2021. *Financial literacy: A systematic review and bibliometric analysis*. Online. *International journal of consumer studies*. Roč. 45, č. 1. Dostupné z: <https://doi.org/10.1111/ijcs.12605>. [cit. 2025-04-07].

HASTINGS, Justine S.; MADRIAN, Brigitte C. a SKIMMYHORN, William L., 2013. *Financial literacy, financial education and economic outcomes*. Online. *Annual review of economics*. Roč. 5, č. 1. Dostupné z: <https://doi.org/10.1146/annurev-economics-082312-125807>. [cit. 2025-04-07].

KAISER, Tim a MENKHOFF, Lukas, 2020. *Financial education in schools: A meta-analysis of experimental studies*. Online. *Economics of education review*. Roč. 78. ISSN 0272-7757. Dostupné z: <https://doi.org/10.1016/j.econedurev.2019.101930>. [cit. 2025-04-08].

KALÁTOVÁ, Veronika, 2021. *Finanční zralost – klíč k finanční spokojenosti*. Praha: Plot. ISBN 978-80-7428-370-3. [cit. 2025-04-08].

KLAPPER, Leora a LUSARDI, Annamaria, 2020. *Financial literacy and financial resilience: Evidence from around the world*. Online. *Financial management*. Roč. 49, č. 3. ISSN 0046-3892. Dostupné z: <https://doi.org/10.1111/fima.12283>. [cit. 2025-04-08].

LUSARDI, Annamaria a MITCHELL, Olivia S., 2014. *The Economic Importance of Financial Literacy: Theory and Evidence*. Online. *Journal of economic literature*. Roč. 52, č. 1. Dostupné z: <https://doi.org/10.1257/jel.52.1.5>. [cit. 2025-04-08].

MAJI, Sumit Kumar, 2025. *Overconfidence in Financial Literacy and Its Determinants: The Indian Scene*. Online. *SAGE*. Dostupné z: <https://doi.org/10.1177/22779752251323718>. [cit. 2025-08-03].

MINISTERSTVO FINANČÍ, 2020. *Národní strategie finančního vzdělávání 2.0*. Online. MINISTERSTVO FINANČÍ. Dostupné z: https://financnigramotnost.mfcr.cz/assets/cs/media/PSFV_2020_Narodni-strategie-finančního-vzdelavani-2-0.pdf. [cit. 2025-04-09].

MINISTERSTVO FINANČÍ ČR, 2020. *Finanční gramotnost 2020*. Online. Dostupné z: MONEY AND PENSIONS SERVICE, 2025. *MoneyHelper – Your guide to money and pensions*. Online. MONEY AND PENSIONS SERVICE. Dostupné z: <https://www.moneyhelper.org.uk/en>. [cit. 2025-04-25].

MONETARY AUTHORITY OF SINGAPORE, 2023. *MoneySense marks 20th anniversary in conjunction with joint campaign with Central Provident Fund (CPF) Board to educate and empower Singaporeans on retirement and financial planning*. Online. Dostupné z: <https://www.mom.gov.sg/newsroom/press-releases/2023/1007-moneysense-marks-20th-anniversary-along-with-joint-retirement-planning-campaign-with-cpf-board>. [cit. 2025-04-24].

OECD, 2014. *Financial Education for Youth: The Role of Schools*. Online. OECD. Dostupné z: https://www.oecd.org/en/publications/financial-education-in-schools_9789264174825-en.html. [cit. 2025-04-20].

OECD, 2020. *OECD/INFE 2020 International Survey of Adult Financial Literacy*. Online. OECD/INFE. Dostupné z: https://www.oecd.org/en/publications/oecd-infe-2020-international-survey-of-adult-financial-literacy_145f5607-en.html. [cit. 2025-04-09].

OECD, 2020. *PISA 2018 Results (Volume IV): Are Students Smart about Money?*. Online. Dostupné z: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2020/05/pisa-2018-results-are-students-smart-about-money_33989ca7/d540d9e9-en.pdf. [cit. 2025-04-25].

OECD, 2020. *Recommendation of the Council on Financial Literacy*. Online. Dostupné z: <https://legalinstruments.oecd.org/en/instruments/OECD-LEGAL-0461>. [cit. 2025-04-25].

OECD, 2023. *MF Assessment and Analytical Framework*. Online. Dostupné z: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2023/08/pisa-2022-assessment-and-analytical-framework_a124aec8/dfe0bf9c-en.pdf. [cit. 2025-04-24].

PEACH-DEV, 2025. *Kolik stojí vývoj mobilní aplikace v roce 2025?*. Online. Dostupné z: https://peach-dev.cz/blog/kolik-stoji-vyvoj-mobilni-aplikace-2024/?utm_source=chatgpt.com. [cit. 2025-08-03].

SAAD, Lydia, 2025. *Americans Still Turn to People for Financial Advice*. Online. Gallup. Dostupné z: https://news.gallup.com/poll/660467/americans-financial-advice-rooted-people.aspx?utm_source=chatgpt.com. [cit. 2025-08-03].

STATMAN, Meir, 2017. *Finance for normal people: how investors and markets behave*. New York: Oxford University Press. ISBN 978-0-19-062647-1.

THE WORLD BANK, 2014. *Financial Inclusion*. Online. Dostupné z: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/225251468330270218/pdf/Global-financial-development-report-2014-financial-inclusion.pdf>. [cit. 2025-04-20].

WEBFUSION.CZ, 2024. *Kolik stojí vývoj mobilní aplikace v roce 2025*. Online. Dostupné z: <https://webfusion.cz/kolik-stoji-vyvoj-mobilni-aplikace-v-roce-2025>. [cit. 2025-08-03].

THE WORLD BANK, 2014. *Financial Inclusion*. Online. Dostupné z: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/225251468330270218/pdf/Global-financial-development-report-2014-financial-inclusion.pdf>. [cit. 2025-04-20].

WEBFUSION.CZ, 2024. *Kolik stojí vývoj mobilní aplikace v roce 2025*. Online. Dostupné z: <https://webfusion.cz/kolik-stoji-vyvoj-mobilni-aplikace-v-roce-2025>. [cit. 2025-08-03].

WORLD BANK GROUP, 2021. *Building a Financial Education Approach: A Starting Point for Financial Sector Authorities*. Online. WORLD BANK GROUP. Dostupné z: <https://openknowledge.worldbank.org/server/api/core/bitstreams/ba4aa1f7-c7b8-5177-a1c3-75f7e6df15a1/content>. [cit. 2025-04-25].

YAKOBOSKI, Paul J.; LUSARDI, Annamaria a HASLER, Andrea, 2023. *Financial well-being and literacy in a high-inflation environment*. Online. Dostupné z: https://gflec.org/wp-content/uploads/2023/04/2023-P-Fin-Index-report-TIAA-Inst-and-GFLEC-Apr-2023.pdf?utm_source=chatgpt.com. [cit. 2025-08-03].

ZHAO, Xuaner, 2025. *Just-in-Time Financial Education for University Students: Enhancing Financial Decision-Making in a Mixed Learning Environment*. Online. Dostupné z: <https://doi.org/10.54254/2754-1169/2024.19302>. [cit. 2025-04-25].

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1 Četnost částek respondentů (muži vs. ženy) pro vzdělání pomocí online kurzu a webináře	68
Obrázek 2 Četnost částek respondentů (muži vs. ženy) pro vzdělání pomocí osobní konzultace a poradenství	68
Obrázek 3 Věk respondentů	70
Obrázek 4 Pohlaví respondentů	71
Obrázek 5 Nejvyšší dosažené vzdělání respondentů	71
Obrázek 6 Současné zaměstnání respondentů	72
Obrázek 7 Preferované formy finančního vzdělávání podle počtu odpovědí respondentů	79
Obrázek 8 Preferované formy finančního vzdělávání podle věku respondentů do 35 let ...	80
Obrázek 9 Preferované formy finančního vzdělávání podle pohlaví respondentů	81
Obrázek 10 Preferované způsoby zpracování vzdělávacího obsahu ve finančním vzdělávání	82
Obrázek 11 Preferované styly výuky ve finančním vzdělávání podle věku respondentů do 35 let	83

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 Srovnání úrovně funkční finanční gramotnosti Generace Z a Generace Y podle klíčových oblastí.....	74
Tabulka 2 Finanční potíže a absence rezerv podle úrovně finanční gramotnosti u Generace Z a Y	75
Tabulka 3 Tematická struktura sedmitýdenního vzdělávacího programu finanční gramotnosti.....	101
Tabulka 4 Odhadované finanční náklady na realizaci vzdělávacího programu finanční gramotnosti.....	110

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

ČBA Česká bankovní asociace

ČNB Česká národní banka

ČR Česká republika

ETF Exchange Traded Fund (burzovně obchodovaný fond)

INFE International Network on Financial Education (Mezinárodní síť pro finanční vzdělávání)

OECD Organisation for Economic Co-operation and Development (Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj)

OSVČ Osoba samostatně výdělečně činná

PISA Programme for International Student Assessment (Program pro mezinárodní hodnocení studentů)

RPSN Roční procentní sazba nákladů

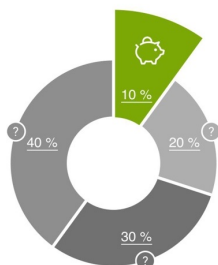
SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: Model optimálního rozdělení cashflow domácnosti podle výdajových kategorií

Příloha P II: Dotazník použitý ve výzkumu finanční gramotnosti

PŘÍLOHA P I: MODEL OPTIMÁLNÍHO ROZDĚLENÍ CASHFLOW DOMÁCNOSTI PODLE VÝDAJOVÝCH KATEGORIÍ

Optimální
cashflow domácnosti

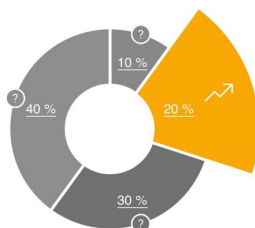
Zajištění a krátkodobá rezerva

Zajištění příjmu ochrání životní úroveň vaší i vaší rodiny pro případ nemoci, úrazu a úmrtí a umožňuje splnění všech cílů a potřeb.

Rezerva slouží k pokrytí krátkodobého výpadku příjmu (nemoc, úraz, ztráta zaměstnání) a nahodilých výdajů. Do této výdajové kategorie patří například platby životního pojištění, platby na spořicí účet atd.

Optimální
cashflow domácnosti

Finanční nezávislost

Finanční nezávislost zahrnuje tvorbu a zhodnocování dlouhodobého/střednědobého majetku pro dosažení dlouhodobých cílů, zajištění dostatečných prostředků na rentu atd.

Optimální
cashflow domácnosti

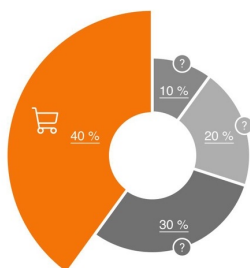

Náklady na bydlení

Tato oblast zahrnuje VŠECHNY náklady spojené s bydlením. Do této výdajové kategorie patří úhr, nájem, energie, služby, internet, poplatek za komunální odpad atd.

Optimální
cashflow domácnosti

Spotřeba

Spotřeba zahrnuje nutné výdaje: jídlo, oblečení, telefon, provoz auta, náklady spojené s dětmi, neživotní pojištění atd.

Je důležité, abychom v této oblasti měli nastavený jasný limit a ten dodržovali.

PŘÍLOHA P II: DOTAZNÍK POUŽITÝ VE VÝZKUMU FINANČNÍ GRAMOTNOSTI

Rozvoj finanční gramotnosti

30.07.2025 23:30

Rozvoj finanční gramotnosti

Dobrý den,

tento anonymní dotazník je součástí diplomové práce na téma „Rozvoj finanční gramotnosti“. Jeho cílem je zjistit, jak lidé přemýšlejí o financích a jaké formy vzdělávání jim nejvíce vyhovují.

Vyplnění Vám zabere přibližně 5 minut. Výsledky budou sloužit výhradně pro studijní účely.

Děkuji Vám za spolupráci!

Bc. Patrik Martinec
student UTB ve Zlíně

** Označuje povinnou otázku*

1. Základní údaje

1. Váš věk: *

Označte jen jednu elipsu.

- ☐ Do 18 let
- ☐ 18-25
- ☐ 26-35
- ☐ 36 -50
- ☐ 51 a více

2. Pohlaví *

Označte jen jednu elipsu.

- ☐ Muž
- ☐ Žena
- ☐ Nechci uvádět

3. Nejvyšší dosažené vzdělání: *

Označte jen jednu elipsu.

- ☐ Základní
- ☐ Střední bez maturity
- ☐ Střední s maturitou
- ☐ Vysokoškolské (Bc.)
- ☐ Vysokoškolské (Mgr./Ing. a vyšší)

4. Vaše současné zaměstnání: *

Označte jen jednu elipsu.

- ☐ Student
- ☐ Zaměstnanec
- ☐ Podnikatel/OSVČ
- ☐ Nezaměstnaný
- ☐ Důchodce

5. Jak by jste ohodnotili svou finanční gramotnost ? *

Označte jen jednu elipsu.

- ☐ Velmi dobrá
- ☐ Dobrá
- ☐ Průměrná
- ☐ Podprůměrná

2. Zkušenost s finančním vzděláváním

6. Zúčastnil/a jste se někdy finančního vzdělávání (kurz, seminář, webinář) ? *

Označte jen jednu elipsu.

- ☐ Ano, vícekrát
☐ Ano, jednou
☐ Ne, ale měl/a bych zájem
☐ Ne, a nemám zájem

3. Preferované metody rozvoje finanční gramotnosti

7. Jaká forma finančního vzdělávání by Vám nejvíce vyhovovala? *

Zaškrtněte všechny platné možnosti.

- ☐ Online kurzy a webináře
☐ Knihy nebo tištěné materiály
☐ Osobní konzultace a poradenství
☐ Mobilní aplikace a interaktivní nástroje
☐ Výuka ve škole nebo na pracovišti
☐ Online články, blogy nebo videa

8. Jakou maximální částku byste byli ochotni zaplatit za vzdělání formou online kurzu a webináře ?

9. Jakou maximální částku byste byli ochotni zaplatit za vzdělání formou knihy nebo tištěného materiálu ?

10. Jakou maximální částku byste byli ochotni zaplatit za vzdělání formou osobní konzultace poradenství ?

11. Jakou maximální částku byste byli ochotni zaplatit za vzdělání formou mobilní aplikace a interaktivní nástroje ?

12. Jakou maximální částku byste byli ochotni zaplatit za vzdělání formou výuka ve škole nebo na pracovišti ?

13. Jakou maximální částku byste byli ochotni zaplatit za vzdělání formou online články, blogy nebo videa?

14. Jaký styl výuky Vám nejlépe vyhovuje? *

Zaškrtněte všechny platné možnosti.

- ☐ Praktické příklady a reálné situace
- ☐ Teoretické informace a výklady
- ☐ Interaktivní formy (hry, testy, simulace)
- ☐ Diskuse a sdílení zkušeností
- ☐ Vizuální a audiovizuální formy (videa, podcasty)

15. Jaká délka vzdělávacího programu by pro Vás byla přijatelná? *

Označte jen jednu elipsu.

- ☐ Do 30 minut
- ☐ 30–60 minut
- ☐ 1–2 hodiny
- ☐ Více než 2 hodiny
- ☐ Nezáleží mi na délce

16. Jak často by podle Vás měl probíhat vzdělávací program, aby byl efektivní? *

Označte jen jednu elipsu.

- ☐ Jednorázově
- ☐ 1× týdně
- ☐ 1× měsíčně
- ☐ Dlouhodobě
- ☐ Podle potřeby

17. Jaké téma by Vás ve finančním vzdělávání nejvíce zajímalo? *

Zaškrtněte všechny platné možnosti.

- ☐ Základy osobních financí
- ☐ Tvorba rozpočtu a správa výdajů
- ☐ Spoření a finanční rezerva
- ☐ Úvěry, půjčky a jejich rizika
- ☐ Investování a zhodnocování peněz
- ☐ Finanční plánování do budoucna
- ☐ Daně a odvody
- ☐ Ochrana před finančními podvody

Děkuji za vyplnění dotazníku.